

Autorzy

Iwona Wieczorek

Marcin Szewczak

WSPÓŁPRACA MIĘDZYNARODOWA MIAST POLSKICH. DOŚWIADCZENIA JST

NARODOWY
INSTYTUT
SAMORZĄDU
TERYTORYALNEGO

PRZYSZŁOŚĆ | ROZWÓJ | SAMORZĄD

Marcin Szewczak, Iwona Wieczorek

Współpraca międzynarodowa
miast polskich.
Doświadczenia JST

Łódź 2018

Recenzenci:

dr hab. Elżbieta Feret, prof. UR

Uniwersytet Rzeszowski

dr hab. Jan Fazlagić, prof. UEP

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

Autorzy:

dr hab. Szewczak Marcin

Katedra Nauki Administracji

Wydział Prawa, Prawa Kanonicznego i Administracji

Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II

dr Iwona M. Wieczorek

Narodowy Instytut Samorządu Terytorialnego

Katedra Pracy i Polityki Społecznej

Wydział Ekonomiczno-Socjologiczny

Uniwersytet Łódzki

© Copyright by Narodowy Instytut Samorządu Terytorialnego
Wydawnictwo Narodowego Instytutu Samorządu Terytorialnego
Łódź 2018

ISBN 978-83-947833-5-8

Opracowanie redakcyjne, skład i łamanie
Wydawnictwo Biblioteka Mateusz Poradecki

Szanowni Państwo!

Narodowy Instytut Samorządu Terytorialnego (NIST) jest państwową jednostką budżetową podległą Ministrowi Spraw Wewnętrznych i Administracji, utworzoną 3 września 2015 r. w celu realizowania zadań na rzecz harmonijnego rozwoju samorządu terytorialnego i podnoszenia standardów jego działania oraz prowadzenia badań i analiz w zakresie funkcjonowania jednostek samorządu terytorialnego (jst).

Do najistotniejszych obszarów działania Instytutu należy m.in. opracowywanie ekspertyz, opinii oraz ocen dotyczących funkcjonowania samorządu terytorialnego. NIST prowadzi także działalność edukacyjną, szkoleniową i wydawniczą.

Do 30 września 2018 r. wsparcie Instytutu otrzymało blisko 12 000 osób z 1710 jednostek samorządu terytorialnego, co stanowiło 61% ogólnej liczby jst.

Narodowy Instytut Samorządu Terytorialnego, realizując zadania statutowe, wydaje własne publikacje dotyczące funkcjonowania jst oraz biuletyn. Od początku działalności NIST ukazało się kilkadziesiąt ekspertyz, opinii prawnych oraz monografii, a także liczne opracowania i raporty z badań.

NIST prowadzi również cyfrowe repozytorium.

Realne wsparcie dla jednostek samorządu terytorialnego stanowi e-platforma Narodowego Instytutu Samorządu Terytorialnego, umożliwiającą odbycie służby przygotowawczej dla nowo zatrudnionych pracowników administracji samorządowej. Uzupełnienie dotychczasowej tradycyjnej oferty szkoleń stacjonarnych stanowią e-szkolenia dostępne pod adresem <https://e-szkolenia.nist.gov.pl>. W okresie od stycznia do września 2018 r. z kształcenia e-learningowego skorzystało łącznie ponad 7000 przedstawicieli jst.

W obszarze działalności Instytutu znajduje się także propagowanie dobrych standardów w zakresie zarządzania jakością w samorządzie terytorialnym. W grudniu 2016 r. NIST przejął funkcję i zadania Krajowego Koordynatora CAF, realizowane dotychczas przez MSWiA.

Wszelkie informacje dotyczące działalności Narodowego Instytutu Samorządu Terytorialnego dostępne są na stronie internetowej <https://www.nist.gov.pl/>.

Zapraszamy do współpracy!

Spis treści

Wprowadzenie	9
1. Prawno-administracyjne uwarunkowania współpracy międzynarodowej jednostek samorządu terytorialnego	15
1.1. Międzynarodowe i europejskie uwarunkowania prowadzenia współpracy międzynarodowej jednostek samorządu terytorialnego	15
1.2. Prawne podstawy nawiązywania współpracy międzynarodowej przez jednostki samorządu terytorialnego w Polsce	22
1.3. Współpraca międzynarodowa jako element realizowania polityki miejskiej	34
2. Formy realizowania współpracy międzynarodowej przez jednostki samorządu terytorialnego	39
2.1. Euroregiony w Polsce – przykłady prowadzenia współpracy transgranicznej	39
2.2. Programy współpracy transgranicznej Unii Europejskiej w Polsce na lata 2014–2020	52
2.3. Współpraca międzynarodowa miast polskich. Analiza raportu badawczego – wybrane aspekty	65
3. Doświadczenia polskich miast w zakresie współpracy międzynarodowej – wybrane przykłady	73
3.1. Współpraca międzynarodowa miast uzdrowiskowych – wybrane przykłady	76
3.2. Doświadczenia polskich miast w zakresie współpracy transgranicznej	82
3.3. Ekonomiczne aspekty współpracy międzynarodowej na przykładzie Stalowej Woli i Katowic	107
3.4. Współpraca międzynarodowa ośrodków kultu religijnego na przykładzie Częstochowy	114
3.5. Zasady realizacji współpracy międzynarodowej dużych miast na przykładzie Bydgoszczy	121
Zakończenie	125
Bibliografia	129
Spis rysunków	135
Spis wykresów	137

Wprowadzenie

Znaczenie zagadnień związanych ze współpracą międzynarodową jednostek samorządu terytorialnego w Polsce wzrosło wraz z przystąpieniem Polski w struktur Unii Europejskiej. Możliwości pozyskiwania funduszy unijnych na działania z zakresu współpracy transgranicznej przyniosły wzrost aktywności polskich samorządów na arenie międzynarodowej. Jednakże niejednokrotnie zostało stwierdzone, że „ograniczenia natury finansowej i infrastrukturalnej, a także brak narzędzi umożliwiających samorządom stymulowanie aktywności na arenie międzynarodowej”¹ nie wpływają pozytywnie na dalszy rozwój tego obszaru.

Należałoby odpowiedzieć na pytanie, jakie są bariery w procesie rozwoju współpracy międzynarodowej jednostek samorządu terytorialnego. Wydaje się bowiem, że współpraca międzynarodowa jednostek samorządowych wpływa na „nawiązywanie nowych kontaktów, zdobywanie doświadczenia, przełamywanie barier językowych oraz udoskonalenie własnych struktur organizacyjnych”². Ponadto warto zwrócić uwagę na bogate doświadczenie miast polskich w realizowaniu współpracy międzynarodowej oraz na dalsze perspektywy rozwoju tego obszaru.

Dokonując analizy zagadnień związanych z międzynarodową współpracą jednostek samorządu terytorialnego, Autorzy skupili się na samorządach miejskich. Takie ujęcie problematyki wynika z dwóch powodów. Dotychczasowa literatura skupia się na przedstawianiu całościowego ujęcia problematyki międzynarodowej współpracy jednostek samorządu terytorialnego. Rola miast w tej współpracy nie została do tej pory szczegółowo omówiona, co – bez wątpienia – jest konieczne z uwagi na wzrastającą rolę polityki miejskiej. W perspektywie kilkudziesięciu lat ponad trzy czwarte mieszkańców Unii Europejskiej będzie mieszkało w miastach, dlatego też w ostatnich latach widać wzrost zainteresowania tym kierunkiem rozwoju.

---

¹ K. Kentnowska, *Rozwój współpracy samorządów na poziomie międzynarodowym*, [w:] B. Dolnicki (red.), *Formy współdziałania jednostek samorządu terytorialnego*, Warszawa 2012, s. 250.

² M. Kisała, *Przystępowanie jednostek samorządu terytorialnego do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych*, [w:] B. Dolnicki (red.), *Formy współdziałania jednostek samorządu terytorialnego*, Warszawa 2012, s. 282.

Autorzy monografii zdecydowali się na opracowanie materiału badawczego w trzech obszarach.

Po pierwsze, dokonano analizy zagadnień związanych z prawno-administracyjnymi uwarunkowaniami nawiązywania i prowadzenia samorządowej współpracy międzynarodowej. W ramach tego obszaru omówiono prawne podstawy nawiązywania i prowadzenia międzynarodowej współpracy samorządowej na gruncie prawa międzynarodowego, prawa Unii Europejskiej oraz prawa krajowego. Przedstawienie tych zagadnień jest niezbędne w celu zbudowania podstawy prawnej i administracyjnej, tak aby Czytelnik zrozumiał zasady i reguły prawne tworzące i wpływające na realizację tej współpracy.

Po drugie, przedstawiona została analiza praktycznych aspektów prowadzenia współpracy międzynarodowej przez jednostki samorządu terytorialnego. W tym celu omówiono zagadnienia dotyczące podstaw funkcjonowania euroregionów oraz dokonano krótkiej charakterystyki euroregionów w Polsce. W tym miejscu przedstawiono także informacje dotyczące programów Europejskiej Współpracy Terytorialnej Unii Europejskiej na lata 2014–2020. Celem ich krótkiej prezentacji jest zaznaczenie możliwości pozyskiwania środków finansowych na działania w obszarze współpracy międzynarodowej między innymi przez jednostki samorządu terytorialnego. Ponadto w pracy przytoczono wybrane fragmenty analizy wyników przeprowadzonych badań ankietowych na temat współpracy międzynarodowej miast polskich. W ostatnich latach godny zaobserwowania jest fakt rozwoju współpracy międzynarodowej realizowanej przez samorządy miejskie. Wyniki badań mogą posłużyć do sformułowania istotnych wniosków pozwalających na opracowanie zintegrowanego modelu samorządowej współpracy międzynarodowej, który będzie wpisywał się w rozwijające się tendencje „nowej” administracji publicznej, opartej na zasadach triangularnej współpracy z sektorem biznesu, nauki i organizacji pozarządowych.

Po trzecie, monografia zawiera opis wybranych dobrych praktyk stosowania współpracy międzynarodowej przez niektóre polskie miasta. Jest to bardzo ciekawy materiał, pozwalający na ukazanie bogactwa realizowanej współpracy międzynarodowej miast polskich. Z przyczyn obiektywnych autorzy nie mogli w niniejszej monografii dokonać analizy większej liczby przykładów stosowanych tego rodzaju dobrych praktyk.

Rozważania zawarte w prezentowanej publikacji stanowią wynik badań uzyskanych dzięki zastosowaniu metod: dogmatycznej, historycznej, empirycznej oraz porównawczej. Metoda dogmatyczna znalazła zastosowanie przy szczegółowej analizie norm prawnych w odniesieniu do obszaru badawczego. Metoda historyczna umożliwiła ukazanie ewolucji zmian zachodzących w systemie administracji samorządowej w zakresie realizowania współpracy międzynarodowej, ze szczególnym uwzględnieniem możliwości wynikających z obecności Polski w strukturach Unii Europejskiej. Ważnym elementem niniejszej monografii jest wykorzystanie metody empirycznej w postaci omówienia badań przeprowadzonych na wybranej grupie miast polskich. Z kolei metoda porównawcza znalazła swoje zastosowanie przy analizie dobrych praktyk w zakresie współpracy międzynarodowej, realizowanych przez miasta polskie ze swoimi zagranicznymi partnerami. Zastosowanie powyższych metod pozwoliło na całościowe opracowanie problemów badawczych oraz przedstawienie wniosków końcowych.

Funkcjonowanie samorządowej współpracy międzynarodowej nieustannie podlega ewolucji, stąd większość informacji zawartych w niniejszym opracowaniu potraktować trzeba jako asumpt do dalszych prac zmierzających do rozwoju samorządowej współpracy międzynarodowej. Współpraca ta nie byłaby możliwa bez dwóch elementów: form prawnych, które pozwalają na jej realizację, oraz środków finansowych. W ostatniej części pracy przytoczono doświadczenia wybranych miast polskich w omawianym obszarze. Współpraca międzynarodowa stanowi jeden z czynników wpływających na rozwój polskich samorządów, które w różnicowany sposób prowadzą działania z nią związane.

Narodowy Instytut Samorządu Terytorialnego, realizując zadania statutowe, wieloaspektowo wspiera jednostki samorządu terytorialnego w omawianym zakresie. Organizowane przez Instytut bezpłatne szkolenia, konferencje, seminaria, a także zamieszczone na stronie internetowej Instytutu ekspertyzy, raporty oraz publikacje stanowić mogą pomoc i zachętę do podejmowania przez jednostki samorządu terytorialnego aktywności na płaszczyźnie międzynarodowej. W niniejszej publikacji dzielimy się z Czytelnikami doświadczeniami wybranych miast w tym obszarze, aby możliwa była implementacja dobrych praktyk.

Narodowy Instytut Samorządu Terytorialnego zorganizował (i/lub współorganizował) następujące konferencja i seminaria dotyczące omawianej problematyki:

- 1) „Mechanizmy współpracy organów administracji rządowej z organami administracji samorządowej na rzecz promocji Polski za granicą” – 29.03.2017, Warszawa,
- 2) „Aktywność międzynarodowa podmiotów w woj. Zachodniopomorskim” – 19.05.2017 oraz 12.06.2018, Szczecin,
- 3) „Forum Samorządowo-Gospodarcze” – 6–7.10.2017 oraz 15–16.06.2018, Tomaszów Lubelski,
- 4) „Programy wsparcia rozwoju jednostek samorządu terytorialnego – instrumenty, źródła, perspektywy” – 26.09.2017, Warszawa,
- 5) „Mechanizmy współpracy samorządów na szczeblu europejskim” – 25.09.2018, Warszawa.

Jedną z form wspierania jednostek samorządu terytorialnego w Polsce w zakresie kontaktów międzynarodowych są zorganizowane przez NIST szkolenia, które odbyły się między innymi w Łodzi, Warszawie, Szczecinie, Toruniu, Bydgoszczy, Lublinie, Poznaniu, Gorzowie Wielkopolskim, Ostródzie, Skawinie, Białymstoku, Opolu, Wrocławiu oraz w Sosnowcu. Ich tematyka związana była z różnymi aspektami współpracy międzynarodowej, w tym:

- 1) kontaktami międzynarodowych władz samorządowych (jak korzystać z instrumentów dyplomacji?),
- 2) współpracą jednostek samorządu terytorialnego z mediami w kontekście promocji międzynarodowej,
- 3) rolę samorządów w dyplomacji publicznej,
- 4) aktywnością międzynarodową podmiotów w województwie zachodniopomorskim,
- 5) savoir-vivre'em i elementami protokołu dyplomatycznego w działalności samorządowej,
- 6) współpracą jednostek samorządu terytorialnego z mediami w kontekście promocji Polski za granicą,
- 7) savoir-vivre'em i elementami protokołu dyplomatycznego.

Ponadto Narodowy Instytut Samorządu Terytorialnego współpracuje z wieloma ośrodkami uniwersyteckimi w kraju, dzięki czemu powstają publikacje, ekspertyzy oraz raporty badawcze³, w tym także z zakresu współpracy międzynarodowej jednostek samorządu terytorialnego.

³ Między innymi raport badawczy na temat „Współpraca międzynarodowa miast polskich” – 2016 oraz raport z badania pt. „Doświadczenia jednostek samorządu terytorialnego w realizacji

Niniejsza monografia obejmuje tematykę niezwykle istotną z punktu widzenia polskich samorządów, a zaprezentowane Czytelnikowi treści dotyczą wieloaspektowych działań na niwie współpracy międzynarodowej polskich miast. Autorzy przedstawili istotne kwestie i możliwe kierunki działania w ramach obowiązującego prawa. Zagadnienia te poruszane są bardzo często w niemal każdym polskim samorządzie, lokalne społeczności partycypują bowiem w podejmowanych działaniach i oczekują zaangażowania władz. Podkreślić należy, że przedstawiona monografia nie wyczerpuje omawianej tematyki, stanowi jednak punkt odniesienia do refleksji nad poprawą działań w omawianym obszarze.

dr hab. Marcin Szewczak
dr Iwona Wieczorek

1. Prawno-administracyjne uwarunkowania współpracy międzynarodowej jednostek samorządu terytorialnego

---

1.1. Międzynarodowe i europejskie uwarunkowania prowadzenia współpracy międzynarodowej jednostek samorządu terytorialnego

Współpraca międzynarodowa jednostek samorządu terytorialnego na gruncie prawa międzynarodowego i prawa Unii Europejskiej rozwinęła się w latach osiemdziesiątych XX wieku.

W 1980 roku uchwalono Europejską konwencję ramową o współpracy transgranicznej między wspólnotami i władzami terytorialnymi⁴. Zgodnie z artykułem 1 umowy „każda z Umawiających się Stron zobowiązuje się ułatwiać i wspierać współpracę transgraniczną wspólnot i władz terytorialnych podlegających jej właściwości ze wspólnotami i władzami terytorialnymi podlegającymi właściwości innej Umawiającej się Strony. Będzie ona czyniła starania na rzecz zawarcia porozumień i przyjęcia uzgodnień niezbędnych w tym celu, z poszanowaniem odrębnych postanowień konstytucyjnych każdej ze Stron”. Z kolei w artykule 2 konwencji zdefiniowana została współpraca transgraniczna, „za którą uważa się każde wspólnie podjęte działanie mające na celu umocnienie i dalszy rozwój sąsiedzkich kontaktów między wspólnotami i władzami terytorialnymi dwóch lub większej liczby Umawiających się Stron, jak również zawarcie porozumień i przyjęcie uzgodnień koniecznych do realizacji takich zamierzeń. Współpraca transgraniczna ograniczona jest ramami właściwości wspólnot i władz terytorialnych, w sposób określony przez prawo wewnętrzne. Niniejsza konwencja nie narusza zakresu i rodzaju tej właściwości”.

---

⁴ Europejska konwencja ramowa o współpracy transgranicznej między wspólnotami i władzami terytorialnymi z dnia 21 maja 1980 r. (Dz.U. z 1993 r., Nr 61, poz. 287).

W 1981 roku przyjęta została Europejska Karta Regionów Granicznych i Transgranicznych⁵. Jak wskazuje S. Dołzbłasz i A. Raczyk, „karta nie jest międzynarodowym aktem prawnym, jest to tylko deklaracja współpracy zawierająca definicję, opis celów, problemów, form współpracy, dotychczasowych doświadczeń itp., stanowiąc pewnego rodzaju «przewodnik» współpracy transgranicznej. Karta w jasny sposób określa cele współpracy: Granice są «bliznami historii». Współpraca transgraniczna pomaga w łagodzeniu niekorzystnych skutków istnienia owych granic, a także w przewidywaniu skutków położenia terenów przygranicznych na narodowych obrzeżach państw oraz służy poprawie warunków życiowych osiadłej tam ludności. Współpraca ta obejmować powinna wszystkie dziedziny życia kulturalnego, społecznego i gospodarczego, a także rozwoju związanej z nimi infrastruktury”⁶.

W 1985 roku sporządzono Europejską Kartę Samorządu Lokalnego⁷. Zgodnie z artykułem 10 Karty „społeczności lokalne mają prawo współpracować z innymi społecznościami lokalnymi oraz zrzeszać się z nimi – w granicach określonych prawem – w celu realizacji zadań, które stanowią przedmiot ich wspólnego zainteresowania”, ponadto „prawo społeczności lokalnych do przystąpienia do stowarzyszenia w celu ochrony i rozwijania wspólnych interesów oraz prawo do przystąpienia do międzynarodowego stowarzyszenia społeczności lokalnych będzie uznane w każdym państwie”.

Rozwój współpracy transgranicznej, jakże wymiennie wpływającej na europejską współpracę międzynarodową, związany był i jest z rozwojem polityki regionalnej Unii Europejskiej. Zgodnie z artykułem 174 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej „w celu wspierania harmonijnego rozwoju całej Unii rozwija ona i prowadzi działania służące wzmocnieniu jej spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej”⁸.

Jednym z elementów składających się na politykę regionalną Unii Europejskiej jest europejska współpraca terytorialna, „na którą składa się współpraca transgraniczna, transnarodowa oraz międzyregionalna. Programy współpracy transgranicznej realizowane są na wewnętrznych, jak

⁵ H. Izdebski, *Samorząd terytorialny. Podstawy ustroju i działalności*, Warszawa 2011, s. 445.

⁶ S. Dołzbłasz, A. Raczyk, *Współpraca transgraniczna w Polsce po akcesji do Unii Europejskiej*, Warszawa 2009, s. 26.

⁷ Europejska Karta Samorządu Lokalnego z dnia 15 października 1985r. (Dz.U. z 1994 r., Nr 124, poz. 607).

⁸ Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz.Urz. UE C 115 z dnia 9 maja 2008 r.).

i zewnętrznych granicach Unii Europejskiej, a ich celem jest promocja wspólnych inicjatyw społeczności lokalnych zamieszkujących regiony przygraniczne krajów członkowskich, a także sąsiedzkich. Programy współpracy transnarodowej polegają na wspieraniu sieci współpracy i działań prowadzących do zintegrowanego rozwoju terytorialnego. Z kolei programy współpracy międzyregionalnej działają na rzecz poprawy efektywności polityki regionalnej poprzez wspieranie tworzenia sieci współpracy i wymianę doświadczeń pomiędzy władzami regionalnymi i lokalnymi⁹. Dzięki możliwościom, które daje jednostkom samorządu terytorialnego europejska współpraca terytorialna, możliwe jest nawiązywanie przez nie nowych form współpracy międzynarodowej, zwłaszcza w obszarach transgranicznych. Jednakże, mimo środków finansowych ze strony Unii Europejskiej, pojawiają się liczne bariery ograniczające prowadzenie współpracy międzynarodowej przez jednostki samorządowe.

W 2015 roku instytucje Unii Europejskiej przeprowadziły ankietę dotyczącą nastrojów pośród mieszkańców terenów przygranicznych. Zapytano w niej o:

- 1) wiedzę na temat finansowanych ze środków UE działań w regionach przygranicznych – według odpowiedzi „jedna trzecia (31%) mieszkańców regionów przygranicznych wie o finansowanych ze środków unijnych działaniach prowadzonych w ich regionie”, z kolei „świadomość ta jest zasadniczo wyższa wśród mieszkańców regionów w Europie Wschodniej i Środkowej”;
- 2) powody przekroczenia granicy z sąsiednim państwem – według odpowiedzi „ponad trzy czwarte (76%) ankietowanych podróżowało do innego kraju. Mieszkańcy regionów przygranicznych w krajach Europy Północnej i Środkowej zasadniczo chętniej podróżują za granicę. Ponadto ankietowani przyznają, że cele rozrywkowe to najczęstszy cel ich podróży. 57% z nich odwiedziło inny kraj w celach turystycznych, a ponad jedna trzecia (35%) – by dokonać zakupu towarów lub usług. Jedynie 14% respondentów przekracza granice do pracy lub w innych w celach służbowych. Granica Irlandii i Zjednoczonego Królestwa (Irlandii Północnej) to jedyny obszar przygraniczny w całej Unii, w którym co najmniej połowa ankietowanych przekroczyła granicę, by odwiedzić znajomych”;

⁹ K. Wlaźlak, *Rozwój regionalny jako zadanie administracji publicznej*, Warszawa 2010, s. 353.

- 3) poziom zaufania wśród ludzi zamieszkujących regiony przygraniczne – „Zdecydowana większość (61%) respondentów odpowiedziała, że ludziom, co do zasady, można ufać. Mieszkańcy państw skandynawskich są zazwyczaj bardziej ufni wobec innych ludzi. Ponadto ich zaufanie jest na stałym poziomie – 59% ankietowanych nie miałooby nic przeciwko mieć sąsiada z kraju partnerskiego, a 58% zareagowałoby pozytywnie na taką osobę w swoim miejscu pracy lub w rodzinnym gronie. Mniej chętnie jednak respondenci odnoszą się do pomysłu posiadania szefa z kraju partnerskiego (49%)”;
- 4) przeszkody dla współpracy między regionami przygranicznymi – zgodnie z udzielonymi odpowiedziami „Ponad jedna trzecia ankietowanych (37%) uważa, że życie w regionie przygranicznym to szansa, podczas gdy tylko 4% traktuje tę okoliczność jako przeszkodę. Połowa uczestników (55%) ankiety przyznaje, że życie blisko granicy nie ma wpływu na ich codzienność. Co najmniej połowa respondentów (57%) uznała barierę językową jako przeszkodę dla współpracy transgranicznej. Ponad 40% ankietowanych zwróciło uwagę na różnice ekonomiczno-społeczne, prawne i administracyjne, a co najmniej 30% uważa, że współpracę transgraniczną hamują różnice kulturowe lub kwestia dostępności. Różnice kulturowe są najczęściej wymienianym problemem w regionach leżących przy granicy polsko-niemieckiej. Kwestia dostępności była najczęściej wskazywanym problemem we Wschodniej Europie, szczególnie we Włoszech”¹⁰.

Podsumowując, należy stwierdzić, że współpraca transgraniczna, która mogłaby być jednym z podstawowych i wiodących elementów jednoczących regiony w obszarze Unii Europejskiej, w dalszym ciągu wymaga wielu działań na rzecz ułatwiania form współpracy oraz przełamywania barier i stereotypów.

W funkcjonowaniu Unii Europejskiej dużą rolę w obszarze międzynarodowej współpracy samorządów odgrywa Komitet Regionów. Organ ten, funkcjonujący na podstawie przepisów traktatowych, jest organem, w którym poszczególne państwa członkowskie reprezentowane są przez przedstawicieli jednostek samorządowych. Zgodnie z artykułem 305 Traktatu o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (dalej: TFUE) „liczba członków Komitetu Regionów

¹⁰ Wyniki ostatniej ankiety Eurobarometru *Citizens' awareness and perceptions of EU Regional Policy*, zob. http://ec.europa.eu/regional_policy/pl/newsroom/news/2015/09/cross-border-cooperation-in-the-european-union-an-opportunity-for-europe-s-border-regions (dostęp: 25.08.2018).

nie przekracza 350. Rada, stanowiąc jednomyślnie na wniosek Komisji, przyjmuje decyzję określającą skład Komitetu. Członkowie Komitetu oraz w równej liczbie zastępcy członków są mianowani na okres pięciu lat. Ich mandat jest odnawialny. Rada przyjmuje listę członków oraz zastępców członków, sporządzoną zgodnie z propozycjami każdego z Państw Członkowskich. Kadencja członków Komitetu kończy się automatycznie, gdy mandat, o którym mowa w artykule 300 ustęp 3, na podstawie którego zostali zaproponowani, dobiega końca. Są oni wówczas zastępowani na czas pozostający do zakończenia kadencji, zgodnie z tą samą procedurą. Członkowie Komitetu nie mogą być równocześnie członkami Parlamentu Europejskiego”.

Artykuł 306 TFUE określa także sposób funkcjonowania Komitetu przez wskazanie najważniejszych kwestii:

- 1) „Komitet Regionów wybiera spośród swoich członków przewodniczącego i prezydium na okres dwóch i pół roku,
- 2) uchwała on swój regulamin wewnętrzny,
- 3) Komitet jest zwoływany przez przewodniczącego, na żądanie Parlamentu Europejskiego, Rady lub Komisji,
- 4) może również zbierać się z inicjatywy własnej”.

Sposób funkcjonowania Komitetu Regionów ustalony jest także w przepisach traktatowych, zgodnie z którymi „Komitet Regionów jest konsultowany przez Parlament Europejski, Radę lub Komisję w przypadkach przewidzianych w Traktatach oraz we wszelkich innych przypadkach, w szczególności gdy mają związek ze współpracą transgraniczną, o ile jedna z tych instytucji uzna to za stosowne. Parlament Europejski, Rada lub Komisja wyznaczają Komitetowi, jeśli uznają to za niezbędne, termin na dostarczenie opinii, który nie może być krótszy niż miesiąc od daty otrzymania przez przewodniczącego powiadomienia w tej sprawie. Po upływie wyznaczonego terminu brak opinii nie stanowi przeszkody w podjęciu dalszych działań. W przypadku gdy Komitet Ekonomiczno-Społeczny jest konsultowany na mocy artykułu 304, Komitet Regionów jest informowany przez Parlament Europejski, Radę lub Komisję o żądaniu wydania opinii. Komitet Regionów może, jeśli uzna, że wchodzi w grę specyficzne interesy regionalne, wydać opinię w tym przedmiocie. Może on wydawać opinie z własnej inicjatywy, w przypadkach gdy uzna to za stosowne. Opinia Komitetu, jak również protokoły z obrad, są przesyłane Parlamentowi Europejskiemu, Radzie i Komisji”¹¹.

¹¹ Artykuł 307 TFUE.

Określenie zasad oraz trybu wyboru kandydatów do Komitetu Regionów ze strony Rzeczypospolitej Polskiej usankcjonowane zostało w rozdziale 3 Ustawy z dnia 6 maja 2005 r. o Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego oraz o przedstawicielach Rzeczypospolitej Polskiej w Komitecie Regionów Unii Europejskiej¹² (dalej: ustawa o Komisji Wspólnej). Zgodnie z przepisami tej ustawy „Rada Ministrów przedkłada Radzie Unii Europejskiej wniosek zawierający listę 21 kandydatów na członków i 21 kandydatów na zastępców członków Komitetu Regionów Unii Europejskiej. Kandydatów na członków i kandydatów na zastępców członków Komitetu Regionów wyznacza się spośród osób będących:

- 1) radnymi gminy, powiatu lub województwa oraz
- 2) wójtem (burmistrzem, prezydentem miasta), członkami zarządu powiatu lub członkami zarządu województwa”¹³.

Przepisy ustawy określają, że „Rada Ministrów na liście, umieszcza kandydatów na członków i kandydatów na zastępców członków, wyznaczonych przez:

- 1) ogólnopolską organizację reprezentującą jednostki samorządu województw – w liczbie 10 kandydatów na członków i 10 kandydatów na zastępców członków;
- 2) ogólnopolską organizację reprezentującą jednostki samorządu powiatowego – w liczbie 3 kandydatów na członków i 3 kandydatów na zastępców członków;
- 3) ogólnopolskie organizacje reprezentujące następujące kategorie jednostek samorządu gminnego:
  - a) gminy liczące powyżej 300 tysięcy mieszkańców – w liczbie 2 kandydatów na członków i 2 kandydatów na zastępców członków,
  - b) gminy posiadające status miasta – w liczbie 3 kandydatów na członków i 3 kandydatów na zastępców członków,
  - c) gminy, których siedziby władz znajdują się w miastach położonych na terytorium tych gmin – w liczbie 1 kandydata na członka i 1 kandydata na zastępcę członka,
  - d) gminy nieposiadające statusu miasta i niemające siedzib swych władz w miastach położonych na terytorium tych gmin – w liczbie 2 kandydatów na członków i 2 kandydatów na zastępców członków – reprezentowane w Komisji Wspólnej. Strona samorządowa

¹² Dz.U. z 2005 r. Nr 90, poz. 759.

¹³ Zob. artykuł 19 ustawy o Komisji Wspólnej.

Komisji Wspólnej zapewnia reprezentowanie przez kandydatów na członków i kandydatów na zastępców członków w Komitecie Regionów wszystkich województw”¹⁴.

Podsumowując, można stwierdzić, że funkcjonujące przepisy prawa międzynarodowego w wystarczający sposób regulują zasady współpracy międzynarodowej jednostek samorządu terytorialnego. Z kolei przepisy prawa krajowego powinny być „usprawnione” z uwagi na zmieniające się otoczenie społeczno-gospodarcze oraz nowe wyzwania stojące przed administracją samorządową.

---

¹⁴ Zob. artykuł 20 ustawy o Komisji Wspólnej.

1.2. Prawne podstawy nawiązywania współpracy międzynarodowej przez jednostki samorządu terytorialnego w Polsce

Przedstawiając zagadnienie prawnych regulacji krajowych mówiących o prowadzeniu samorządowej współpracy międzynarodowej, bezapelacyjnie należy zacząć od Konstytucji. Obowiązująca Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej w artykule 172 stanowi prawo jednostek samorządu terytorialnego do zrzeszania się oraz prawo przystępowania tych jednostek do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych oraz współpracy ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw. Przepis ten stanowi normę prawną, która umożliwia prowadzenie działań przez jednostki samorządu terytorialnego w zakresie współpracy międzynarodowej. Stanowi on również, iż uszczegółowienie tej normy zawarte jest w ustawie¹⁵.

Wspomnianą wyżej ustawą jest Ustawa z dnia 15 września 2000 r. o zasadach przystępowania jednostek samorządu terytorialnego do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych¹⁶ (dalej: ustawa o zasadach przystępowania). Zgodnie z przepisami ustawy „jednostki samorządu terytorialnego mogą przystępować do zrzeszeń i uczestniczyć w nich w granicach swoich zadań i kompetencji, działając zgodnie z polskim prawem wewnętrznym, polityką zagraniczną państwa i jego międzynarodowymi zobowiązaniami”¹⁷. Ustawa przewiduje szczególną rolę dla samorządu województwa (o czym szerzej w dalszej części), określając, że województwa przystępują do zrzeszeń zgodnie z „priorytetami współpracy zagranicznej województwa”, uchwalonymi w trybie określonym w przepisach o samorządzie województwa¹⁸.

Ustawa o zasadach przystępowania jednostek samorządu terytorialnego do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych zawiera ograniczenia dla jednostek samorządu terytorialnego podejmujących takie zadania. Jedno z ograniczeń dotyczy „wykonywania zadań publicznych przypisanych ustawowo samorządowi gminnemu, powiatowemu lub wojewódzkiemu, którego to jednostka nie może przekazać na rzecz zrzeszenia, do którego przystępują lub na rzecz któregośkolwiek z podmiotów

¹⁵ Konstytucja Rzeczypospolitej Polski (Dz.U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483).

¹⁶ Dz.U. z 2000 r. Nr 91, poz. 1009.

¹⁷ Artykuł 2 punkt 1 ustawy o zasadach przystępowania.

¹⁸ Artykuł 2 punkt 2 ustawy o zasadach przystępowania.

wchodzących w skład zrzeszenia”. Drugim ograniczeniem jest ograniczenie majątkowe, gdyż „jednostka samorządu terytorialnego nie może przekazać na rzecz zrzeszenia, do którego przystępują lub na rzecz któregośkolwiek z podmiotów wchodzących w skład zrzeszenia, własnego majątku (nieruchomości lub majątkowych praw na dobrach niematerialnych”¹⁹).

Przepisy ustawy określają także tryb, w jakim jednostka samorządu terytorialnego może przystąpić do międzynarodowego zrzeszenia lub współtworzyć takie zrzeszenie. W pierwszej kolejności „organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego podejmuje uchwałę o przystąpieniu do zrzeszenia bezwzględną większością głosów ustawowego składu (przedmiotowa uchwała wchodzi w życie w momencie uzyskania zgody ministra spraw zagranicznych). Dlatego też w dalszej kolejności podjęta uchwała zostaje przekazana ministrowi spraw zagranicznych, za pośrednictwem wojewody, który opiniuje dokument. Wraz z uchwałą przekazane zostają: statut zrzeszenia lub dokument określający zasady funkcjonowania zrzeszenia, lista członków oraz urzędowe tłumaczenie dokumentów na język polski. W przypadku gdy jednostką samorządową jest samorząd województwa, dołączony zostaje dokument określający priorytety współpracy zagranicznej województwa. Zgoda ministra spraw zagranicznych na przystąpienie jednostki samorządowej do zrzeszenia lub odmowa zgodny następuje w drodze decyzji administracyjnej”²⁰.

Podkreślić należy, iż kompetencje ministra spraw zagranicznych w tej kwestii pozostają także w trakcie sprawowania członkostwa przez jednostkę samorządu terytorialnego w zrzeszeniu, z uwagi na fakt możliwości ingerencji ministra w sytuacji wystąpienia kolizji między aktualnie realizowaną polityką zagraniczną państwa a celami realizowanymi przez zrzeszenie. W takim przypadku minister może cofnąć wydaną przez siebie zgodę w dwóch przypadkach: po pierwsze – gdy polityka zagraniczna państwa ulega zmianie, a jej nowe cele są sprzeczne z celami zrzeszenia oraz w drugiej sytuacji – gdy międzynarodowe zrzeszenie, zmieniając swoje cele statutowe, w sposób oczywisty ukierunkowuje je sprzecznie z prezentowaną polityką zagraniczną państwa. Ponadto zmiana celów statutowych zrzeszenia powoduje konieczność podjęcia stosownej uchwały w tej kwestii przez organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego²¹.

¹⁹ Artykuł 3 ustawy o zasadach przystępowania.

²⁰ Artykuł 4 ustawy o zasadach przystępowania.

²¹ Artykuł 10 ustawy o zasadach przystępowania.

Czynnością kończącą tryb przystąpienia jednostki samorządu terytorialnego do międzynarodowego zrzeszenia jest ustawowy obowiązek „niezwłocznego przedstawienia właściwemu terytorialnie wojewodzie, ministrowi właściwemu do spraw administracji publicznej, ministrowi właściwemu do spraw rozwoju regionalnego oraz ministrowi właściwemu do spraw zagranicznych informacji o przystąpieniu do zrzeszenia”. Informacja ta powinna zawierać także dokument świadczący o członkostwie jednostki samorządowej w zrzeszeniu, wraz z tłumaczeniem na język polski, sporządzonym przez tłumacza przysięgłego²².

Prowadzenie wykazu jednostek samorządu terytorialnego, które przystąpiły w danym roku kalendarzowym do zrzeszenia międzynarodowego, powierzone zostało ustawowo ministrowi właściwemu do spraw administracji publicznej. Obowiązkiem ministra jest publikacja wykazu w Monitorze Polskim. Oprócz wykazu jednostek, które przystąpiły do zrzeszeń publikowany jest wykaz jednostek, które należały do zrzeszeń rozwiązanych²³.

Oprócz przepisów powyższej ustawy, regulujących kwestie przystępowania jednostek samorządu terytorialnego do międzynarodowych zrzeszeń, odnajdujemy przepisy dotyczące tego zakresu w poszczególnych ustawach określających funkcjonowanie samorządów.

Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa²⁴ (dalej: ustawa o samorządzie województwa), w rozdziale 6 zatytułowanym „Współpraca zagraniczna”, określa prawa i obowiązki tego szczebla samorządowego w obszarze polityki zagranicznej w województwie. Najważniejszym dokumentem regulującym zagadnienie polityki zagranicznej samorządu województwa są priorytety współpracy zagranicznej województwa. Zgodnie z ustawą dokument ten zawierać musi „główne cele współpracy zagranicznej, priorytety geograficzne przyszłej współpracy oraz zamierzenia co do przystępowania do międzynarodowych zrzeszeń regionalnych”²⁵. Ustawa określa tryb uchwalania tego dokumentu. Uchwała musi być przyjęta bezwzględną większością głosów ustawowego składu sejmiku województwa. Ponadto musi być zaakceptowana przez ministra spraw zagranicznych²⁶.

²² Artykuł 6 ustawy o zasadach przystępowania.

²³ Artykuł 9 ustawy o zasadach przystępowania.

²⁴ Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1590.

²⁵ Artykuł 75 ustawy o samorządzie województwa.

²⁶ Artykuł 77 ustawy o samorządzie województwa.

Realizowana przez samorząd województwa współpraca międzynarodowa powinna być prowadzona zgodnie z prawem wewnętrznym oraz polityką zagraniczną państwa. Z kolei udział województwa w działalności międzynarodowych instytucji regionalnych określany jest przez porozumienie zawarte przez ogólnokrajowe organizacje zrzeszające jednostki samorządu terytorialnego²⁷.

Samorząd powiatowy może przystępować do międzynarodowych zrzeszeń na podstawie przepisów określonych w ustawie o zasadach przystępowania z 2000 roku²⁸. W tym zakresie do wyłącznej właściwości rady powiatu przynależy podejmowanie uchwał w sprawach współpracy ze społecznościami lokalnymi innych państw oraz przystępowania do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych²⁹. Jak zauważyła w swoich rozważaniach E. Czech: „nie może podlegać dyskusji, że współpraca międzynarodowa na poziomie powiatów, które co do zasady realizują zadania o charakterze lokalnym, jest zjawiskiem wymagającym precyzyjnej regulacji prawnej. Prawne ukonstytuowanie działalności jednostek samorządu terytorialnego tak, aby ich aktywność przynosiła zamierzone efekty oraz harmonizowała uregulowania prawne szczebla międzynarodowego i szczebla krajowego poszczególnych państw, jest zadaniem trudnym. Wymaga to funkcjonowania takich norm, które umożliwią godzenie wartości wyrażonych w prawie międzynarodowym i prawie poszczególnych państw. Dodatkową trudność, w normatywnym uregulowaniu tej sfery aktywności podmiotów prawa, powoduje częsta rozbieżność interesów poszczególnych aktorów sceny międzynarodowej z jednej strony i jednostek działających na szczeblu lokalnym poszczególnych państw z drugiej strony”³⁰.

Analogiczne rozwiązanie prawne odnajdujemy w Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym³¹ (dalej: ustawa o samorządzie gminnym). Stanowi ono, że zasady przystępowania gminy do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych określają odrębne

²⁷ Artykuł 76 ustawy o samorządzie województwa.

²⁸ Artykuł 75a, Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1592) (dalej: ustawa o samorządzie powiatowym).

²⁹ Artykuł 12 punkt 9a ustawy o samorządzie powiatowym.

³⁰ E. Czech, M. Kropiewnicka, *Międzynarodowa współpraca polskiego samorządu terytorialnego szczebla powiatowego w zakresie ochrony środowiska realizowanej w zgodzie ze zrównoważonym rozwojem*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2012, nr 12, s. 195.

³¹ Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591.

przepisy³². Do wyłącznej właściwości rady gminy należy podejmowanie uchwał w sprawach współpracy ze społecznościami lokalnymi i regionalnymi innych państw oraz przystępowania do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych³³.

Dokonując analizy obowiązujących przepisów prawa krajowego, odnoszących się do międzynarodowej współpracy jednostek samorządu terytorialnego, nie można pominąć ustawy o Komisji Wspólnej. Zgodnie z przepisami ustawy „Komisja Wspólna Rządu i Samorządu Terytorialnego stanowi forum wypracowywania wspólnego stanowiska Rządu i samorządu terytorialnego”, a jej zadaniem jest „rozpatrywanie problemów związanych z funkcjonowaniem samorządu terytorialnego i z polityką państwa wobec samorządu terytorialnego, a także sprawy dotyczące samorządu terytorialnego znajdujące się w zakresie działania Unii Europejskiej i organizacji międzynarodowych, do których Rzeczpospolita Polska należy”³⁴.

Na mocy obowiązujących przepisów „do zadań Komisji Wspólnej należy:

- 1) wypracowywanie wspólnego stanowiska Rządu i samorządu terytorialnego w zakresie ustalania priorytetów gospodarczych i społecznych w sprawach dotyczących: a) gospodarki komunalnej i funkcjonowania samorządu gminnego i samorządu powiatowego oraz b) rozwoju regionalnego i funkcjonowania samorządu województwa,
- 2) dokonywanie przeglądów i ocen warunków prawnych i finansowych funkcjonowania samorządu terytorialnego, w tym także powiatowych służb, inspekcji i straży oraz organów nadzoru i kontroli nad samorządem terytorialnym,
- 3) ocena stanu funkcjonowania samorządu terytorialnego w odniesieniu do procesu integracji w ramach Unii Europejskiej, w tym wykorzystywania przez jednostki samorządu terytorialnego środków finansowych,
- 4) analizowanie informacji o przygotowywanych projektach aktów prawnych, dokumentów i programów rządowych dotyczących problematyki samorządu terytorialnego, w szczególności przewidywanych skutków finansowych,
- 5) opiniowanie projektów aktów normatywnych, programów i innych dokumentów rządowych dotyczących problematyki samorządu

³² Artykuł 84a ustawy o samorządzie gminnym.

³³ Artykuł 18 ustęp 2 punkt 12a ustawy o samorządzie gminnym.

³⁴ Artykuł 2 ustawy o Komisji Wspólnej.

terytorialnego, w tym także określających relacje pomiędzy samorządem terytorialnym a innymi organami administracji publicznej”³⁵.

Jak można zauważyć w powyższym katalogu zadań, Komisja zajmuje się sprawami, które znajdują się w obszarze szeroko rozumianej współpracy międzynarodowej jednostek samorządowych, zwłaszcza w ramach polityki regionalnej Unii Europejskiej.

Przystąpienie Polski w 2004 roku w struktury Unii Europejskiej stworzyło nowe możliwości funkcjonowania jednostek samorządu terytorialnego w obszarze współpracy międzynarodowej, w szczególności w zakresie współpracy transgranicznej. Prawne podstawy stworzone zostały w Ustawie z dnia 7 listopada 2008 r. o Europejskim Ugrupowaniu Współpracy Terytorialnej³⁶ (dalej: ustawa o EUWT).

Celem ustawy było umożliwienie funkcjonowania w krajowym porządku prawnym Rozporządzenia (WE) nr 1082/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie Europejskiego Ugrupowania Współpracy Terytorialnej (EUWT)³⁷. Zgodnie z ustawą o EUWT uchwałę o przystąpieniu jednostki samorządu terytorialnego do ugrupowania podejmuje organ stanowiący tej jednostki bezwzględną większością głosów ustawowego składu³⁸. Na przystąpienie do ugrupowania jednostki samorządu terytorialnego zgodę wyraża, w drodze decyzji, minister właściwy do spraw zagranicznych w uzgodnieniu z ministrem właściwym do spraw wewnętrznych, ministrem właściwym do spraw finansów publicznych oraz ministrem właściwym do spraw rozwoju regionalnego³⁹. Zgodnie z ustawą minister spraw zagranicznych zobowiązany jest do prowadzenia rejestru Europejskich Ugrupowań Współpracy Terytorialnej⁴⁰. Zgodnie z artykułem 8 niniejszej ustawy ugrupowanie mające siedzibę statutową na terenie Rzeczypospolitej Polskiej podlega wpisowi do rejestru.

Określając proces zgłoszenia ugrupowania do rejestru, stwierdzić należy, że „zgłoszenia dokonuje osoba upoważniona przez członków ugrupowania do dokonywania czynności związanych z wpisaniem ugrupowania do rejestru. Do powyższego zgłoszenia, o dołącza się:

³⁵ Artykuł 3 ustawy o Komisji Wspólnej.

³⁶ Dz.U. z 2008 r. Nr 218, poz. 1390.

³⁷ Dz.Urz. UE L 210 z 31.07.2006 z późn. zm.

³⁸ Artykuł 5 ustęp 1 ustawy o EUWT.

³⁹ Artykuł 6 ustęp 1 ustawy o EUWT.

⁴⁰ Artykuł 7 ustawy o EUWT.

- 1) konwencję i statut ugrupowania,
- 2) uchwały albo decyzje członków ugrupowania o przyjęciu statutu,
- 3) upoważnienia do dokonywania czynności związanych z wpisaniem ugrupowania do rejestru,
- 4) zgody na przystąpienie każdego z członków do ugrupowania wydane zgodnie z art. 4 ust. 3 rozporządzenia 1082/2006,
- 5) informację o adresie siedziby statutowej ugrupowania, nazwach, siedzibach i adresach jego organów, oddziałów lub innych jednostek organizacyjnych. Ponadto jeżeli powyższe nie spełnia ustawowych wymagań, minister właściwy do spraw zagranicznych wzywa osobę upoważnioną do dokonywania czynności związanych z wpisaniem ugrupowania do rejestru do usunięcia braków w terminie 14 dni od dnia otrzymania wezwania z pouczeniem, że nieusunięcie braków w terminie będzie skutkowało odmową wpisu do rejestru⁴¹.

Zgodnie z przepisami ustawy „w rejestrze zamieszcza się:

- 1) datę wpisu ugrupowania do rejestru oraz datę i numer decyzji o wpisie,
- 2) nazwę ugrupowania, adres siedziby statutowej oraz numer identyfikacyjny REGON,
- 3) dane dotyczące struktury organizacyjnej ugrupowania,
- 4) wykaz członków ugrupowania oraz daty ich przystąpienia i wystąpienia z ugrupowania,
- 5) cel i zadania ugrupowania,
- 6) informacje dotyczące ogłoszenia konwencji i statutu ugrupowania oraz ich zmian,
- 7) imiona i nazwiska osób uprawnionych do reprezentowania ugrupowania oraz ich funkcje w ugrupowaniu,
- 8) okres, na jaki utworzono ugrupowanie,
- 9) informacje o rozwiązaniu ugrupowania i jego likwidacji,
- 10) informację o wykreśleniu ugrupowania z rejestru.

Ponadto wszelkie zmiany danych podlegających wpisowi do rejestru zgłasza się ministrowi właściwemu do spraw zagranicznych w terminie 21 dni od dnia ich zaistnienia, załączając dokumenty potwierdzające te zmiany. Zgodnie z przepisami jeżeli informacje i dane podlegające wpisowi do rejestru są znane z urzędu, minister właściwy do spraw zagranicznych może

---

⁴¹ Artykuł 9 ustawy o EUWT.

dokonać wpisu w rejestrze bez zgłoszenia. Z kolei informację o osobach uprawnionych do reprezentowania ugrupowania zgłasza się ministrowi właściwemu do spraw zagranicznych niezwłocznie po uzyskaniu przez nie uprawnienia wraz z dokumentami potwierdzającymi to uprawnienie⁴².

Należy zwrócić uwagę, iż zgodnie z przepisami ustawy: „jeżeli dokumenty złożone do rejestru są sporządzone w języku obcym, dołącza się ich poświadczone tłumaczenie na język polski. Ponadto dla każdego ugrupowania są prowadzone akta rejestrowe, obejmujące dokumenty stanowiące podstawę wpisu do rejestru, zmiany danych zamieszczonych w rejestrze, wykreślenia z rejestru lub odmowy dokonania wpisu do rejestru, a także inne dokumenty, jeżeli były składane. Minister właściwy do spraw zagranicznych określi, w drodze rozporządzenia, szczegółowość informacji i danych, zamieszczanych w rejestrze, uwzględniając konieczność zapewnienia kompletności, aktualności i przejrzystości danych wpisanych do rejestru⁴³. Zgodnie z artykułem 11 niniejszej ustawy „wpis do rejestru, odmowa wpisu do rejestru, zmiany w rejestrze oraz wykreślenie ugrupowania z rejestru następują w drodze decyzji”.

Zgodnie z przepisami ustawy „ugrupowanie mające siedzibę statutową na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej informuje ministra właściwego do spraw zagranicznych o zmianie swojej konwencji lub statutu w terminie 21 dni od dnia jej przyjęcia. W przypadku gdy zmiana konwencji ugrupowania mającego siedzibę statutową na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej wymaga zatwierdzenia państw członkowskich, których prawu podlegają jego członkowie, a członkiem ugrupowania jest:

- 1) Rzeczpospolita Polska albo organ administracji rządowej – zatwierdzenia dokonuje, w drodze uchwały, Rada Ministrów;
- 2) podmiot (jednostka samorządowa lub przedsiębiorstwo) – zatwierdzenia dokonuje, w drodze decyzji, na wniosek tego podmiotu, minister właściwy do spraw zagranicznych w uzgodnieniu z ministrem właściwym do spraw wewnętrznych, ministrem właściwym do spraw finansów publicznych oraz ministrem właściwym do spraw rozwoju regionalnego⁴⁴.

Istotną informacją jest zawartość artykułu 13 niniejszej ustawy, zgodnie z którą „konwencja i statut ugrupowania mającego siedzibę statutową

⁴² Zob. artykuł 9a ustawy o EUWT.

⁴³ Artykuł 10 ustawy o EUWT.

⁴⁴ Artykuł 12 ustawy o EUWT.

na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz ich zmiany podlegają nieodpłatnemu ogłoszeniu w Monitorze Sądowym i Gospodarczym zaś ogłoszenia dokonuje minister właściwy do spraw zagranicznych”. Ponadto zgodnie z artykułem 14 niniejszej ustawy „wystąpienie członka z ugrupowania lub rozwiązanie ugrupowania w wyniku uchwały jego członków zgłasza do rejestru dyrektor ugrupowania”.

Jak stanowi ustawa: „członkowie ugrupowania mającego siedzibę statutową poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, działający na podstawie prawa polskiego, informują ministra właściwego do spraw zagranicznych o:

- 1) nabyciu przez to ugrupowanie osobowości prawnej oraz przekazywaniu jego konwencji i statutu – w terminie 21 dni od dnia nabycia przez ugrupowanie osobowości prawnej;
- 2) zmianie konwencji lub statutu ugrupowania – w terminie 21 dni od dnia jej przyjęcia”⁴⁵.

Kwestia zagadnień prawno-finansowych związanych z funkcjonowaniem powstałego ugrupowania została także rozwiązana w omawianej ustawie. Po pierwsze, zgodnie z artykułem 17 ustawy „kontrola zarządzania środkami publicznymi ugrupowania jest wykonywana na podstawie odrębnych przepisów”. Po drugie, na mocy przepisu artykułu 18 ustęp 1 tej ustawy „ugrupowanie prowadzi rachunkowość na zasadach określonych w ustawie z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości”⁴⁶. Po trzecie zaś, zgodnie z artykułem 19 ustawy „Skarb Państwa nie ponosi odpowiedzialności za zobowiązania ugrupowania, którego członkiem jest Rzeczpospolita Polska oraz jednostki samorządu terytorialnego, państwowe osoby prawne oraz samorządowe osoby prawne nie ponoszą odpowiedzialności za zobowiązania ugrupowania, którego są członkiem”.

Ustawa reguluje również kompetencje nadzorcze. Zgodnie z artykułem 20 ustawy „organem nadzorującym ugrupowania mające siedzibę statutową na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oraz udział w ugrupowaniach mających siedzibę statutową poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej ich członków działających na podstawie prawa polskiego jest minister właściwy do spraw zagranicznych”.

W przypadku prowadzenia przez „ugrupowanie działalności, o której mowa w art. 13 rozporządzenia 1082/2006, czyli naruszającą przepisy państwa członkowskiego dotyczące porządku publicznego, bezpieczeństwa

⁴⁵ Zob. artykuł 15 ustępy 1–2 ustawy o EUWT.

⁴⁶ Dz.U. z 2002 r. Nr 76, poz. 694 z późn. zm.

publicznego, zdrowia publicznego lub moralności publicznej lub naruszającą interes publiczny państwa członkowskiego, organ nadzorujący, po zasięgnięciu opinii ministra właściwego ze względu na charakter tej działalności, wzywa:

- 1) ugrupowanie mające siedzibę statutową na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej – do zaprzestania prowadzenia tej działalności,
- 2) organ administracji rządowej upoważniony do reprezentowania Rzeczypospolitej Polskiej w ugrupowaniu mającym siedzibę statutową poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej albo będący członkiem takiego ugrupowania – do podjęcia działań skutkujących zaprzestaniem prowadzenia tej działalności przez ugrupowanie,
- 3) członka ugrupowania mającego siedzibę statutową poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej, który przystąpił do ugrupowania za zgodą, o której mowa w art. 6 – do podjęcia działań skutkujących zaprzestaniem prowadzenia tej działalności przez ugrupowanie albo, gdy zaprzestanie prowadzenia takiej działalności nie jest możliwe – do wystąpienia z ugrupowania – w terminie wyznaczonym w wezwaniu, informując o skutkach niezastosowania się do wezwania⁴⁷.

W „wyznaczonym terminie wezwany podmiot może przedstawić wyjaśnienia dotyczące działalności prowadzonej przez ugrupowanie lub wystąpić o przedłużenie tego terminu. Organ nadzorujący zajmuje stanowisko wobec wyjaśnień lub wniosku w terminie miesiąca od dnia ich otrzymania”⁴⁸.

W przypadku gdy ugrupowanie, „mimo upływu terminu wyznaczonego prowadzi w dalszym ciągu wskazaną powyżej działalność, organ nadzorujący:

- 1) wykreśla ugrupowanie z rejestru i wyznacza likwidatora ugrupowania;
- 2) występuje do Rady Ministrów z wnioskiem o podjęcie uchwały w sprawie wystąpienia Rzeczypospolitej Polskiej z ugrupowania mającego siedzibę statutową poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej albo w sprawie cofnięcia zgody na przystąpienie do takiego ugrupowania organu administracji rządowej;
- 3) cofa, w drodze decyzji, zgodę na przystąpienie do ugrupowania mającego siedzibę statutową poza terytorium Rzeczypospolitej Polskiej”⁴⁹.

Wykreślenie „ugrupowanie z rejestru wymaga:

⁴⁷ Artykuł 21 ustęp 1 ustawy o EUWT.

⁴⁸ Artykuł 21 ustęp 2 ustawy o EUWT.

⁴⁹ Artykuł 21 ustęp 3 ustawy o EUWT.

- 1) zgody Rady Ministrów, wyrażonej w drodze uchwały, na wniosek ministra właściwego do spraw zagranicznych – w przypadku gdy członkiem ugrupowania jest Rzeczpospolita Polska albo organ administracji rządowej;
- 2) zasięgnięcia opinii ministra właściwego do spraw wewnętrznych, ministra właściwego do spraw finansów publicznych oraz ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego – w przypadku gdy członkiem ugrupowania jest podmiot, który przystąpił do niego za zgodą, o której mowa w art. 6⁵⁰.

Z kolei „cofnięcie zgody wymaga zasięgnięcia opinii ministra właściwego do spraw wewnętrznych, ministra właściwego do spraw finansów publicznych oraz ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego”⁵¹.

W przypadku „wystąpienia do organu nadzorującego z wnioskiem o wydanie nakazu, o którym mowa w art. 14 rozporządzenia 1082/2006, organ nadzorujący, w terminie dwóch miesięcy od dnia otrzymania wniosku, wzywa ugrupowanie do podjęcia określonych działań naprawczych w terminie wyznaczonym w wezwaniu, informując o skutkach niezastosowania się do wezwania, albo informuje wnioskodawcę o braku podstaw do dokonania takiego wezwania. W przypadku niepodjęcia przez ugrupowanie działań naprawczych w wyznaczonym terminie organ nadzorujący wykreśla ugrupowanie z rejestru i wyznacza likwidatora ugrupowania”⁵².

Zgodnie z brzmieniem artykułu 14 Rozporządzenia WE nr 1082/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie europejskiego ugrupowania współpracy terytorialnej⁵³: „właściwy sąd lub organ państwa członkowskiego, w którym znajduje się siedziba statutowa EUWT, nakazuje – na wniosek jakiegokolwiek właściwego organu posiadającego uzasadniony interes – rozwiązanie EUWT, jeżeli uzna, że EUWT nie spełnia już wymogów ustanowionych w art. 1 ust. 2 lub art. 7 lub jeżeli uzna, w szczególności, że EUWT działa poza zakresem powierzonych zadań określonych w art. 7. Właściwy sąd lub organ informuje wszystkie państwa członkowskie, zgodnie z prawem których zostali utworzeni członkowie EUWT, o wszelkich wnioskach o rozwiązanie EUWT. Właściwy sąd lub organ mogą wyznaczyć EUWT termin na naprawienie sytuacji. W przypadku gdy EUWT

⁵⁰ Artykuł 21 ustęp 4 ustawy o EUWT.

⁵¹ Artykuł 21 ustęp 5 ustawy o EUWT.

⁵² Artykuł 21a ustawy o EUWT.

⁵³ Dz.U. UE. L. 2006.210.19.

nie dokona tego w wyznaczonym terminie, właściwy sąd lub organ nakazuje jego rozwiązanie”. W celu całościowego zobrazowania niniejszego przepisu konieczne jest zacytowanie przywołanych artykułów. Po pierwsze, zgodnie z treścią artykułu 1 ustęp 2 rozporządzenia „celem EUWT jest ułatwianie i wspieranie w szczególności współpracy terytorialnej, w tym co najmniej jednego z jej komponentów: współpracy transgranicznej, transnarodowej lub międzyregionalnej, między jego członkami określonymi w art. 3 ust. 1, z myślą o wzmocnieniu spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej Unii”. Po drugie, zgodnie z treścią artykułu 7 rozporządzenia „EUWT działa w ramach powierzonych mu zadań, polegających na ułatwianiu i wspieraniu współpracy terytorialnej w celu zwiększenia spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej oraz przezwyciężaniu barier na rynku wewnętrznym. Każde zadanie określane jest przez jego członków jako mieszczące się w zakresie kompetencji każdego z członków, chyba że państwo członkowskie lub państwo trzecie zatwierdzą udział członka utworzonego na mocy ich prawa krajowego, nawet jeżeli członek ten nie posiada kompetencji w odniesieniu do wszystkich zadań określonych w konwencji”.

Próbie oceny funkcjonowania przepisów prawnych europejskiego ugrupowania współpracy terytorialnej przedstawił T. Grosse. Jako główne bariery rozwoju wskazał on „różnicowania w zakresie przepisów krajowych oraz brak koordynacji między państwami członkowskimi, przedłużające procedury związane z tworzeniem ugrupowań, dość silnie rozbudowane procedury biurokratyczne”⁵⁴. Jednakże możliwość międzynarodowej współpracy jednostek samorządowych przekłada się także na nowe formy współpracy, między innymi przy udzielaniu zamówień publicznych. Zgodnie z przepisami „współpraca międzynarodowa samorządu, rozumiana jako podejmowanie wspólnych działań zmierzających do udzielenia zamówienia publicznego z przynajmniej jednym podmiotem z innego kraju, może przybrać ramy:

- 1) scentralizowanych działań zakupowych realizowanych przez centralną jednostkę zakupującą,
- 2) wspólnego udzielania zamówień,
- 3) udzielenia zamówień w związku z funkcjonowaniem wspólnego podmiotu, np. Europejskiego Ugrupowania Współpracy Terytorialnej”⁵⁵.

⁵⁴ T.G. Grosse, *Europejskie Ugrupowania Współpracy Terytorialnej – ocena dotychczasowych efektów i dalszy rozwój z polskiej perspektywy*, „Samorząd Terytorialny” 2012, nr 4, s. 18.

⁵⁵ Zob. artykuł 39 Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 lutego 2014 r. w sprawie zamówień publicznych (Dz.U.UE.L.2014.94.65). Więcej: K. Różowicz, *Formy*

1.3. Współpraca międzynarodowa jako element realizowania polityki miejskiej

Zagadnienie polityki miejskiej przez długi okres oczekiwało na włączenie w system prawny funkcjonowania administracji rozwoju regionalnego. Kluczem do sukcesu stało się wprowadzenie tego pojęcia do ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. Zgodnie z definicją ustawową przez politykę miejską rozumiemy „zespół działań prawnych, finansowych i planistycznych na rzecz zrównoważonego rozwoju miast i ich obszarów funkcjonalnych, mających na celu wykorzystanie potencjału miast i ich obszarów funkcjonalnych w procesach rozwoju kraju, wzmocnienie zdolności miast i ich obszarów funkcjonalnych do pobudzania wzrostu gospodarczego i tworzenia trwałych miejsc pracy oraz poprawy jakości życia mieszkańców”⁵⁶. Zgodnie z ustawą podmiotem, który prowadzi politykę miejską za pośrednictwem krajowej polityki miejskiej jest minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego⁵⁷.

Krajowa polityka miejska jest „dokumentem określającym planowane działania administracji rządowej oraz uwzględniającym cele i kierunki określone w średniookresowej strategii rozwoju kraju oraz krajowej strategii rozwoju regionalnego. Zawiera w szczególności:

- 1) diagnozę najważniejszych wyzwań rozwojowych skierowanych do miast,
- 2) podstawowe cele i kierunki działań administracji rządowej w jej zakresie,
- 3) warunki i procedury jej realizacji”⁵⁸.

Główną kompetencją ministra właściwego do spraw rozwoju regionalnego jest opracowanie, we współpracy z jednostkami samorządu terytorialnego, projektu krajowej polityki miejskiej. Powyższy projekt „minister właściwy do spraw rozwoju regionalnego:

- 1) konsultuje z partnerami społecznymi i gospodarczymi;
- 2) uzgadnia z członkami Rady Ministrów”⁵⁹.

---

międzynarodowej współpracy jednostek samorządu terytorialnego przy udzielaniu zamówień publicznych, „Samorząd Terytorialny” 2016, nr 9.

⁵⁶ Zob. art. 21a Ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U. z 2018 r., poz. 1307) (dalej: ustawa o zppr).

⁵⁷ Zob. art. 21 b ustawy o zppr.

⁵⁸ Zob. art. 21b ustawy o zppr.

⁵⁹ Zob. art. 21c ustawy o zppr.

W dalszej kolejności krajowa polityka miejska jest przyjmowana przez Radę Ministrów w drodze uchwały⁶⁰. Przyjęta polityka miejska podlega „aktualizacji nie rzadziej niż raz na 7 lat, z uwzględnieniem okresu programowania Unii Europejskiej oraz strategii rozwoju Unii Europejskiej, a także może podlegać aktualizacji w każdym czasie, jeżeli tego wymaga sytuacja społeczno-gospodarcza kraju”⁶¹.

Jak określają przepisy ustawy o zppr, doprecyzowanie zadań i celów stojących przed polityką miejską jest domeną administracji rządowej w kooperacji z administracją samorządową. Dlatego też dokumentem stanowiącym swojego rodzaju przewodnik po polityce miejskiej jest Krajowa Polityka Miejska⁶².

Celem strategicznym Krajowej Polityki Miejskiej jest „wzmocnienie zdolności miast i obszarów zurbanizowanych do zrównoważonego rozwoju i tworzenia miejsc pracy oraz poprawa jakości życia mieszkańców”⁶³. Jako cele szczegółowe dokument ten wyodrębnia:

- 1) „stworzenie warunków dla skutecznego, efektywnego i partnerskiego zarządzania rozwojem na obszarach miejskich, w tym w szczególności na obszarach metropolitalnych,
- 2) wspieranie zrównoważonego rozwoju ośrodków miejskich, w tym przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom niekontrolowanej suburbanizacji,
- 3) odbudowę zdolności do rozwoju poprzez rewitalizację zdegradowanych społecznie, ekonomicznie i fizycznie obszarów miejskich,
- 4) poprawę konkurencyjności i zdolności głównych ośrodków miejskich do kreowania rozwoju, wzrostu i zatrudnienia,
- 5) wspomaganie rozwoju subregionalnych i lokalnych ośrodków miejskich, przede wszystkim na obszarach problemowych polityki regionalnej (w tym na niektórych obszarach wiejskich) poprzez wzmacnianie ich funkcji oraz przeciwdziałanie ich upadkowi ekonomicznemu”⁶⁴.

W powyższych celach nie odnajdujemy odwołań wprost do prowadzenia współpracy międzynarodowej jako jednego z podstawowych elementów

⁶⁰ Zob. Uchwała nr 198 Rady Ministrów z dnia 20 października 2015 r. w sprawie przyjęcia Krajowej Polityki Miejskiej (M.P. 2015, 1235).

⁶¹ Artykuł 21c ustawy o zppr.

⁶² Zob. załącznik do uchwały nr 198 Rady Ministrów z dnia 20 października 2015 r.

⁶³ Krajowa Polityka Miejska, załącznik do uchwały nr 198 Rady Ministrów z dnia 20 października 2015 r., s. 13.

⁶⁴ Tamże, s.13.

realizowania polityki miejskiej. Jednakże w każdym z powyższych celów można odnaleźć elementy, które wskazywać będą na konieczność wykorzystania potencjału, jakim jest współpraca międzynarodowa. W niektórych przypadkach, zwłaszcza w obszarach transgranicznych, taka współpraca może być kluczowym elementem realizacji polityki miejskiej.

W dalszym etapie prac nad tworzeniem polityki miejskiej ważne miejsce odgrywa dokument strategiczny, jakim jest Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020⁶⁵. Jako główny cel strategii wskazane zostało „tworzenie warunków dla wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym wzroście w wymiarze społecznym, ekonomicznym, środowiskowym i terytorialnym”⁶⁶. Na ten cel składają się trzy cele szczegółowe:

- 1) „trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną,
- 2) rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony,
- 3) skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu”⁶⁷.

W odniesieniu do roli miast w niniejszej strategii stwierdzić należy, że przez zwiększenie nacisku na zrównoważony rozwój podniesiona została rola miast małych i średnich. W dalszej części strategii⁶⁸ zobaczyć można odniesienie dotyczące ekspansji zagranicznej, stosujące się do zwiększenia umiędzynarodowienia polskiej gospodarki. Jest to znakomite narzędzie, które może i powinno być wykorzystywane przez polskie samorządy miejskie.

Po przedstawieniu prawnych podstaw rozwoju polityki miejskiej w Polsce, wraz z jej rolą w procesie rozwoju regionalnego, należy spojrzeć na politykę miejską z punktu widzenia modelowego.

W literaturze wyodrębnia się różne modele realizowania polityki miejskiej. Po pierwsze, „model scentralizowany oparty na redystrybucji środków finansowania rozwoju. Po drugie, model zdecentralizowany oparty na układzie regionów prowadzących samodzielnie własne polityki miejskie. Model zdecentralizowany musiałby także uwzględniać nowe rozwiązania

⁶⁵ Zob. Uchwała nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie przyjęcia Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) – poz. 260.

⁶⁶ Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020, s. 36.

⁶⁷ Tamże, s. 40.

⁶⁸ Tamże, s. 120.

prawno-ustrojowe dotyczące samorządu województw lub samorządu wyróżnionych miejskich obszarów funkcjonalnych. Po trzecie, model dialogowy/wspólnotowy oparty na konsultacjach i kontraktach z regionami oraz wyróżnionymi koalicjami miast w ramach miejskich obszarów funkcjonalnych. Istotą tego modelu są kontrakty odpowiadające inicjatywom miast zdolnych zorganizować się do wspólnego i wspólnotowego działania na rzecz rozwoju i zagospodarowania przestrzennego wyróżnionych terytoriów miejskich. Po czwarte, model polityki deklaracji oczekiwanych efektów i korzyści. Jest to model polityki pozornej, rozpoczynającej myślenie strategiczne o zasadności interwencji w rozwój miejski, ale niekończącej się systemem wdrożeń i budową systemu zarządzania polityką miejską odnoszącą się do miejskich obszarów funkcjonalnych. Po piąte, model polityki oparty na rozbudowanych strukturach urbanistycznego governance, w efekcie którego uzyskuje się lepsze jakościowo systemy zarządzania funkcjonalnymi obszarami miejskimi. Tworzy się sfera politics, może to z czasem zaowocować powstaniem sfery Policy⁶⁹.

Czy prawidłowa realizacja polityki miejskiej uzależniona jest od wyboru któregoś z powyżej wskazanych modeli? Z jednej strony trzeba przyznać, że realizacja polityki miejskiej, choć ukierunkowana jest na poziomie krajowym, może mieć różne skutki w różnych miejscach Polski. W szczególności w kontekście działań o charakterze międzynarodowym realizowana polityka może przynosić duże korzyści gospodarcze (m.in. rola miast wojewódzkich w promocji gospodarczej) lub straty (np. małe miasta na obszarach peryferyjnych, bez obecności biznesu, przy słabych możliwościach kreowania współpracy międzynarodowej). Z drugiej strony często realizacja polityki miejskiej i jej efekt końcowy uzależnione są od zastosowania modelu „mieszanego”, łączącego w sobie różne typy modeli przedstawionych wyżej.

Współpraca międzynarodowa realizowana przez samorządy miejskie jest ważnym elementem składowym polityki miejskiej. Ponadto jest istotnym elementem składowym polityki rozwoju regionalnego w ujęciu subregionalnym i regionalnym. Podsumowując, należy stwierdzić, że umiędzynarodowienie miast staje się coraz większym czynnikiem wpływającym na ich rozwój gospodarczy.

⁶⁹ F. Kuźnik, *Regionalna polityka miejska w polityce spójności i programach operacyjnych na lata 2014–2020*, „Gospodarka Regionalna w Teorii i Praktyce. Prace naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 2016, nr 433, s. 134–135.

2. Formy realizowania współpracy międzynarodowej przez jednostki samorządu terytorialnego

---

2.1. Euroregiony w Polsce – przykłady prowadzenia współpracy transgranicznej

Przywoływana wcześniej Europejska Konwencja Ramowa o współpracy transgranicznej między wspólnotami i władzami terytorialnymi z 21 maja 1980 roku stanowi prawną podstawę do współpracy regionów przygranicznych w formie euroregionów⁷⁰. Podkreślić należy, że „euroregiony obejmują w całości obszary administrowane przez współpracujące ze sobą samorządy z poszczególnych państw członkowskich Unii Europejskiej. Powołanie euroregionu tworzy nowy rodzaj więzi między zamieszkującymi go społecznościami”⁷¹.

Typologia współpracy międzyregionalnej między jednostkami samorządowymi zaprezentowana została przez rozlicznych autorów, między innymi przez H. Baldersheima i K. Stahlberga (cztery pierwsze typy), których omówienia przedstawił P. Swianiewicz (autor ten zaproponował własne dwa nowe typy współpracy). Cytując powyższych autorów, można wyodrębnić następującą „typologię:

- 1) piękne siostry (beautifull sisters) – bogate miasta lub regiony podzielone granicą; koncentrują się zazwyczaj na współpracy kulturalnej i wspólnych programach regionalnych (występują głównie na pograniczu Szwajcarii, Francji i Niemiec);
- 2) grube banany (fat bananas) – bogate współpracujące miasta regiony, np. prowadzące wspólną promocję (m.in. obszar ciągnący się

---

⁷⁰ A. Szmyt, *Współpraca międzynarodowa jednostek samorządu terytorialnego*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2017, t. XXXVII, s. 337.

⁷¹ J.P. Gwizdała, *Euroregiony jako forma współpracy transgranicznej w Europie*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” 2015, nr 74, t. 2, s. 454.

od Londynu, przez kraje Beneluxu, zachodnie Niemcy aż do Mediolanu we Włoszech);

- 3) trzęsąca się galareta (shaky umbrellas) – słaba współpraca międzynarodowa inicjowana i podtrzymywana przez państwo lub samorząd wyższego szczebla; częstym motywem jej zawarcia są przesłanki polityczne;
- 4) brzydkie kaczątko (ugly ducklings) – słabe ekonomicznie przygraniczne miasta/regiony peryferyjne, które decydują się na współpracę, by uczyć się wzajemnie na swoich doświadczeniach, a także by razem być bardziej widocznymi;
- 5) Kopciuszek i Piękny Królewicz – samorząd z biedniejszego kraju oczekuje na wsparcie silniejszego partnera,
- 6) siostry syjamskie – region lub miasto przedzielone granicą i z trudem mogące funkcjonować oddzielnie, ale wcale niebogie i niebędące szczęśliwym w swoim obecnym położeniu”⁷².

Obecnie w granicach Polski znajduje się 16 euroregionów: Euroregion Nysa, Euroregion Karpacki, Euroregion Sprewa-Nysa-Bóbr, Euroregion Pro Europa Viadrina, Euroregion Tatry, Euroregion Bug, Euroregion Pomierania, Euroregion Glacensis, Euroregion Niemen, Euroregion Pradziad, Euroregion Bałtyk, Euroregion Śląsk Cieszyński, Euroregion Silesia, Euroregion Beskidy, Euroregion Puszcza Białowieska, Euroregion Łyna-Ława⁷³.

Euroregion Nysa „utworzony został w 1991 r. Obejmuje trzy obszary przygraniczne położone w środkowej Europie:

- 1) u styku granic Polski (tereny Sudetów Zachodnich oraz powiat żarski),
- 2) Czech (tereny Sudetów Zachodnich oraz region Usti nad Łabą: powiaty Krásná Líba, Česká Líba, Liberec, Jablonec nad Nysą i Semily) i
- 3) Niemiec (od Gór Łużyckich i Pogórza Łużyckiego na północ, obejmując także Łużyce Dolne, powiaty Löbau – Żytawa, Budziszyn, Kamenz, Łużyce Górne – Dolny Śląsk).

⁷² P. Swianiewicz, *Kontakty międzynarodowe samorządów*, „Samorząd Terytorialny” 2005, nr 10, s. 10.

⁷³ W dalszej części rozdziału nastąpi krótka charakterystyka poszczególnych euroregionów. Przygotowana została ona na podstawie informacji zamieszczanych przez euroregiony na swoich stronach internetowych lub stronach instytucji współpracujących z nimi. Jak już zostało wcześniej zasygnalizowane, nie zawsze informacje te pozwalały na stwierdzenie podobieństw lub też różnic w funkcjonowaniu euroregionów. Jednakże po przeprowadzeniu tej krótkiej analizy zdecydowanie należy stwierdzić, iż polityka informacyjna prowadzona przez poszczególne euroregiony powinna zostać ujednolicona w celu ułatwienia nawiązania współpracy przez potencjalne podmioty.

Celem euroregionu jest poprawa standardu życia mieszkańców, rozwój gospodarczy, poprawa stanu środowiska przyrodniczego «Czarnego trójkąta Europy», budowa przejść granicznych oraz ochrona Gór Izerskich zagrożonych wyniszczającym działaniem kwaśnych deszczy. Stolicami euroregionu są Jelenia Góra, Liberec i Żytawa⁷⁴.

Euroregion Karpacki „powstał 14 lutego 1993 roku, kiedy to w Debreczynie przedstawiciele władz regionalnych przygranicznych obszarów Polski, Słowacji, Węgier i Ukrainy podpisali porozumienie o utworzeniu Związku Międzyregionalnego Euroregion Karpacki. W tym czasie współpraca w ramach Euroregionu, który właśnie w celu jej inicjowania i rozwijania został powołany, przebiegała w różnym tempie i z różnym skutkiem. Towarzyszyły temu zjawisku zmiany polityczne, gospodarcze, administracyjne, świadomościowe, a także personalne. Jednak świadectwem tego, że wszystkie strony narodowe wchodzące w skład Euroregionu Karpackiego (tj. Polska, Słowacja, Ukraina, Węgry, Rumunia) wyrażają wolę tej współpracy jest właśnie fakt, że Euroregion, pomimo wielu problemów funkcjonuje, tworząc wciąż nowe płaszczyzny wspólnego porozumienia. Obecnie obszar Euroregionu obejmuje około 154 000 km², a zamieszkiwany jest przez ponad 15 mln ludności. Część Euroregionu Karpackiego położona jest na wschodniej granicy Polski, będącej zewnętrzną granicą Unii Europejskiej. Mając zatem na względzie rolę, jaką Euroregion spełnia, można stwierdzić, że w najbliższej przyszłości będzie ona tym bardziej znacząca, że od przystąpienia Polski do Unii Europejskiej staliśmy się pomostem dla krajów, które pozostaną poza jej granicami. Podstawową cechą Euroregionu Karpackiego przez wiele lat jego funkcjonowania był brak osobowości prawnej zarówno Związku jako całości, jak i poszczególnych jego Stron Krajowych. Definicja Euroregionu Karpackiego mieści się, zatem w kategoriach politycznych, chociaż Statut Związku określa jego zasięg terytorialny oraz opisuje strukturę organizacyjną⁷⁵.

Euroregion Sprewa-Nysa-Bóbr powstał w 1993 roku. „Rozmowy dotyczące powstania Euroregionu na granicy województwa zainicjowane zostały pod koniec 1991 r. Inicjatorami tych działań były gminy: Lubsko, Jasiień, Brody, Nowogród Bobrzański i Trzebiel po stronie polskiej oraz miasto Forst po stronie niemieckiej. W 1992 roku do prac dotyczących problematyki powstania Euroregionu włączyli się przedstawiciele innych gmin oraz

⁷⁴ Zob. więcej: <http://www.euroregion-nysa.eu/podstawowe-informacje> (dostęp: 25.08.2018).

⁷⁵ Zob. więcej: <http://www.karpacki.pl/euroregion-karpacki/> (dostęp: 25.08.2018).

Wojewoda Zielonogórski po stronie polskiej, a po stronie niemieckiej Związek Miast i Powiatów, do którego weszły powiaty: Guben, Spremberg, Cottbus oraz miasto Cottbus. Ostateczne zebranie założycielskie Stowarzyszenia odbyło się dnia 2 czerwca 1993 z udziałem przedstawicieli gmin-założycieli oraz Wojewody Zielonogórskiego. Uroczystość podpisania umowy, powołującej oficjalnie do życia Euroregion, odbyła się w Gubinie w dniu 21 września 1993 r. Euroregion jest platformą dobrowolnej współpracy polskich gmin z powiatami i miastami Republiki Federalnej Niemiec. Współpraca realizowana jest na podstawie równości prawa obu stron z uwzględnieniem Układu Ramowego o Ponadgranicznej Współpracy pomiędzy gminami a stowarzyszeniami terytorialnymi⁷⁶.

Euroregion Pro Europa Viadrina „położony jest na wschodzie kraju związkowego Brandenburgia po stronie niemieckiej i w północnej części województwa lubuskiego po stronie polskiej. Rozciąga się on między metropoliami: Berlinem na zachodzie, Szczecinem na północy i Poznaniem na wschodzie. Obydwe części Euroregionu łączy Odra, która na długości około 150 km stanowi dominującą cechę regionu. Środek nurtu Odry jest zarazem granicą polsko-niemiecką. Rozciągłość Euroregionu na linii północ-południe wynosi około 120 km, a na linii wschód-zachód około 160 km. Łączna powierzchnia wynosi obecnie około 10 200 km², z których 5700 km² znajduje się po stronie polskiej, a 4500 km² po stronie niemieckiej. Tym samym niemiecka część Euroregionu stanowi około 15% powierzchni kraju związkowego Brandenburgia, a polska część około 41% powierzchni województwa lubuskiego. Euroregion obejmuje po polskiej stronie obszar 28 gmin województwa lubuskiego połączonych w pięciu powiatach. Wśród tych 28 gmin znajduje się 13 gmin miejsko-wiejskich i 13 gmin wiejskich, jedna gmina miejska oraz jedno miasto na prawach powiatu. Obszar po stronie niemieckiej składa się z miasta na prawach powiatu Frankfurt nad Odrą oraz powiatów Marchijskie Nadodrze (Märkisch-Oderland) i Odra-Sprewa (Oder-Spree). Obydwa powiaty składają się łącznie z 13 związków gmin (Amt), 12 gmin samodzielnych i 12 miast⁷⁷.

Euroregion Tatry „obejmuje w Polsce 31 jednostek samorządowych, zaś na Słowacji 101 jednostek samorządowych. Idea zbliżenia i współpracy

⁷⁶ Zob. więcej: http://euroregion-snb.pl/o_nas/powstanie (dostęp: 25.08.2018).

⁷⁷ <http://www.euroregion-viadrina.pl/o-euroregionie.html> (dostęp: 25.08.2018).

pomiędzy Polską i Słowacją w regionie Tatr narodziła się podczas konferencji samorządowej w Zakopanem w listopadzie 1991 roku. Projekt ten dyskutowany był następnie na konferencji wójtów i burmistrzów gmin polskich i słowackich, która odbyła się w maju 1992 roku w Popradzie. Rozmowy dotyczące sformalizowania wzajemnych kontaktów prowadzone były przez kolejne lata. Sprawą utworzenia Euroregionu «Tatry» żywo interesowali się dziennikarze po obu stronach granicy. Z ich inicjatywy w 1993 roku 27 maja w Popradzie i 28 maja w Nowym Targu spotkali się przedstawiciele władz samorządowych i państwowych. W wyniku tych spotkań została zredagowana Deklaracja intencji, wnioskująca popularyzowanie idei euroregionu w środkach masowego przekazu. W marcu 1993 roku w Popradzie powstał słowacki projekt międzyregionalnego związku, który został przedstawiony stronie polskiej 17 lipca w Kieżmarku. Na spotkaniu tym zaproponowano granice przyszłego wspólnego obszaru tatrzańskiego. Po stronie słowackiej miały wejść miasta i wsie należące do powiatów Dolny Kubin, Liptowski Mikulasz, Poprad, Stara Lubowla i Spiska Stara Wieś, a po stronie polskiej gminy wchodzące w skład byłego powiatu nowotarskiego, leżące na Orawie, Podhalu, Spiszu i w Pieninach. Powołano również grupę roboczą w celu opracowania statutu. 31 października 1993 roku, kiedy Słowacja stanowiła już suwerenne państwo, podpisano w Zakopanem Deklarację Samorządów Terytorialnych Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Słowackiej w sprawie utworzenia Regionu «Tatry». 18 sierpnia 1994 roku w Warszawie podpisano Porozumienie między Rządem Rzeczypospolitej Polskiej a Rządem Republiki Słowackiej o współpracy transgranicznej. Uzgodnienia pomiędzy rządami obu państw przyczyniły się w dużej mierze do sfinalizowania kilkuletnich starań o powołanie do życia euroregionu. 26 sierpnia 1994 roku na Kongresie Założycielskim w Nowym Targu podpisano Umowę pomiędzy samorządami Polski i Słowacji o założeniu transgranicznego związku Euroregion «Tatry», który «zgodnie z procesem integracji krajów Europy, w oparciu o Europejską Konwencję Ramową o współpracy transgranicznej z dnia 11 maja 1980 roku» przyczyniać się będzie do «przyspieszenia wszechstronnego rozwoju przylegających do siebie obszarów Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Słowackiej, w nawiązaniu do historycznych korzeni i wzajemnych stosunków tych regionów». Sąd Wojewódzki w Nowym Sączu postanowieniem z dnia 15 grudnia 1994 roku wpisał Euroregion «Tatry» do rejestru stowarzyszeń i zatwierdził jego statut. 14 listopada 1996 roku Euroregion «Tatry» został członkiem Stowarzyszenia Europejskich Regionów

Granicznych (SERG). Na Nadzwyczajnym Kongresie w dniu 22 października 1999 roku w Nowym Targu podpisana została Umowa pomiędzy Samorządami Rzeczypospolitej Polskiej a Republiki Słowackiej o współpracy w ramach transgranicznego związku EUROREGION «TATRY» zawarta pomiędzy Związkiem Euroregion «Tatry» w Nowym Targu oraz Stowarzyszeniem Region «Tatry» w Kieżmarku⁷⁸.

Euroregion Bug, powstały w 1995 roku, „zajmujący powierzchnię 80,9 tys. km² należy do największych obszarowo euroregionów europejskich. Część polska stanowi 31,1%, ukraińska 28,4%, a białoruska 40,5%. W 2011 roku obszar Euroregionu Bug zamieszkiwany był przez 4802,1 tys. osób, z czego na część polską przypadało 45,2%, białoruską – 29,0%, ukraińską – 25,8%. Największymi miastami są: Lublin (348,6 tys. mieszkańców), Brześć (320,9 tys.), Łuck (210,0 tys.), Baranowicze (169,9 tys.) i Pińsk (134,2 tys.). Ponadto na terenie Euroregionu znajduje się sześć innych dużych miast, liczących od 50 do 100 tys. mieszkańców. Najwyższym wskaźnikiem urbanizacji charakteryzuje się część białoruska (67,2%), w części polskiej i ukraińskiej przeważa udział ludności wiejskiej, a wskaźnik urbanizacji wynosił odpowiednio 46,5% oraz 49,3%. Euroregion Bug, położony w środkowo-wschodniej Europie, ma dość jednorodne, nizinne ukształtowanie terenu. Bardziej zróżnicowany charakter ma południowa część – z Roztoczem i Wyżyną Wołyńską. Naturalną granicą obszaru Euroregionu stanowi od zachodu rzeka Wisła, a z większych rzek przecinają go: Bug, Prypeć i Muchawiec. Ponad 50% powierzchni Euroregionu zajmują tereny rolnicze, a blisko 31% przypada na lasy. Sprzyjający klimat i żyzne gleby stwarzają korzystne warunki do działalności rolniczej, a rozległe połacie nieskażonego środowiska naturalnego są atutem o wielkich możliwościach dla rekreacji i turystyki. W obszarze Euroregionu są cztery parki narodowe: Poleski i Roztoczański (w woj. lubelskim), Białowieski (w obwodzie brzeskim) i Szacki (w obwodzie wołyńskim)”⁷⁹.

Euroregion Pomerania powstał w 1995 roku. Obejmuje obszar historycznego Pomorza Zachodniego z siedzibą w Szczecinie. Celami stowarzyszenia są „wspieranie i rozwijanie samorządności gmin, reprezentowanie

⁷⁸ Zob. więcej: <http://www.euroregion-tatry.eu/historia,3,p.html> (dostęp: 25.08.2018).

⁷⁹ Zob. więcej: <http://www.euroregionbug.pl/index.php/zwiazek-transgraniczny-euroregion-bug/informacje-ogolne> (dostęp: 25.08.2018).

interesów gmin, wspomaganie współpracy między gminami, pomaganie gminom w ich codziennej działalności, informowanie społeczności lokalnych o idei integracji europejskiej, koordynowanie i wspieranie współpracy przygranicznej w regionie. Realizacja zadań i celów Stowarzyszenia odbywa się na wielu płaszczyznach: poszukiwanie oraz pozyskiwanie pozabudżetowych źródeł finansowania zadań, w tym również organizacja szkoleń i spotkań informacyjnych dla wnioskodawców; podejmowanie działań na rzecz promocji gmin i miast członkowskich Stowarzyszenia; obsługa finansowa i merytoryczna programów Polsko-Niemieckiej Współpracy Młodzieży oraz organizacja szkoleń dla organizatorów i opiekunów wymiany; kształcenie w zakresie problematyki Unii Europejskiej; pomoc w nawiązywaniu i rozwoju kontaktów; współpraca w strukturach Prezydium i rady Euroregionu Pomerania”⁸⁰.

Euroregion Glacensis „powstał w dniu 5 grudnia 1996 roku. Umowę Ramową o utworzeniu Euroregionu w Hradcu Kralove podpisały wówczas Stowarzyszenie Gmin Ziemi Kłodzkiej wraz z Regionalnym Stowarzyszeniem do spraw Współpracy Pogranicza Czech, Moraw i Ziemi Kłodzkiej po wieloletnich staraniach polsko-czeskich działaczy po obu stronach granicy. Był pierwszym wyłącznie polsko-czeskim euroregionem. Siedzibą polskiego sekretariatu jest Kłodzko, natomiast czeski sekretariat znajduje się w Rychnově nad Kněžnou. Głównym celem Euroregionu Glacensis jest wspieranie polsko-czeskiej współpracy przygranicznej oraz rozwój przygranicznego obszaru powiązany z geofizycznymi oraz historyczno-politycznymi uwarunkowaniami. Euroregion:

- 1) po polskiej stronie obejmuje obszar powiatów: dzierzoniowskiego, kłodzkiego, strzezińskiego, wałbrzyskiego i ząbkowickiego,
- 2) po czeskiej stronie aktywność dotyczy powiatów: Náchod, Rychnov nad Kněžnou, Hradec Králové, Trutnov, Jičín, Chrudim, Svitavy, Ústí nad Orlicí, Pardubice, Jeseník a Šumperk.

Obecnie członkami euroregionu po polskiej stronie są 34 samorządy gminne oraz 3 powiaty. Po czeskiej stronie członkami jest 109 miast i gmin oraz samorządy krajów (województw) Královéhradeckého, Pardubického a Olomouckého. Nazwa Glacensis wywodzi się z języka łacińskiego i symbolizuje wspólną historię obszaru. Trwałym celem Euroregionu Glacensis

⁸⁰ Zob. więcej: <http://www.pomerania.org.pl/site/cele-i-ich-realizacja/7> (dostęp: 25.08.2018).

jest pokonywanie stereotypów i barier wytworzonych w mienionej epoce oraz wspomaganie procesu integracji Polski i Czeskiej Republiki w Unii Europejskiej. Zamierzamy przywrócić funkcje granicy państwowej jako mostu dla spotkań i współfunkcjonowania obu narodów, a nie końca suwerennego obszaru państw, dla dynamicznego rozwoju oraz wytworzenia trwałych, przyjacielskich kontaktów obu narodów. Euroregion jest partnerem dla tego procesu identyfikującym transgraniczne zadania oraz poszukującym rozwiązań dla skutecznego rozwiązywania problemów w sferze kulturalnych, socjalnych, gospodarczych i infrastrukturalnych inicjatyw⁸¹.

Euroregion Pradziad powstał w 1997 roku, „ideę zbliżenia i współpracy pomiędzy Polską i Czechami w rejonie Jesioników oraz pierwsze kontakty podjęły władze samorządowe obu stron już w 1990 roku. Z inicjatywą pierwszego dużego spotkania wyszły władze Jesenika organizując 21 czerwca 1991 roku konferencję z udziałem przedstawicieli miast i gmin regionu jesenickiego oraz sąsiadujących miast i gmin województwa opolskiego i wałbrzyskiego. Konferencja uznała, że naturalną współpracę obszarów przygranicznych utrudnia zbyt szczelna granica państwowa oraz obowiązujące przepisy celne. Przeszkody te należy pokonywać przez otwieranie nowych przejść granicznych oraz uproszczenie procedur celnych. Wspólnych przedsięwzięć wymaga również ochrona środowiska. Konieczne jest zacieśnianie kontaktów społeczności zamieszkałych po obu stronach granicy przez organizowanie i wspieranie wspólnych przedsięwzięć w dziedzinie turystyki, sportu, kultury i oświaty. Uznano, iż gwarancją rozwoju współpracy gospodarczej są bezpośrednie kontakty przedsiębiorstw, które należy ułatwić przez organizację imprez targowych i ośrodków informacji gospodarczej. Zwieńczeniem kilkuletnich starań władz samorządowych i wojewódzkich oraz umocnieniem formalnie trwającej już współpracy samorządów, szkół, ośrodków kultury, klubów sportowych i innych organizacji społecznych było podpisanie 2 lipca 1997 roku w Jeseniku umowy ramowej o utworzeniu czesko-polskiego Euroregionu o nazwie Pradziad. Nazwa pochodzi od najwyższego w okolicy szczytu górskiego (Praděd – 1491 m n.p.m.). Umowę o utworzeniu Euroregionu Pradziad podpisali przedstawiciele Stowarzyszenia Rozwoju Gmin Dorzecza Osobłogi i Unii Turystycznej Ziemi Nyskiej ze strony polskiej oraz pięciu stowarzyszeń miast i gmin czeskich

⁸¹ Zob. więcej: http://www.euroregions.org/pl/index/ogolnie_o_euroregionie_glacensis/45.html (dostęp: 25.08.2018).

z powiatów Bruntal, Jeseník i Šumperk. Zgodnie z umową ramową celem Euroregionu jest wspieranie współpracy obu stron w rozwoju gospodarczym i podnoszeniu poziomu życia, planowaniu przestrzennym, budowie i przysposabianiu struktur transgranicznych, ochronie środowiska naturalnego, zapobieganiu klęskom żywiołowym i likwidacji ich skutków, rozwoju wymiany kulturalnej i turystyki, pielęgnowaniu wspólnego dziedzictwa kulturowego, ułatwianiu kontaktów międzyludzkich, pomocy społecznej i humanitarnej”⁸².

Euroregion Beskidy powstał w 2000 roku „w celu wypromowania idei «Beskidy bez granic», co było inicjatywą przedstawicieli miast i gmin beskidzkich na polsko-słowacko-czeskim pograniczu. ER Beskidy na terytorium polskim leży w przygranicznej części województwa śląskiego i małopolskiego, na terytorium słowackim zajmuje znaczną część żylińskiego kraju samorządowego, a na terytorium czeskim – dużą część powiatu Frýdek-Místek. Euroregion Beskidy tworzą trzy stowarzyszenia:

- 1) Stowarzyszenie «Region Beskidy» z siedzibą w Bielsku-Białej,
- 2) «Združenie Región Beskydy» z siedzibą w Żylinie oraz
- 3) Sdružení «Region Beskydy» z siedzibą we Frýdku-Místku.

Działalnością Euroregionu Beskidy kieruje prezydium, które zasiada z reguły dwa razy w roku i składa się członków zarządów części narodowych. Prezesa euroregionu wybiera się na roczną kadencję. Funkcja ta, z którą związane są obowiązki zarządzania regionem, ma charakter rotacyjny, piastujące ją osoby regularnie się zmieniają”⁸³.

Euroregion Silesia powstał „we wrześniu 1998 roku na mocy porozumienia Stowarzyszenia Gmin Dorzecza Górnej Odry po stronie polskiej oraz Regionalnego Stowarzyszenia Współpracy Czesko-Polskiej Śląska Opawskiego (obecnie Euroregion Silesia – CZ) po stronie czeskiej. Euroregion skupia:

- 1) 19 gmin i miast po stronie polskiej w województwie śląskim i opolskim oraz
- 2) 57 gmin i miast po stronie czeskiej w województwie morawskośląskim, a także

⁸² Zob. więcej: http://www.euroregions.org/pl/index/ogolnie_o_euroregionie_pradziad/60.html (dostęp: 25.08.2018).

⁸³ Zob. więcej: http://www.euroregions.org/pl/index/ogolnie_o_euroregionie_beskidy/102.html (dostęp: 25.08.2018).

- 3) 5 organizacji wspierających (Uniwersytet Śląski w Opawie, Izba Gospodarcza Opawa, stowarzyszenie «Macierz Śląska», LGD Opawsko i LGD Hlučinsko).

Głównym przedmiotem działalności Euroregionu jest wspieranie i realizacja współpracy polsko-czeskiej na obszarze regionów przygranicznych polskiego Śląska i czeskiego Śląska oraz Moraw w celu zmniejszenia negatywnego wpływu istniejącej granicy państwowej, zapewnienia równomiernego rozwoju obszaru przygranicznego na obu stronach granicy i tym samym umożliwienia płynnej integracji tego obszaru w ramach Unii Europejskiej. W ramach współpracy polsko-czeskiej Euroregion przede wszystkim zajmuje się wspólnymi interesami w dziedzinie transgranicznej infrastruktury transportowej, wspólnymi problemami w dziedzinie środowiska naturalnego, wspiera rozwój transgranicznego ruchu turystycznego, współpracę między szkołami i młodzieżą po obu stronach granicy, rozwój kultury, edukacji i sportu po obu stronach swojego obszaru przygranicznego, dba o dziedzictwo społeczno-kulturalne, wspiera współpracę gospodarczą i handlową, wspólne planowanie rozwoju regionu przygranicznego, zapewnia promocję tego obszaru i spełnia inne zadania, którymi stara się przyczynić do zrealizowania celów Unii Europejskiej w dziedzinie europejskiej współpracy terytorialnej. Żeby zapewnić działalność Euroregionu Silesia konieczne było utworzenie własnych sekretariatów, które pełniłyby funkcje organów wykonawczych obu stowarzyszeń tworzących euroregion. Pomimo trudnych początków, dzięki nadzwyczajnemu wsparciu, jakiego euroregionowi udzieliły miasta Opawa i Racibórz, a także dzięki wszystkim gminom i miastom członkowskim, które od początku uczestniczyły w finansowaniu działalności sekretariatów, udało się zbudować silne zaplecze personalne i techniczne⁸⁴.

Euroregion Śląsk Cieszyński „utworzony 22 kwietnia 1998 r. Reprezentowany jest:

- 1) po stronie polskiej przez Stowarzyszenie Rozwoju i Współpracy Regionalnej «Olza» z siedzibą w Cieszynie,
- 2) po stronie czeskiej przez Regionální sdružení územní spolupráce Těšínského Slezska z siedzibą w Czeskim Cieszynie, w skład którego wchodzi: Sdružení obcí Jablunkovska, Svaz obcí okresu Karviná a Regionální rada rozvoje a spolupráce se sídlem v Třinci.

⁸⁴ Zob. więcej: http://www.euroregions.org/pl/index/ogolnie_o_euroregionie_silesia/21.html (dostęp: 25.08.2018).

Euroregion leży w obszarze przygranicznym południowej Polski oraz północno-wschodnich Czech, w bliskim sąsiedztwie Słowacji. Naturalną oś tych terenów tworzy rzeka Olza, nad którą leżą miasta Cieszyn i Český Těšín, stanowiące serce regionu. Obszar Euroregionu jest niezwykle atrakcyjny pod względem krajoznawczym, wypoczynkowym i uzdrowiskowym. Dzięki doskonale rozwiniętej bazie turystycznej stwarza znakomite warunki do uprawiania wszelkich form turystyki”⁸⁵.

Euroregion Niemen utworzony „został w 1997 r. na mocy trójstronnego porozumienia zawartego przez przedstawicieli: województwa suwalskiego (Polska), rejonów Alytus i Mariampol (Litwa) oraz województwa grodzieńskiego (Białoruś). Euroregion ustanowiono w celu intensyfikacji kontaktów społecznych, gospodarczych i politycznych obszarów, które łączy wspólne dziedzictwo geograficzne, historyczne i kulturowe. Obecnie w skład Euroregionu Niemen wchodzi:

- 1) ze strony polskiej: województwo podlaskie (z wyłączeniem części byłego województwa łomżyńskiego), część województwa warmińsko-mazurskiego (gminy wchodzące w skład byłego województwa suwalskiego);
- 2) ze strony litewskiej: okręg wileński, mariampolski, olicki;
- 3) ze strony białoruskiej: województwo grodzieńskie;
- 4) ze strony rosyjskiej: rejon Czarniachowski, Gusiew, Oziersk, Krasnoznamensk i Niestierow (obwód kaliningradzki)”⁸⁶.

Euroregion Bałtyk „działa od roku 1998, a jego terytorium obejmuje następujące regiony:

- 1) na terenie Polski województwa pomorskie i warmińsko-mazurskie oraz Stowarzyszenie Gmin RP Euroregion Bałtyk,
- 2) na terenie Federacji Rosyjskiej Obwód Kaliningradzki,
- 3) na terenie Litwy Stowarzyszenie Gmin Kłajpedzkich,
- 4) na terenie Szwecji regiony Blekinge, Kalmar, Kronoberg,
- 5) na terenie Danii wyspa Bornholm.

⁸⁵ Zob. więcej: http://www.euroregions.org/pl/index/ogolnie_o_euroregionie_slask_cieszynski/75.html (dostęp: 25.08.2018).

⁸⁶ Zob. więcej: https://www.wrotapodlasia.pl/pl/region_i_gospodarka/wspolpracazagranica/organizacjeistowarzyszeniamiedzynarodowe/euroregionniemen/ (dostęp: 25.08.2018).

ERB był pierwszym euroregionem, który do formalnej współpracy włączył partnera z Federacji Rosyjskiej, dzięki czemu stanowi skuteczną sieć kontaktów i powiązań ponad granicami, przyczyniając się do promocji dialogu politycznego i reform oraz zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego, wzmacniając tym samym demokrację lokalną⁸⁷.

Euroregion Puszcza Białowieska „powstał w 2002 r., jest międzynarodowym zrzeszeniem społeczności lokalnych po polskiej i białoruskiej stronie granicy. W skład Euroregionu wchodzi:

- 1) po stronie polskiej: powiat Hajnowski, gmina miejska Hajnówka, gminy wiejskie: Hajnówka, Białowieża, Dubicze Cerkiewne, Czyże, Narew, Narewka, Czeremcha, Bielsk Podlaski i Orla oraz gmina wiejsko-miejska Kleszczewo;
- 2) natomiast po stronie białoruskiej rejon: prużański, kamieniecki i swisłocki.

Euroregion tworzy podstawy do rozwijania przyjaznej i wzajemnie korzystnej współpracy transgranicznej sąsiadujących ze sobą regionów w Rzeczypospolitej Polskiej i Republice Białoruś, obejmujących swoim zasięgiem unikalny w skali Europy i świata – kompleks lasów pierwotnych Puszczy Białowieskiej. Polska część Euroregionu Puszcza Białowieska położona jest w południowo-wschodniej części województwa podlaskiego i obejmuje wszystkie miasta i gminy powiatu hajnowskiego oraz dwie gminy powiatu bielskiego. Białoruska część Euroregionu Puszcza Białowieska położona jest w zachodniej części Białorusi, rejon swisłocki położony jest na terenie obwodu grodzieńskiego, a rejon prużański i kamieniecki na terenie obwodu brzeskiego. Euroregion Puszcza Białowieska został utworzony w oparciu o transgraniczny obiekt przyrodniczy, jakim jest Puszcza Białowieska, położona na terenie Rzeczypospolitej Polskiej i Republiki Białoruś⁸⁸.

Euroregion Łyna-Ława „powstał w 2003 r. obejmuje przygraniczny obszar województwa warmińsko-mazurskiego, m.in. powiaty: bartoszycki, elbląski, giżycki, gołdapski, kętrzyński, lidzbarski, olsztyński, węgorzewski,

⁸⁷ Zob. więcej: <https://drg.pomorskie.eu/euroregion-baltyk> (dostęp: 25.08.2018).

⁸⁸ Zob. więcej: <http://dzialajlokalnie.pl/odl/stowarzyszenie-samorzadow-euroregionu-puszcza-bialowieska>, (dostęp: 25.08.2018).

oraz miasta po stronie rosyjskiej: Bagrationowsk, Gusiew, Oziersk, Prawdinsk, Mamonowo”⁸⁹.

Podsumowując, należy stwierdzić, że euroregiony są bardzo dobrymi instrumentami prawnymi pozwalającymi na zwiększenie międzynarodowej współpracy samorządowej. Jednak z uwagi na ograniczone środki finansowe, niską świadomość mieszkańców o ich funkcjonowaniu oraz słabe często zaangażowanie jednostek samorządowych zakładany rozwój euroregionów nie przebiega w sposób oczekiwany. Wydaje się, iż kluczem do ich rozwoju powinny być opracowane transgraniczne strategie rozwoju, obejmujące swoim obszarem poszczególne euroregiony, których realizacja powinna stać się jednym z priorytetów polityk zagranicznych realizowanych przez samorządy województw.

---

⁸⁹ Zob. https://pl.wikipedia.org/wiki/Euroregion_Łyna-Ława (dostęp: 25.08.2018).

2.2. Programy współpracy transgranicznej Unii Europejskiej w Polsce na lata 2014–2020

W celu zobrazowania zakresu przedmiotowego wsparcia udzielanego w ramach programów Europejskiej Współpracy Terytorialnej przedstawione zostaną w zarysie informacje dotyczące poszczególnych programów⁹⁰.

W programie Polska–Słowacja obszar wsparcia obejmuje:

- 1) „w Polsce – części województw małopolskiego, śląskiego, podkarpackiego,
- 2) zaś w Słowacji Preszowski i Żyliński Kraj Samorządowy oraz powiat Spisska Nova Ves (Koszycki Kraj).

W latach 2014–2020 aż połowa kwoty na współpracę transgraniczną pomiędzy Polską a Słowacją jest przeznaczona na ochronę i rozwój zasobów środowiska i dziedzictwa kulturowego. Taki podział środków wynika z charakterystyki pogranicza polsko-słowackiego, obfitującego w cenne tereny naturalne i obiekty kulturowe stanowiące bogactwo całego regionu. Ze środków unijnych finansowane są przede wszystkim projekty, które przyczyniają się do rozwoju nowych i atrakcyjnych form promocji, użytkowania i ochrony tego dziedzictwa. Celem jest rozwój usług, które pozwolą na ciekawe spędzenie czasu wolnego przy wykorzystaniu potencjału instytucji kultury, zabytków, parków krajobrazowych i narodowych. Z powstałego zaplecza będą korzystać zarówno mieszkańcy regionu, jak i turyści. Fundusze mogą uzyskać również wspólne projekty w zakresie prac konserwatorskich i renowacyjnych. Mniejsza część środków służy wsparciu rozwoju transportu. Zaniedbania w zakresie infrastruktury drogowej to jedna z cech charakterystycznych polsko-słowackiego pogranicza. Celem działań programu jest poprawa jakości lokalnych oraz regionalnych połączeń. Ogólnodostępny transport pasażerski umożliwi mieszkańcom i turystom sprawne przemieszczanie się i podróżowanie po tym terenie. W dziedzinie edukacji dofinansowane są transgraniczne przedsięwzięcia oferujące możliwości kształcenia zawodowego na wysokim poziomie, rozwijające kompetencje poszukiwane w regionie. Wsparcie mogą uzyskać także projekty dotyczące wymiany doświadczeń, wiedzy i umiejętności – skierowane do uczniów oraz nauczycieli szkół średnich, zawodowych i wyższych⁹¹.

⁹⁰ Informacje umieszczone są na stronie internetowej <http://www.ewt.gov.pl> (dostęp: 25.08.2018).

⁹¹ <https://www.ewt.gov.pl/strony/o-programach/przeczytaj-o-programach/programy-europejskiej-wspolpracy-terytorialnej/polska-slowacja/> (dostęp: 30.07.2018).

W programie Polska–Czechy obszar wsparcia obejmuje:

- 1) „w Polsce – części województw dolnośląskiego i śląskiego oraz województwo opolskie,
- 2) zaś w Czechach – 5 krajów – liberecki, hradecki, ołomuniecki, pardubicki i morawsko-śląski.

Program dysponuje największym budżetem spośród programów transgranicznych, w których uczestniczy Polska. Ponad połowa środków programu jest przeznaczona na ochronę, poprawę dostępności transportowej, wykorzystanie zasobów kulturowych i przyrodniczych pogranicza polsko-czeskiego. Działania te będą uzupełnione przez wspólną promocję walorów regionu. Wszystkie inicjatywy będą służyć zwiększeniu znaczenia turystyki na całym pograniczu i stworzeniu nowych miejsc pracy. Do zmniejszenia bezrobocia doprowadzić mają również działania z zakresu edukacji, podnoszenia kwalifikacji i uznawalności dyplomów. Promowana jest także nauka języka sąsiada. Innym ważnym obszarem, wspieranym przez program, jest bezpieczeństwo. Celem jest wzmocnienie kompatybilności i powiązanie systemów reagowania kryzysowego w Polsce i Czechach, m.in. przez transgraniczne szkolenia służb ratowniczych i porządkowych czy zakup sprzętu niezbędnego do wspólnych interwencji. Uzupełnieniem powyższych priorytetów programu jest wsparcie współpracy instytucji publicznych, lokalnych społeczności i sektora pozarządowego. Zróżnicowane działania (w takich dziedzinach, jak kultura i bezpieczeństwo czy edukacja i planowanie przestrzenne) skierowane są do szerokich grup odbiorców. Mają pobudzić kreatywność, solidarność i ducha współpracy pomiędzy Polakami i Czechami oraz przyczynić się do budowy społeczeństwa obywatelskiego⁹².

W programie Polska–Saksonia obszar wsparcia obejmuje:

- 1) „w Polsce województwo dolnośląskie (podregion jeleniogórski) oraz województwo lubuskie (powiat żarski),
- 2) zaś w Niemczech – Saksonia (powiaty Görlitz i Bautzen).

Najwięcej środków programu przeznaczono na zachowanie i rozwój wspólnego dziedzictwa kulturowego i naturalnego (21,7 mln euro). Możliwe do realizacji projekty to te, które służą ochronie krajobrazu, rewitalizacji i promocji zabytków przyrody i kultury. Dofinansowanie mogą otrzymać również inicjatywy tworzenia i promocji transgranicznych produktów turystycznych, sieci

⁹² <https://www.ewt.gov.pl/strony/o-programach/przeczytaj-o-programach/programy-europejskiej-wspolpracy-terytorialnej/czechy-polska/> (dostęp: 30.07.2018).

informacyjnych i dydaktycznych. Kolejną grupę stanowią projekty mające na celu poprawę dostępności pogranicza poprzez modernizację infrastruktury drogowej (13,6 mln euro). Program wspiera współpracę instytucji i obywateli obejmującą m.in. współdziałanie właściwych służb w ochronie przed katastrofami, na rzecz ochrony środowiska i realizacji europejskiej dyrektywy wodnej oraz tworzenie i rozbudowę wspólnych systemów komunikacji i informacji (20,4 mln euro). Część środków przeznaczono również na projekty z zakresu transgranicznej edukacji – tj. organizację dwujęzycznych programów edukacyjnych, targów pracy i innych inicjatyw na przygranicznym rynku pracy (10,1 mln euro). W programie funkcjonuje również Fundusz Małych Projektów realizowany przez polskie i niemieckie biura Euroregionu Nysa⁹³.

W programie Polska–Brandenburgia obszar wsparcia obejmuje:

- 1) „w Polsce województwo lubuskie (podregiony: gorzowski i zielonogórski),
- 2) w Niemczech – Brandenburgia (powiaty Märkisch-Oderland, Oder-Spree, Spree-Neiße oraz miasta wydzielone – Frankfurt (Oder) i Cottbus).

Głównym celem programu jest pogłębienie integracji jego mieszkańców oraz zwiększenie atrakcyjności i dostępności pogranicza. Największa część środków, tj. 33 mln euro (z EFRR), zostanie przeznaczona na projekty współpracy instytucji publicznych i organizacji pozarządowych w różnych dziedzinach życia publicznego, tj. w zakresie kultury, gospodarki, spraw społecznych czy służby zdrowia. W ramach tego priorytetu realizowany będzie również Fundusz Małych Projektów, ułatwiający integrację ludności pogranicza i wspierający lokalne stowarzyszenia. Zarządzać nim będą Euroregiony: Pro Europa Viadrina i Sprewa-Nysa-Bóbr. Wspierane będą również projekty służące zachowaniu i promowaniu dziedzictwa naturalnego i kulturowego (32 mln euro z EFRR). Program dofinansuje także wspólne inwestycje w infrastrukturę drogową (połączenia do granicy) oraz działania zmierzające do poprawy komunikacji publicznej w regionie (19 mln euro). Środki pozyskają także miękkie projekty edukacyjne, dotyczące m.in. nauki języka, stażów i praktyk w kraju sąsiada czy tworzenia wspólnej oferty kształcenia, w tym ustawicznego (10 mln euro)⁹⁴.

⁹³ <https://www.ewt.gov.pl/strony/o-programach/przeczytaj-o-programach/programy-europejskiej-wspolpracy-terytorialnej/polska-saksonia/> (dostęp: 30.07.2018).

⁹⁴ <https://www.ewt.gov.pl/strony/o-programach/przeczytaj-o-programach/programy-europejskiej-wspolpracy-terytorialnej/brandenburgia-polska/> (dostęp: 30.07.2018).

W programie Meklemburgia–Pomorze Przednie/Brandenburgia–Polska obszar wsparcia obejmuje:

- 1) „w Polsce: województwo zachodniopomorskie (podregiony: koszaliński, szczecinecko-pyrzycki, szczeciński, miasto Szczecin),
- 2) zaś w Niemczech: Brandenburgia (powiaty Barnim, Uckermark i Märkisch-Oderland), Meklemburgia–Pomorze Przednie (powiaty Vorpommern-Rügen, Vorpommern-Greifswald oraz Mecklenburgische Seenplatte).

Obszar wsparcia programu jest atrakcyjny pod względem kulturowym i przyrodniczym, co stanowi szansę dla rozwoju transgranicznej turystyki. Z tego powodu ważnym zadaniem programu jest zachowanie i rozwijanie dziedzictwa naturalnego i kulturowego, na co przeznaczono 42 mln euro z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego. Na taką samą pulę środków mogą liczyć projekty umożliwiające tworzenie stałej współpracy pomiędzy instytucjami na obszarze wsparcia. Wsparcie otrzymają inicjatywy mające na celu niwelowanie różnic społecznych i gospodarczych, wynikających z bariery językowej i odmiennych systemów prawnych i struktur administracyjnych. Ważnym wyzwaniem stojącym przed programem jest także poprawa transgranicznej dostępności i mobilności poprzez inwestowanie w infrastrukturę transportową (26 mln euro). Dofinansowanie otrzymają również działania z zakresu edukacji oraz szkoleń służących zdobywania umiejętności zawodowych i językowych (13 mln euro). W ramach programu funkcjonuje również Fundusz Małych Projektów, którego celem jest m.in. wspieranie bogatego programu imprez kulturalnych i aktywności trwale oddziałujących na rozwój pogranicza. Fundusz jest wdrażany przez Euroregion Pomerania⁹⁵.

W programie Południowy Bałtyk obszar wsparcia obejmuje „nadmorskie regiony pięciu państw członkowskich: Danii, Litwy, Niemiec, Polski i Szwecji. Głównym celem programu jest wzmocnienie «rozwoju sektorów zielonego i niebieskiego» poprzez wspólne działania ponad granicami. Koncepcja zakłada wsparcie branży morskiej (sektor niebieski) oraz branż gospodarki czy idei przyczyniających się do zrównoważonego wykorzystania zasobów naturalnych (sektor zielony). Programem objęte są regiony, pomiędzy

⁹⁵ <http://www.ewt.gov.pl/strony/o-programach/przeczytaj-o-programach/programy-europejskiej-wspolpracy-terytorialnej/meklemburgia-pomorze-przednie-brandenburgia-polska/> (dostęp: 1.08.2018).

którymi występują znaczące dysproporcje w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego, dlatego udzielana pomoc koncentruje się na ich wyrównaniu. Wspierane są działania z zakresu wzmacniania innowacyjności przedsiębiorstw na arenie międzynarodowej, ochrony i promocji dziedzictwa naturalnego i kulturalnego, transferu „zielonych” technologii, zrównoważonego transportu, rozwoju rynku pracy oraz współpracy międzyinstytucjonalnej. Dofinansowanie mogą uzyskać głównie projekty miękkie, nieinfrastrukturalne. W ramach wszystkich priorytetów istnieje możliwość realizacji małych projektów wspierających inicjatywy lokalne, angażujące instytucje nieposiadające dużego doświadczenia we współpracy międzynarodowej (wymiana doświadczeń, wspólne planowanie zmian itp.)”⁹⁶.

W programie Polska–Litwa obszar wsparcia obejmuje:

- 1) „w Polsce: podregion ełcki, suwalski i białostocki,
- 2) zaś na Litwie: okręg olicki, mariampolski, kownieński, tauroski i wileński (z wyjątkiem miasta Wilno).

W nowej edycji programu dofinansowanie uzyskają projekty w ramach różnorodnych dziedzin. Środki są dostępne w ramach czterech priorytetów, z których dofinansowanie mogą otrzymać projekty dotyczące ochrony i promocji środowiska naturalnego oraz dziedzictwa kulturowego, a także wsparcia przedsiębiorczości, promocji zatrudnienia i mobilności pracowników. Szanse na uzyskanie wsparcia dostały także przedsięwzięcia dotyczące zwiększenia dostępności infrastruktury zdrowotnej, integracji społecznej oraz współpracy instytucji w dziedzinie edukacji i bezpieczeństwa. Część środków przeznaczono na wzmocnienie potencjału instytucjonalnego oraz poprawę funkcjonowania administracji publicznej. Program obejmuje następujące obszary:

- 1) priorytet 1 – Zachowanie i ochrona środowiska naturalnego oraz wspieranie efektywnego gospodarowania zasobami (17 mln euro). Przykładowe działania: wdrażanie wspólnych działań kulturalnych, artystycznych i edukacyjnych dla turystów; wspólne działania nastawione na promowanie regionu jako jednego celu podróży turystów;
- 2) priorytet 2 – Promowanie trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz wsparcie mobilności pracowników (ponad 12 mln euro). Przykładowe działania: wspólne opracowywanie i wdrażanie projektów

⁹⁶ <http://www.ewt.gov.pl/strony/o-programach/przeczytaj-o-programach/programy-europejskiej-wspolpracy-terytorialnej/poludniowy-baltyk/> (dostęp: 1.08.2018).

w zakresie przedsiębiorczości młodzieży; transfer dobrych praktyk, wspólne szkolenia i wymiana personelu między beneficjentami; tworzenie sieci współpracy, rozwijanie klastrów;

- 3) priorytet 3 – Promowanie włączenia społecznego, walka z ubóstwem i wszelką dyskryminacją (ponad 8 mln euro). Przykładowe działania: wspólne rozwijanie świadczeń socjalnych i zdrowotnych, tworzenie sieci dla osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym; zaangażowanie osób zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym we współpracę transgraniczną kulturalną, społeczną, edukacyjną;
- 4) priorytet 4 – Wzmacnianie zdolności instytucjonalnych instytucji publicznych i zainteresowanych stron oraz sprawności administracji publicznej (ponad 12 mln euro). Przykładowe działania: transfer dobrych praktyk i wspólne działania (np. wspólne szkolenia i wymiana personelu beneficjentów) między lokalnymi i regionalnymi instytucjami, a dostawcami usług publicznych⁹⁷.

W programie Region Morza Bałtyckiego obszar wsparcia obejmuje:

- 1) „państwa Unii Europejskiej: Polska, Dania, Szwecja, Finlandia, Litwa, Łotwa, Estonia,
- 2) wybrane regiony północno-wschodnich Niemiec
- 3) oraz państwa spoza Unii Europejskiej: Norwegia, Białoruś Rosja (wybrane regiony).

W programie w latach 2014–2020 wspierane będą projekty dotyczące współpracy w dziedzinach: innowacyjności, efektywnego gospodarowania zasobami naturalnymi oraz zrównoważonego transportu. Najwięcej pieniędzy przeznaczono na priorytet 1 (Potencjał dla innowacji) oraz 2 (Efektywne gospodarowanie zasobami naturalnymi). Program ten stanowi również wsparcie dla realizacji Strategii UE dla Regionu Morza Bałtyckiego. W każdym z projektów wymagany jest udział instytucji z co najmniej trzech państw (średnia liczba partnerów w okresie 2007–2013 wynosiła 16). Ponadto w czwartym priorytecie IBSR zapewnione zostaną fundusze na finansowanie działań instytucji koordynujących realizację strategii bałtyckiej (SUERMB). W projektach mogą uczestniczyć władze i instytucje publiczne, dostawcy i odbiorcy usług, ośrodki transferu technologii, agencje

⁹⁷ <http://www.ewt.gov.pl/strony/o-programach/przeczytaj-o-programach/programy-europejskiej-wspolpracy-terytorialnej/litwa-polska/> (dostęp: 1.08.2018).

regionalne, stowarzyszenia osób prawnych, Europejskie Ugrupowania Współpracy Terytorialnej, instytucje doradcze, wyższe uczelnie, organizacje badawcze, organizacje pozarządowe i przedsiębiorstwa. W projekcie można uczestniczyć jako partner finansujący z prawem do refundacji wydatków kwalifikowalnych (do 85% dla polskich instytucji) lub jako partner stowarzyszony – bez prawa do refundacji i bez obowiązków. Udział w projekcie w roli partnera stowarzyszonego umożliwia np. ministerstwu, które nie ma możliwości zaangażować się finansowo lub kadrowo w projekt, wsparcie dla inicjatywy i bezpośrednie adaptowanie rozwiązań wypracowanych w projekcie transnarodowym. Wskazane jest zaangażowanie w projekt różnych szczebli decyzyjnych i wykonawczych adekwatnych do podejmowanych w ramach inicjatyw działań. Program wspiera transnarodową współpracę i integrację przez finansowanie projektów dotyczących kluczowych wyzwań i szans dla regionu. Transnarodowe projekty stanowią odpowiedź na potrzeby i problemy, z którymi poszczególne kraje nie są w stanie uporać się samodzielnie (np. z zakresu transportu, efektywnego korzystania ze źródeł energii i zasobów środowiska, zapewnienia czystości wód międzynarodowych). Projekty o charakterze wyłącznie badawczym, niewskazujące sposobu wykorzystania rezultatów w praktyce, nie mogą liczyć na dofinansowanie. Zorientowanie na rezultaty wymaga współdziałania partnerów z potencjalnymi grupami odbiorców wiedzy i rezultatów już na etapie przygotowania projektu. Wypracowane wspólnie rozwiązania można przetestować za pomocą działań o charakterze inwestycyjnym (pilotażowych, demonstracyjnych). Program nie finansuje inwestycji o dużej skali, ale oferuje rozwiązania, które mogą być wdrażane przy wykorzystaniu innych instrumentów finansowych (krajowych, regionalnych, UE). Projekty powinny zmierzać do zwiększenia potencjału instytucjonalnego grup docelowych, rozumianego jako:

- 1) obszerniejsza zinstytucjonalizowana wiedza i większe kompetencje,
- 2) sprawniejsze struktury zarządzania i struktury organizacyjne,
- 3) bardziej efektywne wykorzystanie zasobów ludzkich i technicznych,
- 4) większa umiejętność przyciągania nowych zasobów finansowych,
- 5) większa umiejętność pracy w środowisku transnarodowym⁹⁸.

⁹⁸ <http://www.ewt.gov.pl/strony/o-programach/przeczytaj-o-programach/programy-europejskiej-wspolpracy-terytorialnej/region-morza-baltyckiego/> (dostęp: 1.08.2018).

W programie Europa Środkowa obszar wsparcia obejmuje:

- 1) „państwa Austria, Chorwacja, Czechy, Polska, Słowacja, Słowenia, Węgry,
- 2) wybrane regiony Niemiec,
- 3) wybrane regiony Włoch.

Celem programu jest współpraca ponad granicami, która zmieniając miasta i regiony, uczyni je lepszymi miejscami do życia i pracy. Dzięki uwzględnieniu potrzeb wspólnych dla większości lub wszystkich regionów objętych wsparciem, program może lepiej służyć osiągnięciu efektów niż działania podejmowane jedynie na szczeblu krajowym. W ramach projektów mogą współpracować instytucje publiczne i prywatne (posiadające osobowość prawną) oraz instytucje międzynarodowe. Tematyka programu obejmuje innowacje i zwiększenie konkurencyjności, strategie niskoemisyjne, zasoby naturalne i kulturowe oraz powiązania transportowe. Najwięcej pieniędzy przeznaczono na priorytet 1 (Współpraca w dziedzinie innowacyjności dla podniesienia konkurencyjności) oraz priorytet 3 (Współpraca w dziedzinie zasobów naturalnych i kulturowych). Program wspiera głównie działania o charakterze miękkim, które mają znaczenie ponadnarodowe i tworzą trwałe rezultaty. Możliwa jest jednak realizacja inwestycji o charakterze pilotażowym lub demonstracyjnym. Projekty koncentrujące się wyłącznie na współpracy akademickiej bądź badaniach naukowych czy też na networkingu i wymianie doświadczeń, które nie przekładają się na konkretne i trwałe rezultaty, nie będą finansowane. Przykładowe produkty projektu, które muszą znaleźć praktyczne zastosowanie, to m.in.: plany działań i rozwoju, modele współpracy, studia wykonalności, pilotażowe wdrożenia, rekomendacje dla decydentów i praktyków w danej dziedzinie. Programem zarządza miasto Wiedeń, Wspólny Sekretariat mieści się także w Wiedniu. Beneficjentami programu mogą być publiczne organy krajowe, regionalne i lokalne, w tym europejskie ugrupowania współpracy terytorialnej, instytucje prywatne, w tym prywatne przedsiębiorstwa, posiadające osobowość prawną, organizacje międzynarodowe działające na mocy prawa krajowego lub, z pewnymi zastrzeżeniami, na mocy prawa międzynarodowego⁹⁹.

W programie Interreg Europa współpracę mogą podejmować „instytucje z obszaru całej Unii Europejskiej, Norwegii i Szwajcarii. Celem programu jest unowocześnianie polityk i programów rozwoju regionalnego,

⁹⁹ <http://www.ewt.gov.pl/strony/o-programach/przeczytaj-o-programach/programy-europejskiej-wspolpracy-terytorialnej/europa-srodkowa/> (dostęp: 1.08.2018).

szczególnie regionalnych i krajowych programów operacyjnych, a także programów Europejskiej Współpracy Terytorialnej. Interreg Europa wspiera wymianę doświadczeń i pogłębianie wiedzy wśród instytucji, które współpracują nad wybraną dziedziną polityki. Rezultatem, indywidualnym dla każdego z partnerów, może być np. opracowanie koncepcji nowego projektu do finansowania ze środków wybranego programu operacyjnego (RPO, PO Infrastruktura i Środowisko, PO Polska Wschodnia itp.), wprowadzenie zmiany w systemie zarządzania programem w regionie (np. nowe metody oceny wniosków lub zmiany w systemie naboru projektów do RPO), wprowadzenie zmian o charakterze strategicznym (np. dodanie do strategii nowego celu, zmiany planu/strategii województwa, planów niskiemisyjnych gmin itp.). Tematyka programu obejmuje: badania i innowacje, konkurencyjność MŚP, wspieranie gospodarki niskoemisyjnej, ochronę środowiska i efektywne gospodarowanie zasobami. Na stronie programu funkcjonują także cztery tematyczne platformy na rzecz pogłębiania wiedzy na temat polityk – bezpłatny zasób wiedzy dostępny dla wszystkich zainteresowanych i zaangażowanych w politykę regionalną. Przykładem wspólnego projektu może być projekt CRinMA. We współpracy transgranicznej partnerzy z Polski, Słowacji, Hiszpanii, Portugalii, Francji i Włoch upatrują możliwości wzmocnienia ochrony dziedzictwa kulturowego na obszarach górskich. Partnerem wiodącym projektu jest Urząd Marszałkowski Województwa Małopolskiego. W projekcie uczestniczy także Urząd Marszałkowski Województwa Podkarpackiego. Obie polskie instytucje odnoszą się do transgranicznego programu Europejskiej Współpracy Terytorialnej (EWT) Interreg V-A PL-SK – Poland–Slovakia, dla którego opracują nowe zapisy o unikatowej wartości dziedzictwa kulturowego na obszarach górskich, planując w ten sposób dodatkowe wsparcie dla regionów, gdzie występuje ono w postaci materialnej i niematerialnej. List poparcia podpisało polskim partnerom Ministerstwo Rozwoju, Instytucja Zarządzająca programem EWT¹⁰⁰.

W programie INTERACT obszarem wsparcia objęte są „wszystkie państwa Unii Europejskiej, Szwajcaria i Norwegia. Celem Programu INTERACT jest poprawa zdolności instytucjonalnych oraz wydajności administracji publicznej, w szczególności w zakresie: a) zarządzania i kontroli

¹⁰⁰ <http://www.ewt.gov.pl/strony/o-programach/przeczytaj-o-programach/programy-europejskiej-wspolpracy-terytorialnej/interreg-europa/> (dostęp: 1.08.2018).

nad programami EWT, b) osiągnięcia i przekazywania wyników programu, c) zarządzania współpracą celem wdrożenia innowacyjnych rozwiązań (EUWT, Fundusze Odnawialne, strategie makroregionalne itp.). Instytucja Zarządzająca programem jest ulokowana na Słowacji. Eksperci zatrudnieni w programie pracują w 4 biurach, tj.: w Turku (Finlandia), Wiedniu (Austria), Viborgu (Dania) i Walencji (Hiszpania). W ramach programu nie organizuje się naborów wniosków. Działalność programu polega na świadczeniu pomocy eksperckiej administracjom narodowym i instytucjom programowym zaangażowanym w realizację EWT¹⁰¹.

W programie URBACT obszar wsparcie obejmuje „państwa członkowskie Unii Europejskiej, Norwegię, Szwajcarię oraz państwa objęte Instrumencem Pomocy Przedakcesyjnej. URBACT to Europejski Program Współpracy Terytorialnej dla Zrównoważonego Rozwoju Obszarów Miejskich. Podkreśla kluczową rolę, jaką miasta odgrywają w obliczu coraz bardziej złożonych przemian społecznych. URBACT pomaga miastom wypracować praktyczne, innowacyjne i zrównoważone metody, łączące wymiary ekonomiczny, społeczny i środowiskowy. Umożliwia im dzielenie się dobrymi praktykami i zdobytymi doświadczeniami ze wszystkimi profesjonalistami zaangażowanymi w politykę miejską w Europie. Program URBACT III 2014–2020 stanowi rozwinięcie programu URBACT I (2002–2006) i URBACT II (2007–2013). We wcześniejszych perspektywach Program URBACT zrzeszał 181 miast, 29 państw i 5000 aktywnych uczestników. Polskie miasta aktywnie uczestniczyły w tej inicjatywie – w sumie w różnych sieciach URBACT uczestniczyły 23 miasta z Polski. URBACT III będzie się skupiać na pięciu celach tematycznych polityki spójności 2014–2020:

- 1) wzmocnieniu badań, rozwoju technologicznego i innowacji;
- 2) wspieraniu przejścia na gospodarkę niskoemisyjną we wszystkich sektorach;
- 3) zachowaniu i ochronie środowiska naturalnego oraz wspieraniu efektywnego gospodarowania zasobami;
- 4) promowaniu trwałego i wysokiej jakości zatrudnienia oraz mobilności pracowników;
- 5) promowaniu włączenia społecznego, walce z ubóstwem i wszelką dyskryminacją.

¹⁰¹ <http://www.ewt.gov.pl/strony/o-programach/przeczytaj-o-programach/programy-europejskiej-wspolpracy-terytorialnej/interact-2014-2020/> (dostęp: 1.08.2018).

Program URBACT III ma na celu budowanie potencjału władz miejskich, które zmagają się z wyzwaniami, przed jakimi stoją europejskie miasta, poprzez podejmowanie działań nakierowanych na osiągnięcie konkretnych rezultatów. URBACT jest programem służącym przede wszystkim budowaniu potencjału poprzez wymianę doświadczeń między miastami, które potrzebują:

- 1) zwiększenia swojego potencjału w zakresie tworzenia i wdrażania zintegrowanych strategii miejskich i działań;
- 2) zintegrowanych strategii i działań dla zrównoważonego rozwoju;
- 3) wsparcia we wdrażaniu zintegrowanych strategii miejskich i działań;
- 4) zapewnienia dostępu do wiedzy praktykom i decydentom na poziomie miejskim, krajowym, regionalnym i UE oraz możliwości dzielenia się wiedzą, aby wspierać zrównoważony rozwój obszarów miejskich.

Uczestnictwo w programie polega na sieciowaniu miast (tj. tworzenia konsorcjów projektowych) o różnych zakresach tematycznych ważnych dla rozwoju miast, np.: rewitalizacja miejska, wspieranie przejścia na gospodarkę niskoemisyjną, promocja integracji społecznej i walki z ubóstwem, promowanie zatrudnienia i mobilności pracowników, wzmocnienie badań, rozwoju technologicznego i innowacji itp. W sieciach URBACT miasta dzielą się doświadczeniami i dobrymi praktykami, uczą się od siebie i wyciągają wspólne wnioski dla ulepszenia swoich polityk miejskich. Każde miasto uczestniczące w sieci, stosując metodę URBACT, musi utworzyć Lokalną Grupę Wsparcia URBACT, aby zaangażować lokalnych interesariuszy. Lokalne Grupy Wsparcia tworzone są na początku działania sieci, a jej celem jest wypracowanie Lokalnego Planu Działania, który może i powinien stać się ważnym dokumentem strategicznym lub operacyjnym każdego partnera projektu¹⁰².

W ramach programu Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa w okresie 2014–2020 mamy dwa programy: Polska–Białoruś–Ukraina oraz Polska–Rosja.

Obszar programu Polska–Białoruś–Ukraina obejmuje „główne regiony wsparcia i regiony przyległe:

¹⁰² <http://www.ewt.gov.pl/strony/o-programach/przeczytaj-o-programach/programy-europejskiej-wspolpracy-terytorialnej/urbact-iii/> (dostęp: 1.08.2018).

- 1) w Polsce: a) podregiony główne: krośnieński i przemyski (w województwie podkarpackim), białostocki, łomżyński i suwalski (w województwie podlaskim), bialski i chełmsko-zamojski (w województwie lubelskim), ostrołęcko-siedlecki (w województwie mazowieckim); b) odregiony przyległe: rzeszowski i tarnobrzesci (w województwie podkarpackim); puławski i lubelski (w województwie lubelskim);
- 2) w Białorusi: a) obwody główne: grodzieński i brzeski; b) obwody przyległe: miński (łącznie z miastem Mińsk) oraz homelski;
- 3) w Ukrainie: a) obwody główne: lwowski, wołyński, zakarpacki; b) obwody przyległe: rówieński, tarnopolski, iwanofrankowski”¹⁰³.

W ramach programu realizowane będą „następujące obszary:

- 1) Promocja kultury lokalnej i zachowanie dziedzictwa historycznego (Dziedzictwo):
  - a) Priorytet 1.1. Promocja kultury lokalnej i historii,
  - b) Priorytet 1.2. Promocja i zachowanie dziedzictwa naturalnego;
- 2) Poprawa dostępności regionów, rozwoju trwałego i odpornego na klimat transportu oraz sieci i systemów komunikacyjnych (Dostępność):
  - a) Priorytet 2.1. Poprawa i rozwój usług transportowych i infrastruktury,
  - b) Priorytet 2.2. Rozwój infrastruktury technologii informacyjno-komunikacyjnych;
- 3) Wspólne wyzwania w obszarze bezpieczeństwa i ochrony (Bezpieczeństwo):
  - a) Priorytet 3.1. Wsparcie dla rozwoju ochrony zdrowia i usług społecznych,
  - b) Priorytet 3.2. Podejmowanie wspólnych wyzwań związanych z bezpieczeństwem;
- 4) Promocja zarządzania granicami oraz bezpieczeństwem na granicach, zarządzanie mobilnością i migracjami (Granice):
  - a) Priorytet 4.1. Wsparcie dla efektywności i bezpieczeństwa granic,
  - b) Priorytet 4.2. Poprawa operacji zarządzania granicami, procedur celnych i wizowych”¹⁰⁴.

¹⁰³ <https://www.pbu2020.eu/pl/pages/231> (dostęp: 1.08.2018).

¹⁰⁴ <https://www.pbu2020.eu/pl/pages/232> (dostęp: 1.08.2018).

W ramach programu Polska–Rosja obszar wsparcia obejmuje

- 1) „po stronie polskiej: podregiony gdański, trójmiejski, starogardzki, elbląski, olsztyński, ełcki i suwalski;
- 2) po stronie rosyjskiej: Obwód Kaliningradzki.

Budżet programu jest przeznaczony m.in. na promocję kultury lokalnej i zachowanie dziedzictwa historycznego poprzez dofinansowanie projektów realizujących ten cel. Wszystkie inicjatywy będą służyć zwiększeniu znaczenia turystyki na pograniczu polsko-rosyjskim i promocji walorów regionu. Kolejnym ważnym obszarem wspieranym przez program jest ochrona środowiska z uwzględnieniem zmian klimatu. W ramach tego celu dofinansowanie mogą otrzymać projekty dotyczące m.in.: zapobiegania i ograniczania skutków zmian klimatycznych w sektorach rolnictwa, rybołówstwa i leśnictwa; rozwijania infrastruktury; przeciwdziałania zanieczyszczeniom środowiska; uzdatniania wody; gospodarowania odpadami; zrównoważonego gospodarowania zasobami wodnymi; monitorowania warunków środowiskowych; podnoszenia wiedzy o usługach publicznych dotyczących zmian klimatycznych. Program koncentruje się również na poprawie infrastruktury komunikacyjnej. Na wsparcie liczyć mogą zarówno inwestycje dotyczące transportu, jak i komunikacji teleinformatycznej oraz sieci szerokopasmowych. Uzupełnieniem tych priorytetów są działania związane z zarządzaniem granicami i ich bezpieczeństwem. Chodzi o rozbudowę i usprawnienie przejść granicznych (w tym dla ruchu pieszego i rowerowego) oraz procedur przekraczania granicy. O dofinansowanie ubiegać się mogą wnioskodawcy, którzy są osobami prawnymi posiadającymi siedzibę na obszarze objętym Programem lub organizacjami międzynarodowymi posiadającymi siedzibę operacyjną na obszarze Programu. Europejskie Ugrupowania Współpracy Terytorialnej mogą korzystać ze środków programu niezależnie od miejsca ich siedziby, o ile zasięg geograficzny ich działania obejmuje obszar programowy”¹⁰⁵.

Przedstawiona powyżej krótka charakterystyka obszarów transgranicznej współpracy regionów Polski wraz z kierunkami współpracy pozwala na zobrazowanie kształtu realizowanej polityki regionalnej Unii Europejskiej.

¹⁰⁵ <http://www.ewt.gov.pl/strony/o-programach/przeczytaj-o-programach/programy-europejskiego-instrumentu-sasiedztwa/program-polska-rosja/> (dostęp: 1.08.2018).

2.3. Współpraca międzynarodowa miast polskich. Analiza raportu badawczego – wybrane aspekty

Badania ankietowe przeprowadzone zostały na próbie 100 samorządów miejskich w okresie wrzesień–październik 2016 roku. Raport przygotowany został przez zespół badawczy na zlecenie Narodowego Instytutu Samorządu Terytorialnego¹⁰⁶.

Zaproszenie do wzięcia udziału w procesie badawczym zostało wysłane do 120 podmiotów. Wśród 100 ujętych w badaniu ankiet część wypełniana była na podstawie telefonicznego wywiadu przeprowadzanego z pracownikiem urzędu (16%), pozostała część ankiet została przesłana drogą mailową (84%)¹⁰⁷.

Do współpracy zaproszono następującą liczbę samorządów miejskich: województwo dolnośląskie – 6; województwo kujawsko-pomorskie – 7; województwo lubelskie – 6; województwo lubuskie – 7; województwo łódzkie – 6; województwo małopolskie – 6; województwo mazowieckie – 7; województwo opolskie – 6; województwo podkarpackie – 6; województwo podlaskie – 6; województwo pomorskie – 6; województwo śląskie – 7; województwo świętokrzyskie – 6; województwo warmińsko-mazurskie – 6; województwo wielkopolskie – 6; województwo zachodniopomorskie – 6.

Pierwsze pytanie w raporcie zorientowane było na określenie celów, jakie przyświecają władzom miasta przy podejmowaniu współpracy międzynarodowej. Respondenci w pierwszej kolejności wskazali na obszar związany z promocją miasta, a następnie na: wykorzystanie dobrych praktyk, możliwość ubiegania się o fundusze unijne, wspieranie Polonii.

W powyższych wynikach „na pierwszym miejscu wskazany został obszar dotyczący promocji miasta. Taką odpowiedź, uznając ją za najważniejszą, wskazało 60% ankietowanych samorządów. Za ważną uznało ją 29%, co w sumie stanowi, że 89% ankietowanych samorządów uważa, iż promocja miasta jest najważniejszym celem przy podejmowaniu współpracy międzynarodowej. Zagadnienie związane z wykorzystaniem dobrych praktyk wskazane zostało przez ankietowane samorządy na drugim miejscu, jako cel przyświecający władzom miasta w nawiązaniu współpracy międzynarodowej. 52% respondentów uznało ten cel za najważniejszy, zaś 39%

¹⁰⁶ M. Szewczak, M. Ganczar, P. Jaszczuk, *Raport badawczy na temat „Współpracy międzynarodowej miast polskich”*, „Badania i Raporty NIST” 2016, nr 3 (dalej: Raport NIST).

¹⁰⁷ Tamże, s. 2.

za ważny. Kolejny obszar wskazany przez respondentów to możliwość ubiegania się o fundusze unijne. Z udzielonych odpowiedzi 48% uważa, iż jest to cel najważniejszy, zaś 24% cel ważny. W sumie pozytywnie za tym celem opowiedziało się 72% ankietowanych samorządów. Z kolei 10% ankietowanych samorządów uważa ten cel za mało istotny (3%) i najmniej istotny (7%). Wspieranie Polonii to obszar, w którym wyniki badań rozłożyły się najbardziej równomiernie. Z jednej strony 10% ankietowanych samorządów uważa ten cel za najważniejszy, zaś 22% za ważny. Oznacza to, że dla 1/3 ankietowanych samorządów wspieranie Polonii jest istotnym imperatywem w nawiązywaniu współpracy międzynarodowej. W ostatnim wariancie odpowiedzi zatytułowanym «inne», respondenci wskazali następujące obszary: edukacja pokojowa, wymiana młodzieży, pozyskiwanie inwestorów, aktywizowanie i wspieranie kontaktów między mieszkańcami miast partnerskich; wymiana kulturowa, młodzieżowa, sportowa; chęć wymiany doświadczeń na polu kultury, sportu, sektora komunalnego, edukacji, w tym możliwość wymiany młodzieży między szkołami, nawiązanie współpracy gospodarczej; integracja środowisk i grup społecznych, podtrzymanie historycznie ukształtowanych więzi i relacji współpracy między miastami¹⁰⁸.

Pytanie drugie dotyczyło określenia formalnych podstaw do podjęcia współpracy międzynarodowej. W odniesieniu do tego pytania „badania wykazały, że samorządy najczęściej realizują współpracę międzynarodową na podstawie podpisanej umowy bilateralnej, przyjmującej formę dwustronnego partnerstwa. W wyniku udzielonych odpowiedzi, aż 71% ankietowanych samorządów wskazało tę formę nawiązywania współpracy międzynarodowej jako najważniejszą”¹⁰⁹.

W odpowiedzi na pytanie „Czy Państwa jednostka posiada odrębny dokument strategiczny lub programowy, który bezpośrednio odnosi się do realizowanej współpracy międzynarodowej?” „77% ankietowanych samorządów udzieliło negatywnej odpowiedzi, zaś tylko 23% pozytywnej”¹¹⁰.

Dokonując analizy udzielonych odpowiedzi, należy „zwrócić uwagę na dwa państwa, które znalazły się na czele rankingu oraz na określone kierunki geograficznej współpracy. Pierwszym kierunkiem są miasta z państw Europy Zachodniej, tj. Niemcy – 58 miast, Francja – 25 miast,

¹⁰⁸ Tamże, s. 6.

¹⁰⁹ Tamże, s. 7–9.

¹¹⁰ Tamże, s. 9.

Włochy i Wielka Brytania po 12 miast, drugim miasta z obszaru postsowieckiego dawnego Związku Radzieckiego, a więc obecnych państw – Ukraina – 44 miasta, Białoruś – 17, Litwa – 12 oraz Rosja – 10. Kierunek ten wynika z faktu, że Polska bezpośrednio graniczy z powyższymi państwami. Ponadto w wielu przypadkach współpracę determinują związki kulturowo-histeryczne wynikające z faktu, że partnerskie dziś miasta w przeszłości znajdowały się na terytorium jednego z państwa. Kolejnym kierunkiem są Chiny oraz miasta z państw członkowskich Grupy Wyszehradzkiej”¹¹¹.

Tabela 1. Najczęściej wskazywane państwa, z których pochodzą miasta partnerskie bądź z którymi prowadzona jest współpraca międzynarodowa¹¹²

Państwo	Liczba współpracujących miast objętych badaniem
Niemcy	58
Ukraina	44
Francja	25
Białoruś	17
Chiny	14
Czechy	13
Włochy, Węgry, Wielka Brytania, Litwa	12
Rosja	10
Szwecja, Słowacja	7
Holandia, USA	6
Dania, Finlandia	4
Rumunia, Kanada	3
Portugalia, Bułgaria, Łotwa, Estonia, Gruzja, Norwegia	2
Austria, Kazachstan, Macedonia, Belgia, Turcja, Izrael, Hiszpania, Korea Południowa	1

Źródło: Raport NIST.

Z kolei „udzielając odpowiedzi w zakresie priorytetowych dziedzin współpracy międzynarodowej realizowanych przez samorząd miejski, respondenci w pierwszej kolejności wskazali kulturę i ochronę dziedzictwa narodowego. Następnie turystykę i sport oraz gospodarkę. W dalszej kolejności obszar ochrony środowiska”¹¹³.

¹¹¹ Tamże, s. 10–11.

¹¹² Tamże, s. 10.

¹¹³ Tamże, s. 11.

W odpowiedzi na pytanie dotyczące „określenia kryteriów doboru miast partnerskich i innych partnerów, ankietowane samorządy wskazały obszar geograficzny, bowiem łatwiej jest nawiązać kontakty z partnerem w tym samym obszarze przygranicznym, co wpływa także na możliwość pozyskiwanie funduszy Unii Europejskiej. Pozostałe kryteria to wspólne elementy historii i kultury; kontakty utrzymywane między regionami, rekomendacje władz regionalnych oraz podobny profil miasta, przejawiające się m.in. w następujących dziedzinach: miasto uzdrowiskowe, uniwersyteckie; zbliżona wielkość terytorialna; podobny profil przemysłowy; podobieństwo w obszarze kultury, religii i tradycji; podobny potencjał turystyczny”¹¹⁴.

W odpowiedzi na pytanie „Jak ocenia Pan/Pani efektywność współpracy międzynarodowej realizowanej przez Państwa jednostkę?” „55% ankietowanych samorządów uznało tę efektywność za dobrą. Za bardzo dobrą uznało ją 23%. Z kolei 17% uznało ją za dostateczną, zaś tylko 5% za złą. Nikt nie wybrał kryterium – bardzo zła”¹¹⁵.

Należy podkreślić, że „38% ankietowanych oceniło trwałość współpracy z partnerami jako bardzo dobrą, zaś 45% jako dobrą”¹¹⁶. Udzielając odpowiedzi na pytanie „Jak ocenia Pan/Pani wpływ współpracy międzynarodowej na jakość realizowanych projektów?”, zdecydowana większość oceniła ją pozytywnie – łącznie 73% odpowiedzi¹¹⁷.

Odpowiadając na pytanie „W jakim stopniu wykorzystywane są dobre praktyki?”, „18% respondentów wskazała, że w sposób bardzo dobry ocenia wykorzystanie dobrych praktyk z innych krajów w celu realizowania zadań własnych. Z kolei 40% oceniło wykorzystanie dobrych praktyk w sposób dobry. Jak widzimy łącznie 58% badanych samorządów pozytywnie oceniło wykorzystywanie dobrych praktyk. Z drugiej strony aż 33% wskazało, że wykorzystywanie dobrych praktyk odbywa się w stopniu dostatecznym. Oznacza to, że 1/3 badanych samorządów widzi możliwości wykorzystywania dobrych praktyk, ale z różnych powodów realizacja tych założeń nie jest pełna. Ponadto 9% ankietowanych samorządów wskazało, że wykorzystanie dobrych praktyk jest na poziomie złym. Powyższe wyniki wskazują na duże zapotrzebowanie w obszarze efektywniejszego korzystania z dobrych praktyk”¹¹⁸.

¹¹⁴ Tamże, s. 12.

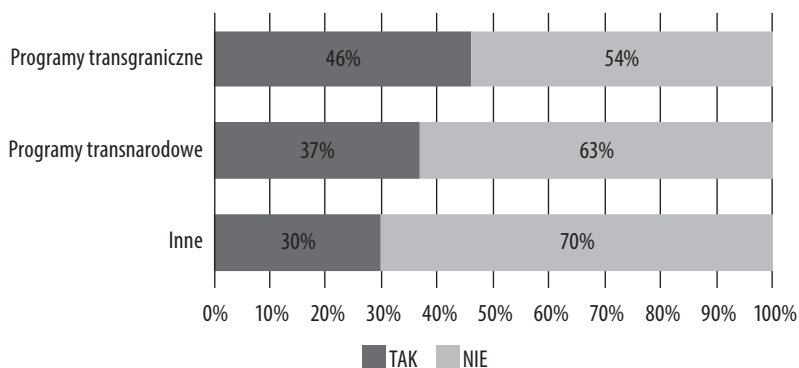
¹¹⁵ Tamże, s. 13.

¹¹⁶ Tamże, s. 14.

¹¹⁷ Tamże, s.14.

¹¹⁸ Tamże, s. 15.

Wyniki badań wskazują, że na „brak środków finansowych jako najważniejszą barierę w podejmowaniu współpracy międzynarodowej wskazało 38% ankietowanych samorządów, a 26% wskazało jako ważną. Trudności w uzyskaniu środków zewnętrznych na wspólne projekty międzynarodowe jako najważniejszą barierę w podejmowaniu współpracy międzynarodowej wskazało jedynie 19% ankietowanych samorządów. Jako bariery wskazano: trudności językowe, odległość, przekraczanie granic UE, zmiany sytuacji politycznej, gospodarczej w danym kraju, zmiana założeń polityki i priorytetów współpracy międzynarodowej danego miasta, zmiany kadrowe na szczeblu władz lub osób zajmujących się bezpośrednio współpracą międzynarodową, odległość miast, co przekłada się na finanse, zbyt duże przeciążenie pracowników innymi obowiązkami, niewystarczające kompetencje pracowników (na przykład nieznanomość języków obcych), utrudnienia organizacyjno-administracyjne”¹¹⁹.

Wykres 1. Udział badanych miast w programach zewnętrznych

Źródło: Raport NIST, s. 18.

Wskazując „najważniejsze wyzwania i korzyści płynące ze współpracy międzynarodowej, w pierwszej kolejności wskazano współpracę kulturalną, dla 57% ankietowanych samorządów jest to najważniejsza korzyść ze współpracy międzynarodowej, a 32% respondentów uznało, iż ta korzyść jest dla nich ważna. Drugie miejsce w procesie ankietyzowania zajął obszar współpracy i promocji gospodarczej, gdzie 48% ankietowanych samorządów uznało, iż jest to najważniejsza korzyść, zaś 24%, że ważna. Rozwój turystyki jako najważniejsza korzyść płynąca z realizowanej współpracy

¹¹⁹ Tamże, s. 15–16.

międzynarodowej samorządów miejskich został w ankiecie wskazany przez 38% respondentów, zaś 35% wskazało jako ważny. Działania na rzecz ochrony środowiska w zestawieniu ogólnym zajęły czwartą pozycję¹²⁰.

Kolejnym zagadnieniem poruszonym w raporcie był udział miast w programach zewnętrznych.

Rozwiązania, „które wskazały samorzady, aby zintensyfikować współpracę międzynarodową, to m.in.:

- 1) uproszczone mechanizmy finansowe służące współpracy samorządów i sektora pozarządowego,
- 2) usprawnienie kanałów komunikacji pomiędzy Ministerstwem Spraw Zagranicznych a samorządami,
- 3) wsparcie finansowe wybranych przedsięwzięć,
- 4) zwiększenie środków finansowych na współpracę z zagranicą,
- 5) realizacja projektów związanych z wymianą pracowników kultury i szeroko pojętej ochrony środowiska,
- 6) zwiększenie przepuszczalności granic,
- 7) opracowanie szczegółowego programu współpracy pomiędzy miastami partnerskimi,
- 8) długofalowe projekty,
- 9) ruch bezwizowy dla Polaków, obywateli innych krajów,
- 10) ułatwienia w przekraczaniu granic dla przedstawicieli partnerów w trakcie wizyt,
- 11) pomoc konsulatu w przekazywaniu darów oraz przyspieszenie wydawania wiz, np. dla obywateli Białorusi,
- 12) wsparcie projektów kooperacyjnych z budżetu państwa (np. na zasadzie konkursów),
- 13) stworzenie poradnika dobrych praktyk dotyczącego współpracy międzynarodowej dla samorządów,
- 14) propagowanie i zachęcanie samorządów do współpracy, np. poprzez organizację konkursu na najlepsze przedsięwzięcie samorządu i miasta partnerskiego,
- 15) ułatwienia w pozyskiwaniu środków na małe projekty współpracy,
- 16) wprowadzenie finansowania zewnętrznego umożliwiającego realizację większej liczby projektów ze swoimi miastami partnerskimi,

---

¹²⁰ Tamże, s. 16–17.

- 17) konieczność koordynacji współpracy międzynarodowej jednostek samorządu terytorialnego na poziomie samorządu wojewódzkiego oraz władz centralnych, w tym Ministerstwa Spraw Zagranicznych,
- 18) stworzenie systemu wsparcia oraz regularnego obiegu informacji i doświadczeń pomiędzy rządem a samorządami”¹²¹.

Reasumując, „89% ankietowanych samorządów miejskich uważa, że promocja miasta jest najważniejszym i ważnym celem przy podejmowaniu współpracy międzynarodowej. Oznacza to, że nawiązując współpracę międzynarodową, miasta przede wszystkim pragną wypromować swój wizerunek – w zależności od własnych możliwości i zasobów, na przykład jako miasto turystyczne, miasto przyjazne dla inwestorów, miasto przyjazne dla studentów, czy też miasto posiadające zabytki historyczne. Natomiast 91% ankietowanych samorządów miejskich uważa, że wykorzystanie dobrych praktyk jest najważniejszym i ważnym celem przy podejmowaniu współpracy międzynarodowej. Wykorzystywanie funkcjonujących już rozwiązań, jak też możliwość ich implementacji w praktyce, jest istotnym imperatywem do korzystania z doświadczeń współpracy międzynarodowej. Z przeprowadzonego badania wynika, że istnieje konieczność stałego i sprawnego procesu wymiany dobrych praktyk między samorządami miejskimi. Ważne podkreślenia jest to, że 77% ankietowanych samorządów wskazało na brak odrębnego dokumentu strategicznego odnoszącego się do realizowanej przez nich współpracy międzynarodowej. Wynik tego badania wskazuje na konieczność strategicznego uporządkowania kierunków prowadzonej współpracy międzynarodowej przez samorządy. Istotne jest, że 89% ankietowanych samorządów uważa dziedzinę kultury i dziedzictwa narodowego za najważniejszą i ważną w ramach realizowanej współpracy międzynarodowej. Wskazać należy, iż 85% ankietowanych samorządów uważa dziedzinę turystyki za najważniejszą i ważną w ramach realizowanej współpracy międzynarodowej. Turystyka jest jednym z imperatywów rozwoju gospodarczego, który może przyczynić się do zwiększonego rozwoju danego miasta czy też regionu. 65% ankietowanych samorządów uważa dziedzinę gospodarki za najważniejszą i ważną w ramach realizowanej współpracy międzynarodowej”¹²².

¹²¹ Tamże, s. 20–21.

¹²² Tamże, s. 23–24.

3. Doświadczenia polskich miast w zakresie współpracy międzynarodowej – wybrane przykłady¹²³

Polskie samorządy prowadzą działania związane ze współpracą międzynarodową, która często pełni również rolę dyplomacji na poziomie lokalnym. Niniejszy empiryczny rozdział pracy koncentruje się na opisie współpracy między miastami partnerskimi, która stwarza władzom lokalnym z różnych państw możliwości wymiany doświadczeń i kooperacji w wielu sferach życia społecznego oraz kreuje bezpośrednie zaangażowanie mieszkańców. Rodzaje podejmowanych działań są zróżnicowane i zależą od wielu czynników.

Obecnie aktywnie rozwijana przez gminy jest współpraca transgraniczna, a jej kierunki, cele i instrumenty określa wspólna polityka regionalna. Realizację programów wspierających rozwój współpracy transgranicznej umożliwiło stworzenie Instrumentu Sąsiedztwa i Partnerstwa „w celu świadczenia pomocy wspólnotowej na rzecz rozwoju obszaru dobrobytu i stosunków dobrosąsiedzkich obejmującego Unię Europejską oraz kraje partnerskie”¹²⁴. Zgodnie z Rozporządzeniem WE nr 1638/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 24 października 2006 r. określającym przepisy ogólne w sprawie ustanowienia Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa i Partnerstwa pomoc ze strony Unii Europejskiej realizowana jest na różnych płaszczyznach, z których jedna to współpraca transgraniczna. Przez programy współpracy transgranicznej, zgodnie z przepisem rozporządzenia, należy rozumieć „programy, które obejmują współpracę pomiędzy jednym lub większą liczbą państw członkowskich z jednej strony i jednym lub większą liczbą krajów partnerskich z drugiej strony, realizowane w regionach położonych przy ich wspólnej części zewnętrznej granicy Unii Europejskiej”¹²⁵. Z pełnej oferty programów współpracy transgranicznej, które znalazły się w obszarze działania Instrumentu Sąsiedztwa i Partnerstwa,

¹²³ W rozdziale wykorzystano materiały źródłowe Narodowego Instytutu Samorządu Terytorialnego pozyskane od badanych jednostek samorządu terytorialnego.

¹²⁴ Zob. artykuł 1 pkt 1 Rozporządzenia WE nr 1638/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 24 października 2006 r. określające przepisy ogólne w sprawie ustanowienia Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa i Partnerstwa (Dz.Urz. L 310/1).

¹²⁵ Zob. artykuł 6 pkt 1 rozporządzenia nr 1638/2006.

istotny – zarówno ze względu na położenie geograficzne (zewnętrzna granica Unii Europejskiej), jak i złożoność decyzyjno-zarządczą (trzy państwa) – jest Program Współpracy Transgranicznej Polska–Białoruś–Ukraina¹²⁶. Obecnie program na lata 2007–2013 jest już w pełni zrealizowany i podsumowany, a program na lata 2014–2020 jest w fazie realizacji. Na obszar programu Polska–Białoruś–Ukraina 2007–2013 składały się główne regiony wsparcia oraz regiony przyległe. W Polsce były to podregiony: krośnieńsko-przemyski, białostocko-suwański, białkopodlaski i chełmsko-zamojski oraz ostrołęcko-siedlecki. Z kolei regionami przyległymi w Polsce były następujące podregiony: rzeszowsko-tarnobrzeski, łomżyński i lubelski. Na Białorusi główne podregiony to obwód grodzieński i brzeski, siedem rejonów zachodnich obwodu mińskiego (Miadzioł, Wilejka, Mołodeczno, Wołożyn, Stołpce, Nieśwież, Kleck), a tereny przyległe: Mińsk wraz ze wschodnią częścią obwodu mińskiego i obwód homelski. Na Ukrainie obszary główne to obwody lwowski, wołyński i zakarpacki, a obwody przyległe: tarnopolski, rówieński i iwanofrankowski¹²⁷. Na obszar programu Polska–Białoruś–Ukraina na lata 2014–2020 składają się następujące polskie regiony: główne – krośnieński i przemyski, białostocki, łomżyński i suwański, bialski i chełmsko-zamojski oraz ostrołęcko-siedlecki, przyległe: rzeszowski i tarnobrzeski oraz puławski i lubelski. Na Białorusi obszary główne to obwód grodzieński i brzeski, a przyległe: obwód miński i homelski. Z kolei na Ukrainie do obszarów głównych zaliczone zostały obwody lwowski, wołyński i zakarpacki, a do przyległych rówieński, tarnopolski i iwanofrankowski¹²⁸. Obie edycje programu obejmują praktycznie te same obszary z nielicznymi wyjątkami. W latach 2007–2013 głównym celem programu było wspieranie transgranicznych procesów rozwojowych. Cel ten miał zostać zrealizowany przez projekty w ramach trzech priorytetów. Pierwszy, zatytułowany „Wzrost konkurencyjności obszaru przygranicznego”, obejmował stworzenie lepszych warunków dla przedsiębiorczości, rozwój turystyki oraz poprawę dostępności regionu. Drugi, zatytułowany „Poprawa jakości życia”, obejmował ochronę środowiska w obszarze przygranicznym oraz sprawne i bezpieczne granice. Trzeci – „Współpraca sieciowa oraz inicjatywy społeczności lokalnych” – dotyczył

¹²⁶ Zob. I. Wieczorek, A. Gajdos, M. Szewczak, *Doświadczenia jednostek samorządu terytorialnego w realizacji projektów w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Polska–Białoruś–Ukraina (PWT PL-BY-UA, nr 1/2018)*, NIST, Łódź 2018.

¹²⁷ Program Współpracy Transgranicznej Polska–Białoruś–Ukraina 2007–2013, s. 6 (dalej: Program PL-BY-UA 2007–2013).

¹²⁸ Program Współpracy Transgranicznej Polska–Białoruś–Ukraina 2014–2020, s. 506 (dalej: Program PL-BY-UA 2014–2020).

rozwoju regionalnych i lokalnych możliwości współpracy transgranicznej oraz inicjatyw społeczności lokalnych¹²⁹.

Z kolei w okresie 2014–2020 głównym celem programu jest wspieranie transgranicznych procesów rozwojowych na pograniczu Polski, Białorusi i Ukrainy. Na cel główny składają się trzy cele strategiczne:

- 1) promowanie rozwoju gospodarczego i społecznego w regionach po obu stronach wspólnej granicy,
- 2) podejmowanie wspólnych wyzwań dotyczących środowiska, zdrowia publicznego, bezpieczeństwa i ochrony,
- 3) promocja lepszych warunków i zasad zapewniających mobilność osób, towarów i kapitału¹³⁰.

Z powyższymi celami strategicznymi związane są bezpośrednio cztery cele tematyczne:

- 1) „promocja kultury lokalnej i zachowanie dziedzictwa historycznego (w tym promocja historii oraz promocja i zachowanie dziedzictwa naturalnego),
- 2) poprawa dostępności regionów, rozwoju trwałego i odpornego na klimat transportu oraz sieci i systemów komunikacyjnych (w tym rozwój usług transportowych i infrastruktury oraz rozwój infrastruktury technologii informacyjno-komunikacyjnych),
- 3) wspólne wyzwania w obszarze bezpieczeństwa i ochrony (w tym rozwój ochrony zdrowia i usług socjalnych oraz wspólne wyzwania związane z bezpieczeństwem),
- 4) promocja zarządzania granicami oraz bezpieczeństwem na granicach, zarządzanie mobilnością i migracjami (w tym wsparcie dla efektywności i bezpieczeństwa granic oraz poprawa procedur celnych i wizowych)¹³¹.

Program Współpracy Transgranicznej Polska–Białoruś–Ukraina ukierunkowany jest na wspieranie rozwoju współpracy transgranicznej, która w przypadku jednostek samorządu terytorialnego realizowana jest na podstawie nawiązywanych umów współpracy, często dotyczących konkretnych działań¹³².

¹²⁹ Program PL–BY–UA 2007–2013, s. 4.

¹³⁰ Program PL–BY–UA 2014–2020, s. 9.

¹³¹ Tamże, s. 9–10.

¹³² NIST, *Doświadczenia jednostek samorządu terytorialnego w realizacji projektów w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Polska–Białoruś–Ukraina (PWT PL–BY–UA)*.

3.1. Współpraca międzynarodowa miast uzdrowiskowych – wybrane przykłady¹³³

Miasta uzdrowiskowe w Polsce realizują współpracę międzynarodową, wykorzystując swoje walory przyrodnicze. W Polsce znajduje się 45 miejscowości (lub ich części), które posiadają status uzdrowiska¹³⁴. Uzdrowisko to obszar wydzielony w celu wykorzystania i ochrony znajdujących się na jego obszarze naturalnych surowców leczniczych, na terenie którego prowadzone jest lecnictwo uzdrowiskowe. Supraśl, Busko-Zdrój i Augustów to polskie miasta uzdrowiskowe, które podzieliły się swoimi doświadczeniami w zakresie współpracy międzynarodowej.

Przykładem małego miasta uzdrowiskowego położonego w sercu Puszczy Knyszyńskiej jest wielokulturowy Supraśl¹³⁵. O jego uzdrowiskowym charakterze decydują złoża borowin oraz niepowtarzalny mikroklimat. W mieście dobrze rozwinięta jest baza turystyczna oraz rekreacyjno-sportowa, a w pięknych plenerach toczą się losy bohaterów filmu *U Pana Boga za Piecem* czy serialu *Blondynka*. Miastami partnerskimi Supraśla są: Balsthal w Szwajcarii, Grossenkneten w Niemczech, Porthcawl w Walii, Druskienniki na Litwie oraz Brzostowica Wielka na Białorusi. Współpraca partnerska miast skupia się między innymi na wymianie dzieci i młodzieży, wyjazdach studyjnych liderów i samorządowców, wymianie doświadczeń w wymiarze kulturowym, społecznym, przyrodniczym oraz realizacji wspólnych projektów finansowanych ze środków Unii Europejskiej. Od 1998 roku kontakty międzynarodowe na szczeblu społecznym między szwajcarskim miastem Balsthal a Supraślem skupiały się przede wszystkim na współpracy między szwajcarskim Stowarzyszeniem Przyjaciół Supraśla w Balsthal (IGSB) a Towarzystwem Przyjaciół Supraśla (TPS). Wzajemne relacje to głównie spotkania towarzyskie oraz integracja społeczna połączona z wyprawami krajoznawczymi. W 2014 i 2015 roku obie gminy realizowały wspólny, partnerski projekt współfinansowany przez Szwajcarię, w ramach szwajcarskiego programu współpracy z nowymi krajami członkowskimi Unii

¹³³ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badane jednostki.

¹³⁴ Warunki, jakie musi spełniać gmina, aby uzyskać status uzdrowiska dla swojej miejscowości, reguluje Ustawa z 28 lipca 2005 r. o lecnictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych (Dz.U. z 2017 r., poz. 1056).

¹³⁵ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę.

Europejskiej, pt. „Supraśl – Polskie Okno na Szwajcarię”. Miał on na celu umocnienie partnerstwa przez rozpoczęcie nowych wspólnych działań oraz wymianę doświadczeń w sferze kulturowej, społecznej i przyrodniczej, jak również budowę trwałych relacji przez wymianę grup społecznych i organizację wspólnych inicjatyw. W jego ramach zorganizowano wyjazdy studyjne liderów i regionalistów z gmin Supraśl i Balsthal, dwie międzynarodowe konferencje, dwa międzynarodowe festiwale „Kanton Supraśl”, powstały też dwu- i trzyjęzyczne publikacje – między innymi *W Supraskim i Balsthanowskim garncu*. Ponadto nakręcono i wyemitowano w TVP Historia i TVP Polonia film o Balsthal i Supraślu.

Współpraca międzynarodowa gminy Supraśl z gminą Grossenkneten z powiatu Oldenburg w Niemczech rozpoczęła się w 1999 roku podpisaniem partnerstwa. W jej ramach zorganizowano wymianę dzieci i młodzieży ze szkół w Sobolewie, Supraślu i Ogrodnickach oraz Grossenkneten i Alhorn. Dwa razy w roku uczniowie wyjeżdżają do partnerskiej gminy, gdzie uczestniczą w zajęciach edukacyjnych i kulturalnych. Współpraca polsko-niemiecka koncentruje się również na organizacji regularnych wizji lokalnych liderów życia społecznego i gospodarczego z udziałem przedstawicieli samorządu terytorialnego gminy Supraśl i Grossenkneten. Celem tych spotkań jest czerpanie dobrych praktyk i doświadczeń. Z uwagi na różnorodność etniczną i religijną Supraśla dopełnieniem działań z zakresu współpracy między samorządami terytorialnymi jest wymiana ekumeniczna między parafiami ewangelicko-augsburską a rzymsko-katolicką i prawosławną p.w. Najświętszej Maryi Panny w Supraślu, która ma na celu wzmacnianie religijnej tożsamości, podkreślanie chrześcijańskich korzeni naszych państw, narodów i Europy.

Kolejne partnerstwo rozpoczęło się nieformalnymi kontaktami z Rejonowym Komitetem Wykonawczym w Brzostowicy Wielkiej na Białorusi w 2003 roku. Natomiast oficjalne podpisanie dokumentu o partnerstwie miało miejsce w Supraślu 28 maja 2017 roku. Celem współpracy jest ochrona dziedzictwa narodowego i kulturowego, z uwzględnieniem różnorodności kulturowej, narodowej i religijnej, ze szczególnym naciskiem na kultywowanie tradycji związanej z rodem Chodkiewiczów i wspólną tradycją terenów Wielkiego Księstwa Litewskiego. Wzajemne kontakty dotyczą również ochrony zdrowia, rozwijania infrastruktury i gospodarki, współpracy w zakresie nauki, turystyki i sportu oraz ochrony środowiska. Ważnym elementem kooperacji ujętym w umowie partnerskiej z 2017 roku jest

realizacja wspólnych projektów współfinansowanych ze środków pomocowych Unii Europejskiej, przeznaczonych na współpracę transgraniczną Polska–Białoruś–Ukraina. Obydwie gminy złożyły wnioski na realizację kolejnych projektów, które dotyczą budowy/przedłużenia bulwarów nadrzecznych w obu miejscowościach. Przewidziano także zorganizowanie na terenie gmin międzynarodowego festiwalu oraz szkolenia dla animatorów kultury. W złożonych wnioskach uwzględniono również budowę przyrodniczo-historycznego Muzeum Wiewiórki w Brzostowicy Wielkiej oraz rozbudowę Centrum Kultury i Rekreacji w Supraślu o muzeum, bibliotekę miejską oraz salę konferencyjną służącą uzdrowisku Supraśl.

Równie ciekawym przykładem rozwijania współpracy i realizacji projektów finansowanych ze środków zewnętrznych jest Busko-Zdrój – miasto uzdrowiskowe położone w województwie świętokrzyskim¹³⁶, które odwiedza ponad 70 tys. kuracjuszy z kraju i zagranicy. Warunki przyrodnicze, a w szczególności występujące tu wody siarczkowe oraz wyjątkowo ciekawe zjawiska krasowe w skałach gipsowych, a także słodkolubna stepowa roślinność nie spotykana w innych rejonach kraju i ciekawe obiekty historyczne zachęcają do międzynarodowej wymiany młodzieży z miast partnerskich. W ramach współpracy najmocniej rozwinęła się wakacyjna wymiana młodzieżowa. Ponadto w 2014 roku została zainicjowana współpraca między szkołami muzycznymi w zakresie kształcenia dzieci i młodzieży, której każda edycja ma miejsce w innym kraju. W tym projekcie uczestniczą Polska, Węgry i Ukraina. Młodzież brała udział w projektach artystycznych – polskie dzieci występowały podczas święta Chmielnika na Ukrainie, a zespoły chmielnickie brały udział w Buskich Spotkaniach z Folklorem. Chmielnik na Ukrainie (uzdrowisko balneologiczne), Szigetszentmiklós na Węgrzech, Steinheim w Niemczech, Sveti Martin na Muri w Chorwacji, Haukipudas w Finlandii oraz Specchia we Włoszech to miasta partnerskie Buska-Zdroju, które współpracują w dziedzinach:

- 1) lecznictwa uzdrowiskowego i ochrony zdrowia,
- 2) nauki i oświaty,
- 3) kultury i sztuki,
- 4) turystyki i sportu,
- 5) samorządu,
- 6) ekologii i racjonalnego korzystania z zasobów naturalnych.

¹³⁶ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę.

Na poziomie samorządów organizowane są liczne wizyty studyjne, zwłaszcza przy opracowywaniu wspólnych koncepcji współpracy, ale także przy okazji obchodów dni miast czy jubileuszy, czego efektem były zrealizowane projekty pomocowe, współfinansowane ze środków Ministerstwa Spraw Zagranicznych RP. W 2007 roku zrealizowano projekt „Z Ukrainy do Zjednoczonej Europy – profesjonalizacja kadr samorządowych”, który polegał na przekazaniu polskich doświadczeń związanych z transformacją ustrojową oraz tworzeniem się samorządów. W 2008 roku współpracowano w projekcie „Z Unią nam po drodze”, mającym na celu przekazanie polskich doświadczeń w pozyskiwaniu funduszy przedakcesyjnych i strukturalnych. W 2009 roku w projekcie „Finanse samorządowe w Polsce na przykładzie gminy Busko-Zdrój” wymieniano doświadczenia z zakresu prowadzenia księgowości samorządowej, przepisów, dyscypliny finansowej oraz nadzoru zewnętrznego nad polityką finansową burmistrza. W latach 2014–2015 zrealizowano największy projekt z dziedziny ochrony środowiska, prawa, gospodarki komunalnej i zadań własnych gminy – „Wsparcie samorządu Chmielnika w Obwodzie Winnickim na Ukrainie w dążeniach do racjonalizacji gospodarki wodno-ściekowej miasta, z uwzględnieniem polityki ekologicznej UE”. Jego efektem była koncepcja rewitalizacji systemu wodociągowo-kanalizacyjnego Chmielnika wykonana przez polskich i ukraińskich inżynierów, która stanowi podstawę do ubiegania się o fundusze zewnętrzne w tym zakresie. Oprócz tego projekt zawierał liczne szkolenia branżowe i samorządowe, a także akcje edukacyjne skierowane do młodzieży szkolnej i społeczności Chmielnika¹³⁷.

Dobrym przykładem międzynarodowej współpracy opartej na wspólnej realizacji projektów unijnych jest Augustów¹³⁸ – około trzydziestotysięczne miasto posiadające status uzdrowiska, leżące w północno-wschodniej części województwa podlaskiego. Jest ono otoczone dziewięcioma jeziorami i rozległą Puszczą Augustowską. Od wielu lat rozwija współpracę z następującymi miastami partnerskimi: Druskiennikami na Litwie, Porto Ceresio we Włoszech, Tuusulą w Finlandii, Szklarską Porębą w Polsce¹³⁹, Grodnem i Słonimiem na Białorusi. Współpraca partnerska miast

¹³⁷ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę.

¹³⁸ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę.

¹³⁹ Miasta połączyła współpraca z Programem Trzecim Polskiego Radia – Augustów jest nazywany letnią stolicą „Trójki”, a Szklarska Poręba zimową stolicą „Trójki”.

koncentruje się głównie na regularnej wymianie młodzieży, wizytach wzajemnych przedstawicieli miast i wymianie doświadczeń, a także na wykorzystaniu dofinansowania z programów unijnych, między innymi Europa dla Obywateli, Erasmus+ (Tuusula, Porto Ceresio). Wspólne projekty realizowane przy współfinansowaniu ze środków zewnętrznych mają na celu rozwój infrastruktury turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej. W ramach projektu „Rozwój Infrastruktury Turystyki Transgranicznej” dofinansowanego z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Litwa–Polska 2007–2013 w Augustowie zrealizowano między innymi renowację alejek wewnętrznych oraz chodników wokół parku na Rynku Zygmunta Augusta, montaż obiektów małej architektury w parku (ławki, kosze na śmieci, kwietniki), montaż dwóch infokiosków, w których zarówno mieszkańcy, jak i turyści mogą uzyskać informacje ze stron internetowych Augustowa i Druskiennik. Dzięki projektowi możliwa była organizacja Dni Druskiennik w Augustowie. „Kuchnia Pachnąca Tradycją” to kolejny projekt dofinansowany z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz z budżetu państwa w ramach Funduszu Małych Projektów Programu Współpracy Transgranicznej Litwa–Polska 2007–2013, zrealizowany w partnerstwie z Centrum Informacji Turystycznej i Biznesowej w Druskiennikach. Jego głównym celem było stworzenie nowego produktu turystycznego z zachowaniem dziedzictwa kulturowego regionu. W związku z tym certyfikowano obiekty gastronomiczne serwujące dania regionalne (siedemnaście obiektów w Augustowie i pięć obiektów w Druskiennikach), zorganizowano polsko-litewskie warsztaty kulinarne, polsko-litewski festyn kulinarny „Kuchnia Pachnąca Tradycją” oraz przygotowano film promujący Augustów i kuchnię regionalną. Rozwój transgranicznej infrastruktury i współpracy kulturalnej w Druskiennikach i Augustowie został dofinansowany z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego – Programu Współpracy Transgranicznej Litwa–Polska 2007–2013. W ramach tego projektu w Augustowie wybudowano nowy amfiteatr na 1714 miejsc siedzących, w tym przystosowanych dla osób niepełnosprawnych, a w Druskiennikach Młodzieżowe Centrum Kultury. Ponadto kontynuowana była współpraca kulturalna między miastami, w ramach której zrealizowano następujące działania: polsko-litewskie plenery fotograficzne dla dzieci i młodzieży (po jednym w Augustowie i Druskiennikach), warsztaty artystyczne przeprowadzone w Centrum Młodzieżowym w Druskiennikach, polsko-litewski festiwal dzieci i młodzieży,

który zorganizowany został po zakończeniu budowy amfiteatru w Augustowie. Podczas festiwalu wystąpiły zespoły, grupy dziecięce i młodzieżowe z Polski i Litwy. „Narciarstwo biegowe szansą na rozwój turystyki na pograniczu Polski i Litwy” to również projekt zrealizowany w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Litwa–Polska 2007–2013. Ma on na celu wzrost atrakcyjności i konkurencyjności obszaru pogranicza Polski i Litwy przez poprawę i wzbogacenie oferty turystycznej i wydłużenie zimowego sezonu turystycznego, a w konsekwencji zwiększenie liczby osób odwiedzających region. W ramach projektu zakupiono sprzęt do przygotowania tras narciarstwa biegowego, uruchomiono sieci „sprzężone” wypożyczalni nart biegowych, dostosowano budynek na potrzeby wypożyczalni sprzętu narciarskiego, zakupiono bramę startową i urządzenia do pomiaru czasu, ponadto zorganizowano szkolenia z zasad serwisowania sprzętu narciarskiego, „Akademię narciarstwa biegowego” dla dzieci i młodzieży oraz cykl amatorskich zawodów w biegach narciarskich. Inną ciekawą inicjatywą promującą współpracę transgraniczną i turystykę na szlaku wodnym zabytkowego Kanału Augustowskiego był spływ „Kajakiem do Grodna i Druskiennik”. W 2016 roku burmistrz Augustowa w towarzystwie najlepszych sportowców ziemi augustowskiej popłynęli do Grodna i Druskiennik kajakami wyczynowymi K4 trasą o długości ponad 170 km. Przyciągnęło to uwagę mieszkańców regionu, pogranicza i mediów. Główną ideą było promowanie Kanału Augustowskiego jako wspaniałego szlaku wodnego łączącego trzy narody: polski, białoruski i litewski¹⁴⁰.

---

¹⁴⁰ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę.

3.2. Doświadczenia polskich miast w zakresie współpracy transgranicznej

W kontekście wykonywania zadań administracji samorządowej w zakresie współpracy transgranicznej istotne znaczenie ma podejmowanie działań mających na celu kształtowanie postaw obywatelskich wśród lokalnej społeczności. Mogą temu służyć spotkania z mieszkańcami innych państw, w trakcie których dochodzi do wzajemnego poznania codziennych problemów i wyzwań mieszkańców danego regionu, a także stosowanych przez nich metod pokonywania trudności i osiągania celów. Zmienia się również podejście społeczności lokalnej zamieszkującej tereny pograniczne, która coraz częściej uświadamia sobie istotę i funkcję granic, które obecnie nie odzwierciedlają już tendencji do tworzenia podziałów, odgradzania się i izolacji od innych narodowości czy kultur, a stanowią jedynie instrument podziału administracyjnego. Swoimi doświadczeniami w tym zakresie podzieliły się między innymi Hajnówka, Tomaszów Lubelski, Ełk, Giżycko i Słubice¹⁴¹.

Hajnówka¹⁴² to miasto w południowo-wschodniej części województwa podlaskiego, leżące na skraju Puszczy Białowieskiej. Jest ośrodkiem mniejszości białoruskiej (co ciekawe mieści się tu także Policealne Studium Psalmistów). Co roku w maju w mieście odbywa się Międzynarodowy Festiwal „Hajnowskie Dni Muzyki Cerkiewnej”. Mają tu także miejsce wydarzenia sportowe o zasięgu międzynarodowym, takie jak Półmaraton Hajnowski i Puchar Polski Nordic Walking. Turystycznym atutem Hajnówki są leśne kolejki wąskotorowe, których trasy wiodą przez malownicze tereny Puszczy Białowieskiej. Przez miasto przepływa rzeczka Leśna Prawa – dopływ Bugu. Wśród partnerów zagranicznych Hajnówki można wymienić: Suure-Jaani w Estonii, Jurbarkas na Litwie, Krasław na Łotwie, Kamieniec, Prużany i Swisłocz na Białorusi.

Współpraca transgraniczna Hajnówki najczęściej oznacza wspólny udział w wydarzeniach kulturalnych oraz sportowych, wymianę doświadczeń, wizyty studyjne oraz promocję gospodarczą. Realizowane są także wspólne projekty transgraniczne o charakterze promocyjnym i inwestycyjnym, przy udziale funduszy unijnych. Duże znaczenie dla współpracy z partnerami białoruskimi ma fakt przynależności miasta od 2002 roku do Stowarzyszenia Samorządów Euroregionu Puszcza Białowieska, które ma swoją

¹⁴¹ Materiały NIST opracowane na podstawie badań.

¹⁴² Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę.

siedzibę właśnie tutaj. Na szczególną uwagę zasługują wspólne przedsięwzięcia realizowane z białoruskim miastem Kamieniec. W 2015 roku zakończono 24-miesięczny „Zintegrowany projekt wsparcia sektora turystycznego pogranicza polsko-białoruskiego”, którego celem była promocja i rozwój koncepcji turystyki zrównoważonej na obszarach pogranicza. Opracowano Program rozwoju produktów turystycznych pogranicza, który dotyczy obszaru funkcjonalnie powiązanego z Puszcą Białowieską. Zawiera on conceptualizację potencjalnych produktów turystycznych regionu oraz systemu jego promocji. Podczas dwóch sesji trzydniowych warsztatów strategicznych, w których uczestniczyli przedstawiciele strony polskiej i białoruskiej, opracowano priorytety oraz kierunki działań programu. W ramach warsztatów odbyły się również wizyty studyjne, które pozwoliły na zapoznanie się z lokalnymi atrakcjami turystycznymi i potencjalnymi produktami. Spotkania te były dobrą okazją do empirycznego porównania uwarunkowań rozwoju turystyki po obu stronach granicy. Wydane zostały również przewodniki zawierające informacje o atrakcjach turystycznych Hajnówki, Wysokiego i regionu Puszczy Białowieskiej. Opracowano także dokumentację techniczną rewitalizacji parku miejskiego w Hajnówce oraz wykonano zadanie budowy widowni dla amfiteatru miejskiego. Działania inwestycyjne po białoruskiej stronie miały na celu odnowienie zabytkowego, najstarszego zachowanego parku na Białorusi, tak aby mógł on stać się główną atrakcją turystyczną regionu. Przedmiotem działania były roboty budowlane związane z remontem istniejących obiektów małej architektury parku, tj. bramy, ogrodzenia i schodów, oraz budowa nowych elementów, wytyczenie dwóch ścieżek ekologicznych, ścieżki rowerowej i szlaku wodnego. Robotom budowlanym towarzyszyły prace ekspertów związane z oceną potencjału parku, opracowaniem programów wycieczek oraz zaleceń naukowych, technicznych i środowiskowych dla administracji parku. Wydany został przewodnik turystyczny opisujący atrakcje parku. Projekt zakończyło seminarium na temat „Dziedzictwo kulturowe czynnikiem rozwoju zrównoważonej turystyki transgranicznej”, w którym udział wzięli przedstawiciele sektora turystycznego z pogranicza polsko-białoruskiego. Jego celem była prezentacja efektów projektu oraz promocja koncepcji zrównoważonej turystyki transgranicznej, ze szczególnym uwzględnieniem znaczenia dziedzictwa kulturowego pogranicza jako czynnika stymulującego atrakcyjność regionu¹⁴³. Kolejnym bardzo ważnym

¹⁴³ Całkowita wartość projektu wyniosła 935 443,14 euro, z czego kwota 22 777,57 euro to środki niekwalifikowane. Dofinansowanie ze środków UE to 839 560,22 euro. Wydatki poniesione

dla miast Hajnówka i Kamieniec wspólnym przedsięwzięciem był projekt pt. „Rozbudowa transgranicznego systemu oczyszczania ścieków w zlewni rzeki Bug (Zachodni)”, który realizowany był od lutego 2013 roku do końca października 2015 roku¹⁴⁴. Główne działania projektu zrealizowane przez samorząd dotyczyły rozbudowy i modernizacji oczyszczalni ścieków w Hajnówce. Wybudowano dwa nowe reaktory SBR, dwa zbiorniki zagęszczaczy osadu, powiązane technologicznie z istniejącym układem oraz pomocniczą infrastrukturą wraz z zagospodarowaniem terenu wokół nowych obiektów oraz ich ogrodzeniem. Wartość inwestycji wyniosła 6 136 000 zł. Wykonano również 3303,68 m kanalizacji deszczowej na terenie miasta za łączną kwotę 1 612 606,98 zł. Główne działania inwestycyjne realizowane w Kamieńcu dotyczyły budowy oczyszczalni ścieków z zespołem niezbędnych urządzeń i budynków oraz zagospodarowaniem terenu wokół nich. Wybudowano także około 11,5 km rurociągu łączącego Kamieniec z oczyszczalnią ścieków. Oba projekty były współfinansowane ze środków Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa i Partnerstwa w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Polska–Białoruś–Ukraina 2007–2013. Wnioskodawcą była gmina miejska Hajnówka, a partnerami Komunalne Unitarne Wielobranżowe Produkcyjne Przedsiębiorstwo Gospodarki Mieszkaniowo-Komunalnej „Kamienieckie ŻKCh” z siedzibą w Kamieńcu oraz Państwowy Zakład Naukowy Poleski Instytut Rolniczo-Ekologiczny Narodowej Akademii Nauk Białorusi z siedzibą w Brześciu.

Aktywność miasta powiatowego Tomaszowa Lubelskiego¹⁴⁵ w kontaktach transgranicznych ułatwia przebiegająca przez nie trasa transportowa należąca do korytarza Transeuropejskiego Systemu Transportowego Gdańsk–Warszawa–Lublin–Kowel–Odessa–Bukareszt. To korzystne położenie na głównym szlaku transportowym o znaczeniu międzynarodowym, krajowym i regionalnym, w odległości 25 km od przejścia granicznego z Ukrainą, umożliwia rozwój współpracy z miastami partnerskimi położonymi na jej terenie: Krzemieńcem, Kivercami, Śniatynem, Wasylkowem, Fastowem, Rawą Ruską oraz Żółkiewem, a także Grzegorzewem na Litwie.

---

po stronie polskiej wyniosły 623 974,13 euro, a po białoruskiej 311 469,01 euro.

¹⁴⁴ Całkowita wartość projektu to 3 970 198,88 euro, z czego dofinansowanie wyniosło 3 573 178,99 euro, czyli 90% łącznych kosztów kwalifikowanych, a wkład własny partnerów to 10%.

¹⁴⁵ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę.

Warta podkreślenia jest realizacja projektów dofinansowywanych ze środków zewnętrznych. W ramach wspieranego przez Unię Europejską Projektu Parasolowego pt. „Kultura pogranicza pomostem integracji społeczności lokalnych w Euroregionie Bug”, wchodzącego w skład Programu Współpracy Transgranicznej Polska–Białoruś–Ukraina 2007–2013, zrealizowano w 2014 roku w partnerstwie z położoną na Ukrainie Rawą Ruską projekt „Transgraniczne Barwy Roztocza – współpraca Tomaszowa Lubelskiego i Rawy Ruskiej”. Celem przedsięwzięcia była intensyfikacja współpracy oraz pielęgnowanie wspólnych dla społeczności Tomaszowa Lubelskiego i Rawy Ruskiej tradycji kulturowych. Zorganizowano imprezy prezentujące kulturę obydwu miast, warsztaty etnograficzne (garncarstwa, rzeźby, tańca tradycyjnego, wierzeń i magii ludowej), a także wydano specjalne materiały promocyjne. Projekt rozbudził zainteresowanie tematyką dziedzictwa kulturowego i pozwolił uczestnikom dostrzec nowe horyzonty w dziedzinie kultury. Wzbogacił ich o nową wiedzę, dał możliwość nawiązania kontaktów i w efekcie przyczynił się do podejmowania wspólnych działań, w które włączają się coraz szersze kręgi mieszkańców. Projekt realizowano zarówno na terenie Polski, jak i Ukrainy¹⁴⁶. „Rozwój współpracy partnerskiej w oparciu o wspólne wartości europejskie – wolność, demokrację i poszanowanie praw człowieka, tolerancję oraz solidarność” to kolejny projekt realizowany przy wsparciu finansowym Unii Europejskiej w ramach Programu Europa dla Obywateli, tym razem w partnerstwie z miastem Grzegorzewo na Litwie. Z inicjatywy projektu od 2008 roku Tomaszów Lubelski odwiedza niemalże rokrocznie liczna delegacja z Grzegorzewa. W roku 2017 zaproszeni goście wzięli udział w szeregu przedsięwzięć poruszających tematykę integracji społeczności Tomaszowa Lubelskiego i Grzegorzewa. Przez cztery dni uczestniczyli w dyskusjach, debatach, warsztatach, spotkaniach integracyjnych, przedstawieniach kulturalnych, występach artystycznych, prezentacjach skupiających się na kulturze i integracji międzypokoleniowej, na przeciwdziałaniu rasizmowi i dyskryminacji wobec imigrantów oraz osób marginalizowanych. Kwota dotacji przyznanej przez Komisję Europejską na realizację projektu wyniosła 7500 euro. „Polska pieśnią malowana” to z kolei projekt dofinansowany przez Kancelarię Senatu RP, a realizowany w 2016 roku w partnerstwie z Fundacją Młodej Polonii na Ukrainie w Krzemieńcu oraz miastem Kiwerce. W ramach projektu zostały przeprowadzone

¹⁴⁶ Całkowity koszt projektu wyniósł 39 951,52 euro, z czego 90% sfinansowała Unia Europejska.

warsztaty, które pogłębiły wiedzę o dorobku kulturowym Polski wśród animatorów kultury ze środowisk polonijnych na Ukrainie. Przeszkoleni w Tomaszowie animatorzy przeprowadzili następnie warsztaty dla młodzieży w swoich ośrodkach. Wyniki pracy zaprezentowano szerszej publiczności podczas koncertów w Kiwercach i Krzemieńcu. Kwota dotacji na realizację tego projektu to 60 000,00 zł. Projekt „Tomaszów Lubelski – sukces polskiej transformacji ustrojowej” dofinansowało Ministerstwo Spraw Zagranicznych. Realizowano go w 2017 roku w partnerstwie ze Stowarzyszeniem Samorządów Powiatu Tomaszowskiego i Instytutem Komunikacji Społecznej na Ukrainie. W ramach projektu przedstawicielom dziesięciu miast na Ukrainie zagwarantowano możliwość uczestniczenia w wizytach studyjnych oraz w cyklu wykładów i prezentacji dotyczących Tomaszowa Lubelskiego jako przykładu polskiej transformacji ustrojowej. Uczestnikom projektu na przykładzie Tomaszowa Lubelskiego zaprezentowane zostały sposoby finansowania samorządów, transformacje systemu oświaty, realizacje miejskich inwestycji, działalność Centrum Edukacyjno-Kongresowego w Tomaszowie Lubelskim, przykłady gospodarki energetycznej w Tomaszowie Lubelskim i okolicach oraz realizacje projektów obywatelskich Budżetu Obywatelskiego miasta Tomaszowa Lubelskiego. Kwota dotacji na realizację projektu z MSZ wyniosła 100 080,00 zł. Współpraca Tomaszowa Lubelskiego z miastami partnerskimi opiera się także na realizacji projektów finansowanych z budżetu miasta. Od 2006 roku w Tomaszowie Lubelskim organizowany jest wypoczynek letni dla dzieci z miasta oraz miast partnerskich położonych na Ukrainie. Przez dziesięć dni w ciągu wakacji dzieci uczestniczą w zajęciach integracyjnych pozwalających na aktywny i twórczy wypoczynek, poznanie regionu, a także kultury i historii Tomaszowa Lubelskiego. Od kilkunastu lat przedstawiciele Tomaszowa Lubelskiego i miast partnerskich na Ukrainie biorą udział w międzynarodowych turniejach sportowych w Polsce i na Ukrainie, które zacieśniają współpracę w atmosferze dobrej zabawy, stwarzając możliwość osobistych spotkań, podczas których tworzy się plany dotyczące dalszej współpracy między miastami partnerskimi. W 2016 roku w turnieju piłki nożnej pracowników administracji publicznej wziął udział Przemysław Czarnek, wojewoda lubelski. Od 2015 roku Tomaszów Lubelski wspólnie z Katolickim Uniwersytetem Lubelskim organizuje międzynarodowe wydarzenie angażujące liderów samorządowych, przedstawicieli biznesu i nauki z Polski, Ukrainy i Białorusi pod nazwą „Forum samorządowo-gospodarcze”. Tematyka forum obejmuje

połączenie perspektyw rozwoju gospodarczego z realizacją strategii rozwoju instytucji okołobiznesowych oraz środowisk nauki, a także wykorzystywanie wszystkich form wspierania rozwoju, wymiany doświadczeń, tworzenia sieci wspierania współpracy. Warte podkreślenia jest to, iż Narodowy Instytut Samorządu Terytorialnego włączył się w jego organizację. W ostatnim czasie w Tomaszowie Lubelskim przeprowadzono akcję charytatywną dla mieszkańców wschodniej Ukrainy dotkniętych wojną. Zorganizowano zbiórkę żywności, odzieży zimowej, koców, śpiworów, środków czystości, środków opatrunkowych i leków, a także książek do nauki czytania w języku polskim dla dzieci ze środowisk polonijnych na Ukrainie.

Kolejnym przykładem wyróżnionej realizacji współpracy międzynarodowej jest Giżycko – położone w centralnej części Pojezierza Mazurskiego, w Krainie Wielkich Jezior Mazurskich¹⁴⁷. Miasto utrzymuje intensywną współpracę z partnerskimi miastami we Francji, Niemczech, na Ukrainie i Litwie. W 2010 roku współpracę tę doceniło Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy, przyznając Giżycku Dyplom Europejski za wieloletnie (obejmujące prace wszystkich kadencji samorządu od 1990 roku) wyróżniające się działania na rzecz partnerstwa i współpracy z samorządami francuskimi, niemieckimi, litewskimi oraz ukraińskimi. Uroczystość wręczenia nagród i dyplomów odbyła się w Strasburgu w obecności przedstawicieli Rady Europy. W 2013 roku Giżycko, jako jedno z osiemnastu miast europejskich, otrzymało kolejną prestiżową nagrodę przyznaną przez Radę Europy – Honorową Flagę Rady Europy. Komisja Środowiska, Rolnictwa oraz Spraw Lokalnych i Regionalnych Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy przyznała ją Giżycku za zaangażowanie w międzynarodową współpracę i propagowanie idei zjednoczonej Europy. Honorowa Flaga Rady Europy została wręczona władzom miasta na uroczystości w Giżycku 11 sierpnia 2013 roku przez Honorowego Członka Zgromadzenia Parlamentarnego Rady Europy Wilfrieda Böhma. Uroczystość na moście połączono z widowiskowym koncertem „Giżyckie Lato z Haendlem”, a udział w niej wzięły: władze miasta, samorząd województwa, parlamentarzyści, przedstawiciel Ministerstwa Sportu i Turystyki, giżycczanie, młodzi żeglarze, turyści oraz goście z miast zaprzyjaźnionych i partnerskich. Zaproszenie przyjęły delegacje z ukraińskiego Dubna, Querfurtu, Neumünster

¹⁴⁷ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę.

i Neuss w Niemczech, z litewskich Trok, Grodziska Mazowieckiego i Wiśły, Węgorzewa, Pizsa, Orzysza i Pozezdrza. Należy podkreślić, iż delegacje z miast partnerskich i współpracujących biorą udział w ważnych uroczystościach w Giżycku – między innymi w uroczystych obchodach z okazji 400-lecia miasta, w Centralnych Obchodach Milenium śmierci św. Brunona, patrona miasta. W 2016 roku odbyła się pierwsza edycja Święta Miast Partnerskich „Na styku kultur”. Podczas wydarzenia, które towarzyszy Jarmarkowi św. Brunona, w pierwszy weekend lipca plaża miejska wypełniona zostaje kilkudziesięcioma stoiskami z artystycznym rzemiosłem i tradycyjnymi wyrobami kulinarnymi. Szczególnie wyeksponowane są stoiska miast partnerskich, a na scenie występują zespoły i artyści zarówno z Polski, jak i z miast partnerskich, dzięki którym mieszkańcom Giżycka i turystom przybliżony zostaje ich język, tradycyjne pieśni oraz tańce. „Na styku kultur” to niezwykle barwne, radosne, przepełnione przyjaźnią i tolerancją święto odmiennych kultur.

Giżycko kontynuuje podjęte do tej pory kontakty partnerskie z miastami w kraju i za granicą. Współpracę prowadzi samorząd miejski, szkoły, jednostki organizacyjne oraz giżyckie stowarzyszenia. Wśród najczęstszych form współpracy wymienić należy:

- 1) udział delegacji miast w najważniejszych dla lokalnych społeczności wydarzeniach,
- 2) organizowanie wymian dzieci i młodzieży,
- 3) nawiązywanie bezpośrednich kontaktów szkół i bibliotek, instytucji sportowych, przedstawicieli organizacji.

W ramach współpracy realizowane są wspólne projekty finansowane ze środków unijnych. Giżyckie szkoły i przedszkola przeprowadzają różne akcje edukacyjne, w tym specjalne lekcje poświęcone krajom europejskim czy konkursy i zabawy rozwijające wiedzę o sąsiadach i partnerach. Na docenienie zasługuje niewątpliwie intensywnie prowadzona od 2001 roku wymiana dzieci i młodzieży z wieloma krajami: Niemcami, Włochami, Czechami, Belgią, Turcją, Rumunią, Wielką Brytanią, Francją i Hiszpanią.

Porozumienie między władzami Giżycka i Dubna zawarto 19 czerwca 2000 roku, a odnowiono je w dziesiątą rocznicę współpracy. Główne cele powyższego porozumienia to: wymiana kulturalna, organizowanie wyjazdów na wypoczynek dzieci z Dubna do Giżycka i z Giżycka do Dubna, nawiązywanie współpracy ekonomicznej między podmiotami gospodarczymi Polski i Ukrainy, organizowanie imprez sportowych z udziałem

reprezentacji obu miast, wspieranie działalności mniejszości ukraińskiej w Giżycku i mniejszości polskiej w Dubnie, nawiązywanie współpracy polegającej na wymianie doświadczeń samorządowych między radnymi obu miast. Od roku 2000 rokrocznie odbywają się następujące wydarzenia: Dni Kultury Ukraińskiej w Giżycku, Jesienne Koncerty Muzyki Cerkiewnej, Święto Twórczości Dziecięcej z udziałem uczniów z punktów nauczania języka ukraińskiego z Giżycka, Krukłanek, Wydmin, Bań Mazurskich i Pozezdrza, na którym gościem specjalnym jest zespół taneczny z Dubna. U ukraińskiego partnera organizowany jest Dzień Dubna, połączony z obchodami rocznicy niepodległości Ukrainy, w których udział biorą przedstawiciele obu miast. W roku 2003 odbyła się w ymiana dzieci Dubno–Giżycko (pobyty dwudziestoosobowej grupy dzieci z Dubna na koloniach w Giżycku i wyjazd dwudziestoosobowej grupy dzieci z Giżycka do Dubna; w 2004 roku były to już grupy trzydziestoosobowe). W tym samym roku przyjęto delegację z Dubna w ramach Dni Kultury Ukraińskiej, podczas których odbyły się: prezentacja kultury ukraińskiej, koncerty muzyki cerkiewnej oraz świąteczne koncerty z udziałem chóru z Dubna. Dubno bierze ponadto udział w Święcie Miast Partnerskich (delegacja, artyści, stoisko). W różnych imprezach okolicznościowych uczestniczą, na zaproszenie burmistrza Giżycka, władze Dubna z merem na czele. W 2014 roku obchody Dni Kultury Ukraińskiej zorganizowano pod hasłem „Solidarni z Ukrainą”. Z tej okazji w Giżyckim Centrum Kultury odbyła się konferencja „Euromajdan w Kijowie” z udziałem Marii Stepan, dziennikarki Telewizji Polskiej, która zrelacjonowała giżycczanom wydarzenia, jakie miały miejsce na kijowskim Majdanie oraz w innych odwiedzonych przez nią w trakcie demonstracji i protestów miastach Ukrainy. W konferencji wziął udział również mieszkaniec Dubna, uczestnik demonstracji na kijowskim Majdanie, ranny podczas jednej z nich. Ponadto zorganizowano zbiórki żywności oraz innych potrzebnych artykułów, a w giżyckim szpitalu poddani leczeniu zostali mieszkańcy Dubna poszkodowani podczas wydarzeń na kijowskim Majdanie. Zgodnie z tradycją Dniom Kultury Ukraińskiej towarzyszą koncerty artystyczne w amfiteatrze na plaży miejskiej. Rokrocznie miasto prowadzi także zbiórkę przed świętami Bożego Narodzenia. Niezbędne artykuły, zabawki i książki zawożone są do Dubna i przekazywane za pośrednictwem samorządu najbardziej potrzebującym mieszkańcom, zwłaszcza tym najmłodszym.

Współpraca z Trokami na Litwie zainicjowana została umową o partnerskich i przyjaznych stosunkach między miastem Trakai (Litwa)

i miastem Giżycko, uroczyście podpisaną 27 maja 2005 roku. Uwzględniła ona wymianę kulturalną i sportową, współpracę w zakresie gospodarki i turystyki oraz współdziałanie szkół. W ramach nieformalnej jeszcze współpracy w roku 2004 odbył się między innymi wyjazd ekipy sportowej z Giżycka do Trok na rozgrywki piłkarskie współfinansowane ze środków Unii Europejskiej. Miejski Ośrodek Sportu i Rekreacji w Giżycku kontynuuje organizację wspólnych turniejów piłkarskich, a także innych zawodów. Przykładem jest Europejski Weekend Piłkarski Giżycko Cup, w którego dziewięciu edycjach uczestniczyły młodzieżowe drużyny piłkarskie z całej Polski, Litwy i Dubna na Ukrainie oraz innych miast partnerskich Giżycka (łącznie wzięło w nich udział ponad pięciuset piłkarzy podzielonych na trzy kategorie wiekowe). Giżyccy młodzi piłkarze oraz trenerzy MOSiR współpracowali również z klubami sportowymi we Włoszech, gdzie rokrocznie aż do roku 2012 wyjeżdżali na rozgrywki sportowe. Giżycko zainicjowało i koordynowało także kilka ważnych projektów unijnych, w których udział wzięły dzieci i młodzież z Giżycka i Trok. Do tradycji należy już wzajemny udział delegacji w ważnych wydarzeniach obu miast. W latach 2004–2005 z udziałem między innymi Trok zrealizowano dwa projekty: „Wymiana młodzieży – poprzez historię i kulturę poznajmy siebie”, a także „Mój sąsiad moim przyjacielem – obozy integracyjne dzieci i młodzieży”. Giżyckie Centrum Kultury nawiązało współpracę z Trockim Domem Kultury, co zaowocowało występem giżyckiego zespołu na Wieczorze Poetyckim w Trokach w listopadzie 2005 roku. W 2007 roku dziewięć osób z Trockiego Centrum Zająć dla Osób Niepełnosprawnych odbyło staż w Zakładzie Aktywności Zawodowej w Giżycku. Obecnie miasto realizuje z Trokami projekt pt. „Zachowanie oraz zastosowanie dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego w rejonie trockim i giżyckim”. Jego celem jest zwiększanie atrakcyjności rejonów trockiego i giżyckiego, ich promocja oraz inicjowanie wspólnych działań na rzecz rozwoju turystyki transgranicznej, a także dostosowanie obiektów dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego – Twierdzy Boyen w Giżycku i Szkoły Sztuk Pięknych w Trokach do rozwoju turystyki. Od 1 stycznia 2017 do 31 grudnia 2018 w ramach projektu realizowane były także przez rejon trocki, Szkołę Sztuk Pięknych w Trokach, gminę miejską Giżycko oraz gminę Giżycko cztery międzynarodowe wydarzenia kulturalne – „4 UNITY & ART.”. Z ich okazji odbyły się między innymi międzynarodowe warsztaty artystyczne, zakończone występem

finałowym 17 września 2017 roku w Twierdzy Boyen w Giżycku, a także międzynarodowy festiwal muzyczny w roku 2018 w Trokach¹⁴⁸.

W litewskiej Varenie 28 września 2013 roku, podczas dorocznego Święta Grzyba, Giżycko podpisało umowę o współpracy między innymi w zakresie edukacji, sportu, kultury, realizacji wspólnych projektów unijnych, wsparcia inicjatyw i przedsięwzięć podejmowanych przez podmioty gospodarcze. Przedstawiciele obu miast zobowiązali się do współpracy w zakresie ochrony środowiska, pomocy społecznej i zdrowia. Podpisanie umowy partnerskiej stanowi kontynuację i rozszerzenie kontaktów, które Giżycko i Varena nawiązały wcześniej. Miasta realizowały już wspólnie projekt finansowany ze środków unijnych, polegający na wymianie młodzieży. W roku 2014 drużyna siatkarska z Vareny wzięła udział w międzynarodowych rozgrywkach amatorskiej ligi piłki siatkowej organizowanych w Giżycku, kontynuowanych także w roku 2015. W 2016 roku przedstawiciele Vareny wzięli udział w Święcie Miast Partnerskich (delegacja, artyści, stoisko). W roku 2014 miasta rozpoczęły realizację kolejnego unijnego projektu „Varena i Giżycko: turystycznie przyjazne miasta” z udziałem środków z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego¹⁴⁹. Jego celem było wspieranie transgranicznej wymiany kulturowej, wzrost świadomości młodzieży polskiej i litewskiej na temat spuścizny kulturowej i historycznej Giżycka, a także budowa bliskich i długofalowych relacji polsko-litewskich. Dodatkowo projekt miał wzmocnić turystykę na małą skalę, powiązaną z infrastrukturą transgraniczną ważnych miejsc dla kultury Giżycka i regionu. W ramach projektu zaplanowano między innymi: integracyjny obóz fotograficzny dla młodzieży z Vareny i Giżycka, wystawę zdjęć powstałych w jego trakcie, połączoną ze spotkaniem podsumowującym projekt, budowę systemu wielojęzycznych (w języku polskim, angielskim i litewskim) paneli informacyjnych w mieście, zakup gadżetów promocyjnych, materiałów informacyjnych oraz aparatu fotograficznego. Projekt stanowił część międzynarodowego przedsięwzięcia „Twierdza Pokoju”, w ramach którego młodzież z Litwy, Niemiec, Polski i Rosji goszcząca w Giżycku od 22 do 27 maja 2014 roku miała okazję zapoznać się ze śladami historii I wojny światowej na terenie Giżycka i okolic, uczestniczyć w różnorodnych wycieczkach pozwalających przybliżyć

¹⁴⁸ Wartość projektu wyniosła ogółem 999 825,53 euro, z czego 849 851,67 euro dofinansowała UE.

¹⁴⁹ Całkowita wartość projektu wyniosła 38 961,00 euro, z czego Unia Europejska dofinansowała 33 116,85 euro (85%).

historię i kulturę regionu, zwiedzić Twierdzę Boyen, a także wziąć udział w wspólnych zajęciach rekreacyjnych. Inicjatywy te pozwoliły zbudować między młodymi ludźmi wartościowe więzi międzykulturowe w poszanowaniu historii każdego z narodów. Pretekstem przedsięwzięcia była przypadająca w 2014 roku setna rocznica wybuchu I wojny światowej. Międzynarodowe spotkanie młodzieży zostało uroczyste zakończone podczas poświęconej I wojnie światowej konferencji popularnonaukowej „Wielka Wojna w krajobrazie kulturowym Mazur”. Konferencja z udziałem historyków, młodych giżycczan i młodzieży z zaprzyjaźnionych z Giżyckiem miast zorganizowana została 26 maja w Porcie Ekomarina we współpracy z Ośrodkiem Badań Europy Środkowo-Wschodniej.

Natomiast z Alytusem (Olita) i Solecznikami na Litwie realizowane były projekty unijne w zakresie turystyki i promocji oraz wymiany dzieci i młodzieży. Od 2012 roku z litewskim Alytusem z ramienia miasta współpracuje też Centrum Profilaktyki Uzależnień i Integracji Społecznej, angażując w działania słuchaczy Giżyckiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku. Współpracę zapoczątkowała wizyta reprezentacji Giżyckiego UTW na Dniach Zdrowego Życia na Litwie w rejonie Alytusa. Na pikniku zaprezentowano działalność rękodzielniczą seniorów, uczestniczono także we wspólnych warsztatach kreujących zdrowy styl życia. Promowano grę boccia wśród uczestników wydarzenia, która jest rozpowszechniana przez Centrum Profilaktyki w Giżycku jako sposób na rekreację i aktywny wypoczynek w plenerze. W 2013 roku delegacja Giżyckiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku uczestniczyła w konferencji podsumowującej współpracę między powiatem giżyckim a miastem Alytus. Współpraca z litewskimi seniorami była kontynuowana przez zaproszenie litewskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku na Przegląd Aktywności Trzeciej Młodości organizowany w roku 2014 w Giżycku. Do Polski przyjechała kilkudziesięcioosobowa grupa, która wzięła udział w występach tanecznych, śpiewaczych i rękodzielniczych. Podczas spotkania podpisano także wstępną deklarację dalszej współpracy w zakresie wymiany doświadczeń związanych z edukacją osób starszych. W roku 2017 na zaproszenie Centrum Profilaktyki Uzależnień i Integracji Społecznej w Giżycku gościła trzydziestoosobowa grupa seniorów z Alytusa, która wzięła udział w Juwenaliach III wieku, występując między innymi w pokazach tanecznych i śpiewaczych.

Natomiast współpraca z Rosją rozpoczęła się od projektu „Twierdza Pokoju”, w ramach którego do Giżycka przyjechało kilkanaście osób

z Technikum Rolniczego w Gusiewie w obwodzie kaliningradzkim. Warto wspomnieć, że Giżycko co roku odwiedza delegacja celników z Kaliningradu, aby złożyć wieńce na cmentarzach wojskowych. Obecnie Giżycko prowadzi współpracę z miastem Sowieck. W najbliższych wspólnych planach jest projekt budowy ścieżek rowerowych w obu miastach, remont części muru Carnota (giżyckiej fortyfikacji) oraz transgraniczny rajd rowerowy.

Z Querfurtem w Niemczech umowę o partnerstwie podpisano 20 czerwca 2003 roku. Dotychczasowe współpraca miast odbywała się w zakresie:

- 1) wymiany kulturalnej i sportowej,
- 2) współpracy gospodarczej,
- 3) turystyki,
- 4) współpracy międzyszkolnej,
- 5) wspólnej organizacji tysięcznej rocznicy śmierci św. Brunona – patrona Giżycka i Querfurtu.

Należy nadmienić, iż w Giżycku gościła delegacja marynarzy z Querfurtu w związku z „Powitaniem Unii Europejskiej na Wodach”, a do Querfurtu wyjechała drużyna piłki siatkowej na miejskie rozgrywki. Ponadto w 2005 roku odbył się Dzień Giżycka w Querfurcie, na który wydelegowano osiemdziesięciosobową reprezentację miasta wraz z zespołami muzycznymi. Podczas święta zaprezentowano sztukę rękodzielniczą, miała miejsce degustacja potraw regionalnych, zorganizowano sportowe pokazy i stoiska promocyjne. Na to przedsięwzięcie uzyskano dofinansowanie w wysokości 66 000 zł z Ministerstwa Spraw Zagranicznych. W ramach trwających cały rok uroczystości „Brunonowych” 13 lipca 2008 roku odbyła się procesja i msza święta na wzgórzu św. Brunona w Giżycku z udziałem bractwa kurkowego z Querfurtu. Ponadto samorządowa delegacja z Niemiec odwiedziła Giżycko w celu omówienia obchodów śmierci św. Brunona, ponieważ dniach 20–21 czerwca 2009 roku Giżycko było gospodarzem Centralnych Obchodów Milenium męczeńskiej śmierci św. Brunona z Querfurtu. Główne uroczystości milenijne miały miejsce na Wzgórzu św. Brunona w Giżycku, domniemanym miejscu śmierci misjonarza, gdzie wzniesiono mu w hołdzie żeliwny krzyż. W uroczystościach wzięli udział przedstawiciele Querfurtu i pozostałych miast partnerskich, odbyła się także uroczysta msza święta jubileuszowa, celebrowana pod przewodnictwem legata papieskiego, księdza kardynała Józefa Glempa, z udziałem Episkopatu Polski, nuncjusza papieskiego, biskupów niemieckich, litewskich,

białoruskich, ukraińskich, a także parlamentarzystów, marszałków, wojewodów i samorządowców. Obecni byli również biskupi innych wyznań, a także delegacje miast z Niemiec, w szczególności z Querfurtu – miejsca urodzenia św. Brunona. Obchody milenijne stworzyły ramy do nawiązania partnerskiej współpracy między powiatem Giżyckim i powiatem Saalekreis. Współpraca Wspólnoty Powiatowej Lötzen–Neumünster w Niemczech z Giżyckiem rozwijała się głównie dzięki Wspólnocie Mieszkańców Powiatu Lötzen. Miasto w lutym 2010 roku podpisało akt o partnerstwie między miastem Giżycko/Lötzen a Wspólnotą Powiatową Lötzen z siedzibą w Neumünster, którego celem jest między innymi ochrona i konserwacja zabytków na terenie miasta Giżycka/Lötzen, stanowiących wspólną spuściznę historyczną, współpraca kulturalna, współpraca w zakresie badań historycznych, wspieranie miasta Giżycka/Lötzen przez kontakty w zakresie gospodarki i turystyki, pomoc w sferze socjalno-humanitarnej na rzecz ludności miasta Giżycko/Lötzen, wspieranie skoordynowanej wymiany osobowej. W lipcu 2014 roku miasto współorganizowało Letni Festyn Mniejszości Niemieckiej w Giżycku. Przedstawiciele Wspólnoty Byłych Mieszkańców Giżycka z Neumünster przybyli na uroczystości odsłonięcia tablicy pamiątkowej. Giżycko w ramach projektu „Kulturowo-Turystyczny Szlak Nadbałtyckich Twierdz”, realizowanego ze środków Unii Europejskiej, współpracowało z licznymi instytucjami z Niemiec i Litwy, między innymi: Twierdzą Kowno na Litwie, Urzędem Miasta Kowno (Kauno Miesto Savivaldybės Administracija), Fortem Grodzisko, Parkiem Kulturowym Fortyfikacji Miejskich, Twierdzą Gdańsk, Twierdzą Wisłoujście, Muzeum Historycznym Miasta Gdańska, Twierdzą Kołobrzeg, Urzędem Miasta Kołobrzeg, Twierdzą Świnoujście, Urzędem Miasta Świnoujścia, Twierdzą Modlin, Urzędem Miejskim Nowy Dwór Mazowiecki, Cytadelą Spandau w Niemczech, Fortem Hehneberg w Niemczech, Okręgiem Berlin Spandau (Bezirk Spandau von Berlin), Twierdzą Dömitz w Niemczech, miastem Dömitz i Urzędem Dömitz-Malliß (Stadt Dömitz über Amt Dömitz-Malliß), Twierdzą Peitz w Niemczech, Stowarzyszeniem na rzecz muzeów miasta Peitz (Förderverein für die Museen der Stadt Peitz e.V.), Fortem Gorgast w Niemczech, Stowarzyszeniem Fort Gorgast e.V. (Verein Fort Gorgast e.V.), Twierdzą Królewiec w Rosji (Kaliningrad), Uniwersytetem im. Immanuela Kanta w Rosji (Российский государственный университет им. Иммануила Канта). W ramach tego projektu Giżycko stworzyło program funkcjonalny

dotyczący Twierdzy Boyen¹⁵⁰. Powstała strona internetowa w pięciu językach (polskim, angielskim, niemieckim, litewskim, rosyjskim) i materiały promocyjne, w tym wirtualizacja na stronie Twierdzy Boyen (www.boyen.gizycko.pl), dzięki której można odbyć wirtualny spacer po twierdzy, uatrakcyjniony dodatkowo o panoramy 360° z kilku charakterystycznych jej punktów. W lutym 2005 roku przedstawiciele Giżycka na zaproszenie Międzynarodowej oraz Szwedzkiej Federacji Gry w Bandy odwiedzili norweskie Drammen, gdzie odbywały się Mistrzostwa Świata Bandy chłopców do lat 17.

Współpracę z Francją zapoczątkowała w roku 1999 umowa między Giżyckiem a francuską gminą Epinal. W jej ramach realizowana była wymiana szkolna oraz samorządowa. Na zaproszenie władz miasta Saint-Cyr (Indre et Loire) na obchody Dni Loary przygotowana została, we współpracy z partnerami z Trok i Dubna, wystawa rękodzieła artystycznego. Delegacji z Giżycka towarzyszyli przedstawiciele samorządów tych miast oraz chór księży prawosławnych z Dubna. W wyniku współpracy z miastem Epinal (Wogezy) doszło do nawiązania kontaktów między giżyckim Liceum Agrobiznesu i Kształtowania Środowiska a szkołą ogrodniczą z Roville. Obie szkoły realizowały wspólny projekt, który zaowocował między innymi otwarciem klasy o nowym profilu w giżyckiej placówce. Ponadto w Giżycku działa Stowarzyszenie Mazursko-Francuskie, które od kilku lat organizuje koncerty muzyki francuskiej z udziałem artystów z Francji, pokazy kina francuskiego, wieczory poezji francuskiej, wieczory kulinarne, wystawy fotograficzne. Z inicjatywy Giżycka i Polskiego Ośrodka Informacji Turystycznej w Paryżu zorganizowany został, we współpracy z Urzędem Marszałkowskim Województwa Warmińsko-Mazurskiego, wieczór promocyjny Warmii i Mazur w Ambasadzie Rzeczypospolitej Polski w Paryżu. Na zakończenie obchodów Roku Polskiego we Francji, przypadających na rok 2004, Giżycko przygotowało prezentację, którą obejrzało ponad pięćset osób.

W 2008 roku Giżycko nawiązało współpracę z Alanyą w Turcji, która skorzystała z giżyckich doświadczeń tworzenia młodzieżowej Rady Miasta. Współpraca odbywała się w ramach programu „Młodzież w działaniu”. Partnerem tureckim projektu był Urząd Miasta Alanya i placówka młodzieżowa, a po stronie polskiej Urząd Miejski w Giżycku i Młodzieżowa Rada

¹⁵⁰ „Projekt koncepcyjny usytuowania obiektów oraz ustalenia programu użytkowego poszczególnych obiektów na obszarze Twierdzy Boyen w Giżycku” przyjęty Uchwałą Rady Miejskiej nr III/18/06 z dnia 15 grudnia 2006 r.

Miasta (MRM). We wrześniu 2008 roku Giżycko odwiedziła delegacja z Alanyi w celu poznania zasad funkcjonowania Młodzieżowej Rady Miasta.

Ełk¹⁵¹ to około sześćdziesięciotysięczne miasto położone na terenie malowniczego Pojezierza Ełckiego w województwie warmińsko-mazurskim. Rozciąga się ono wzdłuż Jeziora Ełckiego, a przez centralną jego część przepływa rzeka Ełk, będąca dopływem Biebrzy. Ełk posiada plażę miejską, duże pole namiotowe, boiska sportowe, kąpielisko strzeżone oraz kilka wypożyczalni sprzętu wodnego, co sprzyja rozwojowi turystyki. Miasta partnerskie Ełku to: Galatone oraz Orbassano we Włoszech, Lida na Białorusi, Lorenskog w Norwegii, Nettetal w Niemczech, Olita na Litwie oraz Oziorsk w Rosji. Kooperacja międzynarodowa Ełku z partnerami zagranicznymi odbywa się na wielu polach. Każdego roku delegacje z Ełku, na zaproszenie między innymi z Alytusa, Ozierska czy Orbassano, uczestniczą w uroczystych obchodach dni miast partnerskich. Przypadające w roku 2015 590-lecie Ełku było doskonałą okazją do wspólnego świętowania oraz odwiedzin delegacji z miast partnerskich – Orbassano i Ozierska. Ponadto ełckie szkoły podstawowe i gimnazja uczestniczą w projektach edukacyjnych, w których wspólnie z partnerskimi szkołami realizują programy naukowe, sportowe i ekologiczne. W obszarze współpracy międzynarodowej miasto Ełk wraz z partnerami litewskimi – miastami Alytus oraz Verena – przystąpiło do realizacji projektu „Rozwój transgranicznych inicjatyw społecznych” w ramach Programu Współpracy Interreg V-A, Litwa–Polska 2014–2020. Główne cele projektu to: wdrożenie transgranicznej inicjatywy wsparcia dużych rodzin (3+), opracowanie *Podręcznika pracownika socjalnego* i promocja zatrudnienia osób niepełnosprawnych. W ramach działań w projekcie zaplanowano między innymi: wspólne szkolenia i wymianę pracowników socjalnych między Ełkiem i miastami Alytus i Verena, remont pomieszczeń Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Ełku na potrzeby działań transgranicznych, zakup sprzętu rehabilitacyjnego i wyposażenie pomieszczeń MOPS na potrzeby projektu oraz opracowanie i wdrożenie programu wsparcia dużych rodzin (3+), a tym samym stworzenie im możliwości korzystania ze zniżek na terenie wszystkich miast realizujących projekt. Projekt zakłada także opracowanie programu opieki socjalnej i zdrowotnej oraz

¹⁵¹ „Projekt koncepcyjny usytuowania obiektów oraz ustalenia programu użytkowego poszczególnych obiektów na obszarze Twierdzy Boyen w Giżycku” przyjęty Uchwałą Rady Miejskiej nr III/18/06 z dnia 15 grudnia 2006 r.

stworzenie sieci wsparcia przez warsztaty psychoedukacyjne oraz treningi umiejętności wychowawczych i społecznych, szkolenie aktywizacyjne, a także trening umiejętności społecznej dla dzieci z zaburzeniami psychicznymi. Ponadto w jego ramach planuje się festyny integracyjne dla rodzin z Ełku oraz miast litewskich. Kolejne działania realizowane było w ramach projektu „Rozwój turystyki opartej o dziedzictwo naturalne i kulturalne transgranicznych miast Ełku i Kowna”(od 1 stycznia 2017 roku do 31 grudnia 2018 roku). Zakładał on zagospodarowanie brzegu Jeziora Ełckiego, w tym: utworzenie piaszczystej oraz trawiastej plaży, trzech boisk do piłki siatkowej plażowej, dwóch boisk do streetballa, zewnętrznych natrysków, pomostu z wieżą widokową, ścieżki rowerowej z rondem i parkingiem rowerowym, budowę ciągów pieszych okalających cypel, instalację ławek, koszy na śmieci oraz oświetlenia i monitoringu. Projekt obejmował również rajdy rowerowe po okolicach Ełku i Kowna, festiwal kultur w Ełku i Kownie, przygotowanie wspólnej oferty turystycznej wraz z przewodnikiem w trzech językach oraz emisję trzech krótkich wspólnych spotów.

Kolejny projekt – „Teraz czas na zmiany” – realizowany był od stycznia 2017 roku do marca 2018 roku. Było to wspólne przedsięwzięcie Litwy i Polski, którego liderem był Miejski Ośrodek Społeczny w Alytusie, a priorytetem walka z ubóstwem i dyskryminacją przez poprawienie dostępu do świadczeń socjalnych i zdrowotnych dla mieszkańców strefy przygranicznej. Projekt objął swoim zakresem przebudowę i rozbudowę czterech ełckich podwórek. W ramach zadania zatrudniono również ośmiu streetworkerów pracujących z młodzieżą. Dla wybranych kandydatów zaplanowano szkolenia – w pierwszym etapie trening interpersonalny, wyjazdowy (pięciodniowy – Ełk), a następnie sesje treningowe (sześć sesji treningowych: trzy w Ełku, trzy w Alytusie). Założono realizację czterech miniprojektów, które miały być przeprowadzone przez mieszkańców, w tym dzieci i młodzież, pod opieką streetworkera zaangażowanego w projekt. Miały one dotyczyć działań na rzecz podwórek i ożywienia przestrzeni. Zaplanowano również zakup sprzętu, materiałów i rekwizytów, narzędzi do miniprojektów oraz działania animacyjne i promocję projektu. Ponadto podjęto inicjatywę organizacji obozów dla dzieci i młodzieży w Ełku i Alytusie (dla około sześćdziesięciu uczestników). Przebudowa skweru miejskiego u zbiegu ulic Wojska Polskiego, Zamkowej i Pułaskiego to inwestycja realizowana w ramach projektu „Rozwój turystyki transgranicznej w Ełku i Alytusie”, który zakończył się w listopadzie 2014 roku. Do użytku oddany został nowy

skwer zlokalizowany u zbiegu wymienionych wyżej ulic. W ramach inwestycji wybudowano nowy taras widokowy, przy którym znajduje się oczko wodne z fontanną kaskadową. Wzniesiono także murki parkowe, zbudowano schody terenowe oraz wyznaczono ścieżkę rowerową i utwardzone dojścia dla pieszych. Ciekawym elementem skweru jest duży zegar słoneczny. Powstała także chodnikowa fontanna sucha oraz rzeźba parkowa (postać rusałki wykonana z brązu), a renowacji poddany został stojący tam kamienny obelisk. Zakres prac objął także budowę i częściową przebudowę kanalizacji deszczowej, budowę kanalizacji pod instalację teletechniczną, dostawę i montaż oświetlenia zewnętrznego oraz elementów małej architektury (ławki parkowe, kosze na śmieci, stojaki na rowery, stoły parkowe, kraty ochronne na drzewa). Całości inwestycji dopełniło zagospodarowanie zieleni. Na podstawie tego projektu została opracowana Międzynarodowa Strategia Rozwoju Turystyki Ełku i Alytusa, określająca potrzeby obu miast w dążeniu do poprawy oferty turystycznej. Opublikowano również książkę z atrakcjami turystycznymi obu miast. W ramach tego działania w Ełku i Alytusie odbyły się spotkania grupy roboczej poświęcone budowie strategii. W Alytusie został przebudowany plac postojowy oraz piwnica w Domu Dziedzictwa Kulturowego.

Od 2012 do 2015 roku realizowano projekt „Rozwój turystyki aktywnej płaszczyzną polsko-rosyjskiej współpracy” we współpracy z miastem Oziorsk z obwodu kaliningradzkiego. Był on współfinansowany przez Unię Europejską w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Litwa-Polska-Rosja 2007–2013. Głównym jego celem było wspieranie rozwoju społecznego, gospodarczego i przestrzennego przez rozwój potencjału turystycznego Ełku i Ozierska. Najważniejsze produkty projektu to budowa parków linowych w Ełku i Oziersku, utworzenie Międzynarodowego Programu Rozwoju Turystyki Aktywnej oraz zintegrowanego systemu informacji turystycznej w postaci strony internetowej, a także zorganizowanie dziesięciu wymian dzieci i młodzieży między miastami partnerskimi Ełk i Oziorsk. Park linowy w Ełku został zbudowany na półwyspie przy Międzyszkolnym Ośrodku Sportowym, posiada trzy trasy: średnią – zieloną, wysoką – czerwoną i „Maluch”. Ta ostatnia przeznaczona jest dla dzieci w wieku 3–12 lat. Na trasie o długości około 63 metrów znajduje się jedenaście przeszkód. Trasa średnia, z siedemnastoma przeszkodami, o długości około 160 metrów, dedykowana jest dla dzieci powyżej ósmego roku życia. Trasa wysoka – dla młodzieży i dorosłych – to trasa o długości około 143 metrów.

Znajduje się na niej jedenaście przeszkód. Spacer po parku linowym można również odbyć wirtualnie dzięki wielojęzycznej stronie internetowej www.wirtualne.miasto.elk.pl. Na stronie pełniącej rolę zintegrowanego systemu informacji turystycznej miast Ełk i Oziersk znajdują się nie tylko wirtualne spacer po obu parkach linowych, ale także po miastach i ich atrakcjach turystycznych – i to zarówno z ziemi, jak i z lotu ptaka. Wszystkie te aktywności mają na celu rozwój turystyki i podniesienie skuteczności prowadzonych działań promocyjnych, których podstawą jest opracowany również w ramach projektu Międzynarodowy Program Rozwoju Turystyki Aktywnej dla miast Ełk i Oziersk. W ramach projektu odbyło się również dziesięć wymian turystycznych dzieci i młodzieży z obu miast. Pięć grup uczniów z Ozierska odwiedziło Ełk i pięć grup z Ełku pojechało do Ozierska. W sumie w wymianach wzięło udział 183 uczniów. Wspólnie spędzony czas pozwolił na wzajemne poznanie kultury miasta partnerskiego oraz jego walorów turystycznych.

Współpraca partnerska Ełku oraz włoskiego miasta Orbassano zaowocowała zaś organizacją w Ełku w dniach 7–8 lipca 2017 roku wspólnego koncertu chóru z włoskiego Orbassano oraz ełckiego chóru Kontrapunkt. Włoscy śpiewacy wystąpili podczas koncertu w kościele Najświętszego Serca Jezusowego. Natomiast w niedzielę o godzinie 10.00 oba chóry zapewniły oprawę Mszy Świętej.

Program Europa dla Obywateli – Spotkania mieszkańców miast partnerskich zrealizowało Wysokie Mazowieckie¹⁵² – miasto położone w południowo-zachodniej części województwa podlaskiego nad rzeką Brok. Wysokie Mazowieckie pełni funkcje gospodarcze, administracyjne oraz usługowe dla kilku gmin w powiecie. Miastami partnerskimi Wysokiego Mazowieckiego są: gmina Mejszagoła na Litwie oraz miasto Wysokie na Białorusi. Współpraca międzynarodowa przebiega w obszarze wymiany doświadczeń i wiedzy w zakresie samorządności lokalnej, kultury i oświaty oraz realizacji wspólnych przedsięwzięć. Przedstawiciele partnerskich samorządów uczestniczą w spotkaniach, konferencjach samorządowych oraz świętach lokalnych, a także dzielą się swoimi doświadczeniami i osiągnięciami. Współpraca kulturalno-oświatowa obejmuje występy zespołów artystycznych, ludowych i chórów miast partnerskich podczas lokalnych

¹⁵² Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę.

uroczystości, takich jak na przykład dni miasta, dożynki, święta patriotyczne. Dzieci z rejonu wileńskiego uczestniczą w wypoczynku organizowanym w Polsce. Każdego roku młodzież z Liceum Ogólnokształcącego w Wysokiem Mazowieckiem organizuje zbiórkę darów (paczek żywnościowych, artykułów szkolnych i ubrań) w ramach akcji pomocy Polakom na Litwie, które przekazywane są przed świętami Bożego Narodzenia rodakom z rejonu wileńskiego. Natomiast przed świętami wielkanocnymi mają miejsce spotkania z kulturą ludową okręgu wileńskiego, podczas których wykonywane są wileńskie palmy, prezentowane regionalne stroje i pieśni ludowe, ziołolecznictwo oraz kosmetyki wyrabiane z surowców naturalnych. W ich trakcie można było także obejrzeć wystawę kart świątecznych i fotografii. Podczas Dni Kultury Kresowej odbyło się spotkanie Klubu Miłośników Historii, a także prezentacja dorobku twórców ludowych. Partnerzy wzajemnie zabiegają o środki finansowe na wspólne projekty transgraniczne. W dniach 20–24 czerwca 2014 roku Wysokie Mazowieckie, w ramach ogłoszonego przez Komisję Europejską Programu Współpracy Miast i Gmin Europa dla Obywateli, realizowało pięciodniowy projekt „Poznajemy się lepiej – Święto Łabędzia okazją do zacieśniania współpracy partnerskiej”. Był to program grantowy realizowany w ramach Działania 1 Programu Europa dla Obywateli, Poddziałanie 1.1. Spotkania mieszkańców miast partnerskich. Do udziału zaproszono partnerski samorząd Rejonu Wileńskiego Republiki Litewskiej – gminę Mejszagoła. W projekcie udział wzięło czterdziestu jeden uczestników z Litwy – przedstawicieli władz lokalnych, placówek oświatowych i kulturalnych, w tym zespół wokalny dorosłych – Mejszagołanki oraz dziecięcy zespół taneczny Przyjaźń. Stronę polską reprezentowali przedstawiciele Uniwersytetu Trzeciego Wieku, Klubu Seniora „Pogodna Jesień”, Stowarzyszenie „Bliżej Ciebie” oraz zespoły dziecięce i młodzieżowe działające przy Miejskim Ośrodku Kultury. Goście z Litwy uczestniczyli w warsztatach pt. „Tradycje i teraźniejszość w Polsce i na Litwie” oraz w warsztatach kulinarnych. Każda ze stron przygotowała i zaprezentowała potrawy regionalne. W ramach święta Dnia Łabędzia zorganizowane zostały dwa konkursy: literacki – „Moje miasto Wysokie Mazowieckie” i plastyczny – „Łabędź z byle czego”, a na scenie zaprezentowały się zespoły z Litwy, zespół wokalny Tęcza, orkiestra dęta OSP, mażoretki, grupa taneczna Okay Dance i Studio Teatralne. Festynowi towarzyszyły konkursy oraz bezpłatne atrakcje skierowane przede wszystkim do najmłodszych. Trochę starsze pokolenie mogło posłuchać zespołów prezentujących różnorodne

style muzyczne. Święto zakończył pokaz sztucznych ogni. Podczas kolejnego dnia projektu w Izbie Ziemi Wysokomazowieckiej odbyły się warsztaty historyczne pt. „Od historii do teraźniejszości – wartości budujące naszą teraźniejszość”, a w MOK obie strony integrowały się na warsztatach artystycznych. Podsumowanie projektu nastąpiło podczas spotkania grupy z Litwy z przedstawicielami władz miasta i organizacjami biorącymi udział w projekcie, w sali konferencyjnej urzędu miasta¹⁵³.

Ciekawym przykładem współpracy transgranicznej są Słubice – miasto w zachodniej części województwa lubuskiego. Wraz z Frankfurtem nad Odrą tworzy ono aglomerację transgraniczną liczącą około 80 tysięcy mieszkańców. Dzięki działalności Collegium Polonicum, transgranicznej placówki naukowo-badawczej dwóch partnerskich uniwersytetów: Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu oraz Europejskiego Uniwersytetu Viadrina we Frankfurcie nad Odrą, pełni ono również funkcję ośrodka akademickiego, stanowiąc formę współpracy transgranicznej w dziedzinie badań i dydaktyki, i realizując zadania z zakresu naukowej i kulturalnej współpracy między Polską a Niemcami. W Słubicach mieści się historyczny stadion SOSiR, najstarszy w Europie cmentarz żydowski, ścieżka rowerowa na Promenadzie Nadodrzańskiej, szlaki turystyczne oraz rezerwat przyrody. Część miasta objęta jest obszarem Kostrzyńsko-Słubickiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej. Słubice jako miasto przygraniczne pełni jedną z wiodących ról w dziedzinie współpracy międzynarodowej. Z uwagi na strategiczne podejście do współpracy polsko-niemieckiej gmina stawiana jest za wzór wymiany doświadczeń, dobrych praktyk i modelowych rozwiązań w działalności transgranicznej. Miasta partnerskie rozwijające współpracę z gminą to: Frankfurt nad Odrą w RFN, Heilbronn w RFN, Lebus w RFN, Szostka na Ukrainie, Elektreny na Litwie. Bezpośrednie sąsiedztwo Słubic i Frankfurtu nad Odrą spowodowało, że oba miasta stały się jednym transgranicznym obszarem miejskim. Współpraca miast sięga lat pięćdziesiątych XX wieku, a od lat dziewięćdziesiątych zaczęła rozwijać się coraz prężniej, sprawiając, że kooperacja między miastami stała się codziennością niemalże w każdej sferze. W celu dalszego wspólnego kreowania przyszłości obu miast według zasad partnerskiej współpracy Słubice i Frankfurt nad Odrą przyjęły Słubicko-Frankfurcki Plan Działania na lata

¹⁵³ Materiały Urzędu Miasta Wysokie Mazowieckie.

2010–2020¹⁵⁴. Zgodnie z jego założeniami głównymi celami strategicznymi są między innymi:

- 1) wspólny, zintegrowany rozwój miast,
- 2) ożywienie i rozwój terenów przyrzecznych,
- 3) rewitalizacja ważnych obszarów miejskich,
- 4) stworzenie i zarządzanie transgraniczną komunikacją publiczną,
- 5) nauka umiejętności posługiwania się językiem sąsiada,
- 6) ścisła współpraca samorządów miast,
- 7) wspólna polityka wspierania gospodarki oraz rynku pracy,
- 8) wzmocnienie znaczenia turystycznego,
- 9) działania na rzecz podniesienia poziomu ochrony klimatu i środowiska oraz ekologicznej jakości życia,
- 10) wspólna oferta kulturalna oraz rozbudowa infrastruktury sportowej.

Do najważniejszych działań transgranicznych podejmowanych przez oba miasta zaliczyć można niezwykle intensywną współpracę w zakresie administracji. Na co dzień większość kwestii i zadań o charakterze transgranicznym koordynowana jest przez wspólne biuro obu samorządów – Słubicko-Frankfurckie Centrum Kompetencji i Kooperacji. Biuro powstało w ramach projektu UE „Wzmocnienie międzygminnej współpracy w Europejskim Dwumieście Słubice–Frankfurt nad Odrą oraz stworzenie polsko-niemieckiego Centrum Kompetencji i Kooperacji jako wzoru nowej generacji współpracy transgranicznej”. Do zadań biura, oprócz codziennej koordynacji zadań transgranicznych, należy przygotowywanie wniosków o dofinansowanie przedsięwzięć transgranicznych oraz wspieranie jednostek gminnych przy aplikowaniu o środki zewnętrzne. Biuro przygotowuje również spotkania tak zwanej grupy sterującej, w skład której wchodzi burmistrz Słubic i nadburmistrz Frankfurtu oraz – w zależności od omawianych tematów – kierownicy jednostek administracyjnych i pracownicy merytoryczni obu administracji. Spotkania odbywają się raz w miesiącu, na przemian we Frankfurcie nad Odrą i w Słubicach. Ponadto pracownicy Centrum organizują posiedzenia Wspólnej Komisji ds. Integracji Europejskiej, w skład której wchodzi radni Rady Miejskiej Słubic i Frankfurtu nad Odrą. Komisja obraduje raz na dwa miesiące i zajmuje się bieżącymi tematami współpracy transgranicznej między oboma miastami, opiniuje projekty wspólnych uchwał oraz przedstawia sugestie dotyczące przyszłej

¹⁵⁴ Uchwała Nr XLIX/476/10 Rady Miejskiej w Słubicach z dnia 29 kwietnia 2010 r. w sprawie przyjęcia Słubicko-Frankfurckiego Planu Działania na lata 2010–2020.

współpracy. Należy podkreślić, iż już w latach siedemdziesiątych zapoczątkowana została współpraca między jednostkami edukacyjnymi. Zaowocowała ona licznymi wymianami młodzieży oraz innymi przedsięwzięciami edukacyjnymi. W Gimnazjum im. Karla-Liebknechta we Frankfurcie utworzona została pierwsza polsko-niemiecka klasa. W kolejnych latach kontynuowano współpracę między szkołami i przedszkolami. Na mocy porozumień utworzono projekty transgraniczne, których istotą była szeroko pojęta integracja młodzieży oraz nauka języka sąsiada. Jednym z ważniejszych projektów, z którego do dziś korzystają mieszkańcy obu miast, okazało się utworzenie w 2014 roku w Słubicach polsko-niemieckiego przedszkola „Pinokio”, ściśle współpracującego z frankfurckim przedszkolem Eurokita e.V. Przedszkole powstało w ramach projektu „Edukacja bez granic – stworzenie polsko-niemieckiego systemu edukacji przedszkolnej wraz z infrastrukturą”. Celem szczegółowym projektu jest wspieranie transgranicznego rozwoju edukacji przedszkolnej, wzbogacanie ofert edukacyjnych, jak również nabywanie umiejętności językowych. Harmonogram współpracy obejmuje lata 2013–2019. Współpraca ma miejsce również między pozostałymi przedszkolami i szkołami. W jej ramach odbywają się spotkania integracyjne dla dzieci i młodzieży: konkursy malarskie, kolorowanie pisanek, festiwale piosenek, święta jesieni, andrzejki, Wigilia, spotkania kadry pedagogicznej, spotkania rodziców, spotkania tandemowe w celu nauki języka sąsiada.

W roku 2008 gmina Słubice i Stowarzyszenie Turystyczne we Frankfurcie nad Odrą e.V. podpisały porozumienie o współpracy, na mocy którego gmina Słubice została członkiem stowarzyszenia. W marcu 2015 roku Słubice i Frankfurt uruchomiły Polsko-Niemiecką Informację Turystyczną z siedzibą w odbudowanym Domu Bolfrasa we Frankfurcie nad Odrą – budynku, który w ramach wspólnego projektu transgranicznego pt. „Dom Bolfrasa i Wieża Kleista (etap I)” został oddany do użytku w listopadzie 2014 roku. Dom Bolfrasa jest nie tylko atrakcją turystyczną, lecz również siedzibą wielu polsko-niemieckich instytucji (mieści się w nim także biuro Centrum Kompetencji i Kooperacji). W drugim etapie projektu zaplanowano odbudowę do 2019 roku Wieży Kleista w Słubicach wraz z infrastrukturą towarzyszącą. Będzie to kolejna transgraniczna atrakcja turystyczna obu miast. Kolejnym przykładem transgranicznej współpracy turystycznej jest projekt pt. „Odra dla turystów 2014”, w wyniku którego wybudowany został statek Zefir. Dzięki projektowi transgraniczna oferta turystyczna

miast poszerzyła się o rejsy statkiem po Odrze – zarówno ze Słubic, jak i z Frankfurtu. Od grudnia 2012 roku miasta posiadają ponadto wspólną markę „Słubice – Frankfurt – Ohne Grenzen – Bez granic” oraz wspólne logo, które wykorzystywane jest na materiałach promocyjnych oraz dokumentacji obu administracji. Za pomocą marki i logo, których powstanie poprzedziła szesnastomiesięczna współpraca, miasta promują się jako Europejskie Dwumieście podczas targów i eventów o charakterze międzynarodowym. W celu dalszego rozwoju produktów turystycznych Rady Miejskie Słubic i Frankfurtu podjęły podczas wspólnej sesji uchwałę w sprawie przyjęcia Wspólnych założeń rozwoju turystyki w Słubicach i Frankfurcie nad Odrą na lata 2017–2020. Do realizacji uchwały powołano grupy robocze, w skład których wchodzi przedstawiciele samorządów ze Słubic i Frankfurtu. W ramach współpracy w dziedzinie kultury co roku w obu miastach organizuje się szereg przedsięwzięć transgranicznych, do których zaliczyć można:

- 1) Dni Muzyki nad Odrą,
- 2) Dzień Europy,
- 3) Transgraniczny Dzień Dziecka,
- 4) Miejskie Święto Hanzy,
- 5) Festiwal Piosenki Autorskiej i Muzyki Świata Transvocale,
- 6) Festiwal Nowej Sztuki Labirynt,
- 7) Aktywny Kalendarz Adwentowy
- 8) Transgraniczny bieg bez granic.

Miasta realizują wspólne przedsięwzięcia również w zakresie gospodarki. Od grudnia 2012 roku w Słubicach i Frankfurcie nad Odrą funkcjonuje pierwsza na pograniczu polsko-niemieckim transgraniczna linia autobusowa nr 983, z której codziennie korzystają mieszkańcy obu miast. Operatorem linii jest Miejska Spółka Transportowa z o.o. z siedzibą we Frankfurcie. Szeroko zakrojonym przedsięwzięciem była budowa systemu ciepłowniczego Słubic i Frankfurtu. System, uruchomiony wiosną 2015 roku, jest pierwszym w Polsce i trzecim w Europie tego rodzaju przedsięwzięciem transgranicznym. Dzięki niemu słubicka ciepłownia latem zasila w energię ciepłą frankfurtczyków, a w okresie zimowym stronę polską.

Współpraca transgraniczna niejednokrotnie inicjowana jest przez samych mieszkańców. Wiele stowarzyszeń posiada swoich partnerów po drugiej stronie Odry. Dobrym przykładem jest współdziałanie seniorów z Polsko-Niemieckiej Akademii Seniorów, w ramach której organizowane

są spotkania oraz wspólne wyjazdy. Od 1997 roku we Frankfurcie nad Odrą odbywa się Letni Obóz Miast Partnerskich Słubice i Frankfurtu, w którym uczestniczy młodzież z gminy Słubice. W ramach współpracy międzynarodowej gmina Słubice utrzymuje również kontakty z miastem Heilbronn, które położone jest w południowo-zachodnich Niemczech, w kraju związkowym Badenia-Wirtembergia. Współpraca nawiązana została w 1998 roku. Od tego momentu oba miasta sprawnie ze sobą współpracują, głównie w zakresie kultury. W roku 2016 grupa pracowników administracyjnych wraz z lokalną grupą taneczną ze Słubice uczestniczyła, na zaproszenie partnera, w przedsięwzięciu pt. „Punkt Spotkań Europa” w Heilbronn. W tym samym roku Słubice gościły delegację z Heilbronn podczas Miejskiego Święta Hanzy. W 2017 miasta wspólnie pracowały nad organizacją przypadającego w roku 2018 jubileuszu z okazji dwudziestolecia partnerstwa między gminą Słubice a miastem Heilbronn.

Fot. 1. Wspólna linia autobusowa nr 983 między Słubicami, a Frankfurtem nad Odrą

Źródło: zasoby własne Urzędu Miasta w Słubicach.

Gmina Słubice od 2008 roku współpracuje ponadto z miastem Szostka na Ukrainie, a we wrześniu 2015 roku delegacja ze Słubice uczestniczyła w obchodach Dni Miasta Szostka. W lipcu 2018 roku delegacja z Szostki

wraz z grupą taneczną uczestniczyła natomiast w Miejskim Świącie Hanzy w Słubicach i Frankfurcie nad Odrą.

Fot. 2. Budynek polsko-niemieckiego przedszkola w Słubicach

Źródło: zasoby własne Urzędu Miasta w Słubicach.

3.3. Ekonomiczne aspekty współpracy międzynarodowej na przykładzie Stalowej Woli i Katowic

Bez wątpienia przykładem współpracy międzynarodowej nastawionej na efekty gospodarcze i ekonomiczne jest miasto Stalowa Wola¹⁵⁵, które buduje swoją markę na podstawie tradycji Centralnego Okręgu Przemysłowego, zrodzonego z idei Eugeniusza Kwiatkowskiego. Obecnie jest to nowoczesne centrum przemysłowe w województwie podkarpackim, w którym działają uznane w Polsce i na świecie firmy. Bardzo dobrze rozwija się tu również drobna przedsiębiorczość, handel i usługi. Stalowa Wola posiada także dobre warunki do edukacji akademickiej: bogate zaplecze badawczo-rozwojowe, dobrą bazę dydaktyczną oraz doskonałą kadrę akademicką. Jest zielonym miastem, otoczonym kompleksami leśnymi dawnej Puszczy Sandomierskiej, pełnym szlaków rowerowych i pieszych (np. Szlak Architektury Drewnianej). Odbývają się tutaj ważne wydarzenia kulturalno-sportowe i naukowo-społeczne o skali lokalnej oraz ogólnopolskiej.

Stalowa Wola ma podpisaną umowę o międzynarodowej współpracy partnerskiej z Liuzhou w Chinach oraz z Evergem w Belgii. Współpraca międzynarodowa Stalowej Woli z partnerami zagranicznymi koncentruje się głównie na kontaktach gospodarczych oraz wspieraniu inicjatyw w obszarze szeroko rozumianej kultury.

Podczas sesji Rady Miejskiej Stalowej Woli 1 września 2017 roku jednogłośnie została podjęta uchwała w sprawie współpracy partnerskiej z miastem Liuzhou w Chinach, którą osobiście przekazali przedstawiciele władz miasta Stalowej Woli władzom chińskiego ośrodka podczas pobytu w Chinach. Prezydent Stalowej Woli podpisał wówczas list intencyjny z władzami miasta Liuzhou, gdzie swoją główną siedzibę ma Liugong Machinery Corporation – światowy producent maszyn budowlanych. Firma ta jest również obecna w Stalowej Woli, gdzie otworzyła Centrum Badawczo-Rozwojowe Maszyn Budowlanych i uruchomiła produkcję dwóch nowych modeli maszyn. Ponadto Liugong Machinery Corporation otworzyła w Warszawie główną siedzibę regionalną firmy Liugong w Polsce.

Obecnie Stalowa Wola wpisuje się silnie w nową strategię gospodarczą Chin, które są jedną z najpotężniejszych gospodarek świata. Obydwa miasta mają w planach nawiązywanie relacji gospodarczych, na bazie których

¹⁵⁵ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę.

zamierzają budować dodatkowe porozumienia w kwestiach edukacyjnych, kulturalnych i sportowych. Zaangażowanie prezesa firmy Liugong, wszystkich jej współpracowników oraz administracji miasta Liuzhou dowodzi, że Stalowa Wola stała się ważnym przystankiem na nowym „jedwabnym szlaku”. Warto podkreślić, że 4 grudnia 2018 roku w Miejskiej Bibliotece Publicznej odbyło się oficjalne otwarcie Centrum Języka i Kultury Chińskiej LiuGong. Uroczystość swoją obecnością uświetnił Qin Rupei, wicegubernator Autonomicznego Regionu Guangxi Zhuang¹⁵⁶.

Stalowa Wola w ramach porozumienia o współpracy partnerskiej od trzydziestu lat utrzymuje także stosunki z miastem Evergem w Belgii. Kontakty na polu muzycznym z belgijskim Evergem zainicjowała wywodząca się ze Stalowej Woli rodzina Steczkowskich. Pierwsza grupa mieszkańców Evergem przyjechała do Polski już w roku 1987. Od 1990 roku związki między miastami stale się pogłębiają, a przyjaźń oparta jest na kulturze oraz muzyce. Zaowocowała ona powołaniem Stowarzyszenia Vrienden van Polen (Przyjaciele Polski), które podjęło szereg inicjatyw, między innymi akcje dobroczynne na rzecz dzieci i osób potrzebujących w Polsce. Z inspiracji belgijskiego partnera w Stalowej Woli utworzono Stowarzyszenie Razem w Europie, które inicjuje i wspiera akcje integrujące środowiska międzynarodowe. W Evergem wielokrotnie gościły zespoły artystyczne Miejskiego Domu Kultury ze Stalowej Woli, a we wrześniu 2015 roku prezydent Stalowej Woli Lucjusz Nadberezny wraz z delegacją samorządowców i orkiestrą dętą Miejskiego Domu Kultury wzięli udział w uroczystościach dwudziestopięciolecia Stowarzyszenia Vrienden van Polen. 4 czerwca 2010 roku podpisano porozumienie o współpracy partnerskiej między Stalową Wolą a Evergem. Najważniejsze zapisy umowy dotyczą między innymi stwarzania warunków i popierania działań służących wzajemnemu poznawaniu kultur, historii i tradycji obydwu społeczeństw, zwłaszcza wśród ludzi młodych. Umowa służy także wspieraniu inicjatyw zmierzających do nawiązania kontaktów i współpracy między instytucjami kultury i środowiskami artystycznymi obydwu gmin oraz stwarzaniu warunków do organizacji wystaw, warsztatów, plenerów i innych imprez kulturalnych. Strony

¹⁵⁶ Porozumienie w sprawie otwarcia Centrum Języka i Kultury Chińskiej LiuGong w Stalowej Woli podpisali: prezes zarządu LiuGong Dressta Machinery Gong Xuequan, wiceprezes LiuGong Dressta Machinery Hou Yubo, prezydent Stalowej Woli Lucjusz Nadberezny, starosta stalowowolski Janusz Zarzeczny, wicestarosta stalowowolski Mariusz Sołtys, prorektor Politechniki Rzeszowskiej prof. Grzegorz Masłowski, prorektor KUL ks. dr hab. Andrzej Kiciński, prof. KUL.

zobowiązały się również do poszukiwania płaszczyzn współpracy i wzajemnego rozwoju w ramach zjednoczonej Europy przez udział w programach oraz projektach wymagających międzynarodowego partnerstwa.

Również duże miasta w Polsce mogą podzielić się doświadczeniami z zakresu współpracy międzynarodowej. Przykładem mogą być Katowice¹⁵⁷, które w 2017 roku uruchomiły swoje biuro reprezentacyjne w Dolinie Krzemowej w Stanach Zjednoczonych w celu wymiany doświadczeń i strategii między katowickimi i amerykańskimi przedsiębiorcami. Istotną rolę odgrywają także działania polegające na codziennym udostępnianiu punktu informacyjnego znajdującego się w biurze Polsko-Amerykańskiej Rady Współpracy – USPTC w Palo Alto, udzielającego informacji na temat możliwości współpracy z Katowicami. Miasto koncentruje się na inicjowaniu i wspieraniu działań mających na celu promocję miasta jako wiodącego w Polsce centrum turystyki biznesowej i konferencyjnej. Katowice współpracują z trzynastoma miastami partnerskimi: Mobile (USA), Kolonią (Niemcy), Odense (Dania), Groningen (Holandia), Saint-Etienne (Francja), Hrabstwem Południowy Dublin (Irlandia), Ostrawą (Czechy), Miskolcem (Węgry), Shenyang (Chiny), Koszycami (Słowacja), Donieckiem (Ukraina), Pułą (Chorwacja) i Opawą (Czechy). Kooperacja z miastami partnerskimi Katowic koncentruje się przede wszystkim na zagadnieniach dotyczących gospodarki, ochrony środowiska, zagospodarowania terenów poprzemysłowych, rozwoju przedsiębiorczości i przeciwdziałania bezrobociu, nauki, kultury, sportu oraz integracji europejskiej i wykorzystywania funduszy unijnych. Współpraca z Kolonią trwa od ponad dwudziestu pięciu lat, a do wydarzeń cyklicznych we współpracy obu miast należy zaliczyć między innymi coroczną wymianę młodzieży z Miejskiego Domu Kultury Szopienice-Giszowiec i Kolońskiego Parku Młodzieży (Kölner Jugendpark), wymianę młodzieży III Liceum Ogólnokształcącego im. Adama Mickiewicza w Katowicach z kolońską Europaschule, VIII Liceum Ogólnokształcącego z Kreuzgasse Gymnasium oraz Zespołu Szkół Plastycznych z Richard-Riemerschmid-Berufskolleg, a także współpracę Komendy Miejskiej Państwowej Straży Pożarnej w Katowicach z Zawodową Strażą Pożarną w Kolonii. Współpraca Katowic z Kolonią obejmuje ponadto wiele wspólnych przedsięwzięć i projektów. Za przykład posłużyć może współpraca

¹⁵⁷ Na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę.

środowisk muzycznych przy realizacji koncertów, występów artystycznych oraz festiwali czy środowisk plastycznych przy organizacji wystaw. Efektem partnerstwa są także wspólne konferencje i seminaria, różnego rodzaju turnieje i konkursy, jak na przykład mistrzostwa kulinarne skupiające dzieci i młodzież niepełnosprawną oraz zawody sportowe, w tym rozgrywki piłkarskie i biegi maratońskie. Do najciekawszych przedsięwzięć należy zaliczyć następujące projekty:

- 1) „Czy ty właściwie wiesz, jak bardzo cię lubię” („Weißt du eigentlich wie ich dich lieb habe”) – realizowany przy współpracy z Stadtbibliotheken w Kolonii, którego efektem było powstanie książki z charakterystycznymi miejscami miast oraz opisami nawiązującymi do książki S. McBratneya pt. *Nawet nie wiesz jak bardzo cię kocham*;
- 2) „Wymiana Młodych Fotografów” – mająca za zadanie integrację młodzieży dwóch szkół z Katowic i Kolonii – Zespołu Szkół Plastycznych oraz Berufskolleg Kartäuserwall; młodzież wspólnie wykonywała zdjęcia miast, aby w efekcie stworzyć wystawę i zaprezentować ją zarówno w Katowicach, jak i w Kolonii podczas targów branży fotograficznej Photokina;
- 3) „Koloński Park Młodzieżowy” („Kölner Jugendpark”) – polegający na wspólnym zwiedzaniu Kolonii, Berlina i Katowic przez młodzież z zaprzyjaźnionych miast;
- 4) „Koloniam tańczy” („Köln Tanzt 2016”) – występy katowickiego Zespołu Pieśni i Tańca Tysiąclatki;
- 5) „Jarmark Bożonarodzeniowy w Kolonii” – promowanie śląskich produktów, takich jak słodycze (kopalnioki), kosmetyki (Sadza Soap), odzież (śląskie zoki i katowickie T-shirty), a także oferty turystycznej Katowic i województwa śląskiego; przed oficjalnym otwarciem jarmarku oraz na jego zakończenie wystąpiła grupa Silesian All Stars Blues – kwintet śląskich muzyków bluesowych.

Z kolei Saint-Etienne we Francji to pierwsze miasto, z którym Katowice nawiązały współpracę międzynarodową. Przesłanki tego wyboru były całkowicie uzasadnione, gdyż obydwa miasta mają przemysłową, górniczą historię. Na bazie tego partnerstwa powstał Dom Miasta Saint-Etienne w Katowicach (DMSEK), stworzony, by nadać współpracy rzeczywisty i praktyczny charakter. Główną jego misją jest wspieranie i doradztwo dla firm francuskich oraz nawiązywanie kontaktów z przedsiębiorstwami. DMSEK wspomaga także firmy polskie poszukujące partnerów we Francji, służy pomocą w rozpoznaniu rynku lokalnego i krajowego. Efektem działań w tym zakresie

było zorganizowanie Biennale to Business – tygodnia spotkań dla profesjonalistów i przedsiębiorstw, poświęconego wymianie doświadczeń i odkrywaniu innowacyjnych projektów. Katowice i Saint-Etienne organizują także liczne akcje społeczno-kulturalne, a do najważniejszych projektów należy zaliczyć: turnieje pétanque o Puchar Prezydenta Miasta Katowice – coroczne imprezy miłośników gry pétanque oraz kultury francuskiej połączone z piknikiem; projekcje filmów w ramach Nocy Kina Francuskiego, Francuskiego Pożegnania Lata, Katowickich Spotkań z Francją; wieczory Beaujolais Nouveau – obejmujące francuski poczęstunek, francuską muzykę na żywo oraz wystawy francuskiej biżuterii. W ramach stale rozwijającej się współpracy zorganizowane zostały konferencje: „Miasta Kreatywne UNSECO”, „Rewitalizacja i ożywianie centrum miasta w kontekście równoważenia procesów suburbanizacji”, a także cykl konferencji poświęcony procesom metropolizacji, służący wymianie doświadczeń z partnerami francuskimi.

Współpraca między najbliższym położonym partnerskim miastem Katowic – Ostrawą w Czechach – polega głównie na wymianie doświadczeń w zakresie pozyskiwania funduszy europejskich, współpracy transgranicznej, ochrony środowiska, współpracy gospodarczej oraz wzajemnej promocji wydarzeń kulturalnych i sportowych. Do najważniejszych inicjatyw można zaliczyć:

- 1) Dni Polsko-Czeskie – organizowane corocznie na przemian w obu miastach, podczas których odbywają się liczne przedstawienia teatralne, konkursy plastyczne, wystawy, pokazy filmów, warsztaty artystyczne, taneczne, językowe, wycieczki i wizyty studyjne, koncerty muzyczne, wykłady i prelekcje, spotkania autorskie, spotkania merytoryczne, akcje edukacyjne oraz zawody sportowe;
- 2) Festiwal Bajek – mający na celu popularyzację czeskich i polskich bajek, zarówno tych utrwalconych na kartach książek, jak i taśmie filmowej; w ramach festiwalu przeprowadza się projekcje i wspólne czytanie bajek, a także organizuje się spotkania z ich twórcami i ilustratorami książek dla dzieci;
- 3) „Katowice–Ostrawa na kole” – rajd rowerowy z udziałem mieszkańców obu miast, którego pierwsza edycja odbyła się w dwudziestą rocznicę podpisania porozumienia o współpracy między partnerskimi miastami.

Ciekawą inicjatywą było także podpisanie w 2014 roku memorandum obu miast w sprawie współdziałania na rzecz poprawy czystości powietrza,

w którym wyrażono chęć koordynowania działań prowadzących do poprawy jakości powietrza na obszarach Katowic i Ostrawy. W kolejnych latach zorganizowano szereg merytorycznych spotkań na różnych szczeblach, dotyczących problematyki zanieczyszczenia powietrza oraz sposobów poprawy jego jakości. W ramach współpracy w tym zakresie zorganizowano dwie konferencje: „Ostrawskie powietrze a ogrzewanie lokalne” oraz „Powietrze bez granic”. W 2016 roku w Ostrawie odbyły się Mistrzostwa Europy w Łyżwiarstwie Figurowym. Katowice włączyły się w promocję tego wydarzenia, organizując Mistrzostwa Czterech Narodów w Łyżwiarstwie Figurowym. W dniach 15–17 grudnia 2016 roku na lodowisku w hali widowiskowo-sportowej „Spodek” odbyły się zawody z udziałem reprezentantów Grupy Wyszehradzkiej: Polski, Czech, Słowacji i Węgier.

Kontakty Katowic z miastem partnerskim Miskolc zostały nawiązane w 1973 roku i koncentrowały się początkowo głównie na wymianie sportowej oraz międzyszkolnej. Z upływem lat współpraca ta zaczęła obejmować swoim zasięgiem nowe obszary, a najważniejszym wydarzeniem utrwalającym dobrosąsiedzkie relacje między miastami są organizowane corocznie Dni Węgierskie w Katowicach, w ramach których odbywa się wiele ciekawych wydarzeń. Do najważniejszych można zaliczyć: konferencje historyczne „Polacy i Węgrzy w latach I wojny światowej”, „Żołnierze węgierscy na ziemiach polskich”, „Polscy legionści na Węgrzech”, a także Szachowy Turniej Przyjaźni Polsko-Węgierskiej z udziałem zawodników polskich i węgierskich w różnych grupach wiekowych, Przegląd Węgierskich Teatrów Lalek z udziałem węgierskich teatrów z Budapesztu, Miskolca i Peczuy, zorganizowany przez Śląski Teatr Lalki i Aktora ATENEUM, Przegląd Kina Węgierskiego.

Katowice współpracują także z położnym w Chinach miastem Shenyang, będącym ośrodkiem administracyjnym prowincji Liaoning i stolicą Mandżurii. Miasto liczy ponad 5,5 mln mieszkańców i jest obecnie jednym z najważniejszych i najprężniej rozwijających się centrów przemysłowych Chin. Współpraca obu miast polega głównie na pomocy w zdobywaniu kontaktów gospodarczo-handlowych z firmami i instytucjami reprezentującymi przede wszystkim przemysł górniczy, ale również energetyczny, motoryzacyjny, farmaceutyczny, elektroniczny, informatyczny i chemiczny. Podpisano ponadto umowę o współpracy między przedstawicielami Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach i Uniwersytetu Północnowschodniego w Shenyangu, obejmującą między innymi wymianę nauczycieli akademickich, naukowców

oraz studentów, a także wspólne prowadzenie projektów badawczych, organizację konferencji, wspólne publikacje oraz ścisłą współpracę kulturalną, w tym: pokazy chińskich filmów w Katowicach, wystawy i wernisaże plastyczne, wymianę zespołów sztuki wokalne i taneczne. Za jeden z priorytetów uznano pokonywanie barier językowych, dlatego na Uniwersytecie Północnowschodnim w Shenyang został uruchomiony lektorat języka polskiego, gdzie chińscy studenci mogą poznawać niełatwy dla nich język polski. Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego uruchomił natomiast Szkołę Prawa i Kultury Chińskiej. Przedsięwzięcie skierowane jest zarówno do studentów, jak i przedsiębiorców zainteresowanych współpracą z Chinami, a także do osób chcących poznać kulturę tego kraju. Projekt realizowany jest we współpracy z dwoma renomowanymi chińskimi uniwersytetami: Beijing Foreign Studies University oraz Northeastern University in Shenyang. Program Szkoły Prawa i Kultury Chińskiej obejmuje zagadnienia dotyczące kontaktów biznesowych oraz prawa chińskiego w zakresie podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej w Chinach (m.in. procedur administracyjnych, chińskiego prawa pracy, elementów prawa karnego, zasad zawierania i wykonywania umów w Chinach itp.). Uczestnicy mają również okazję do zapoznania się z językiem, tradycją i zwyczajami Chin. Zajęcia prowadzone są przez profesorów z partnerskich chińskich uniwersytetów, specjalizujących się w danej dziedzinie prawa i kultury.

Warto również wspomnieć o inicjatywach, które realizowane są wspólnie przez kilka miast partnerskich. Należą do nich:

- 1) Sztafeta Przyjaźni V-4 – cykliczna impreza sportowa odbywająca się z inicjatywy Ostrawy w miastach partnerskich państw Czwórki Wyszehradzkiej; trasa o długości około 725 km przebiega kolejno przez miasta: Wyszehrad, Miskolc, Koszyce, Katowice i Ostrawę;
- 2) Międzynarodowe Mistrzostwa Kulinarne dla uczniów szkół specjalnych z Katowic oraz miast partnerskich Ostrawy, Koszyc i Miskolca – impreza promuje śląską kuchnię i tradycje kulinarne, ale również integruje osoby niepełnosprawne;
- 3) Międzynarodowa Konferencja „Zieleń Miejska w Katowicach” to okazja do wymiany doświadczeń w zarządzaniu terenami zielonymi między miejskimi jednostkami z miast partnerskich odpowiedzialnymi za ich utrzymanie¹⁵⁸.

¹⁵⁸ Na podstawie materiałów przekazanych przez Urząd Miasta Katowice.

3.4. Współpraca międzynarodowa ośrodków kultu religijnego na przykładzie Częstochowy¹⁵⁹

Przykładem miasta, które – ze względu na bycie ośrodkiem kultu religijnego – realizuje wyjątkową współpracę międzynarodową, jest Częstochowa¹⁶⁰. Jest to miasto położone na malowniczym Szlaku Orlich Gniazd, ze słynnym klasztorem Paulinów na Jasnej Górze, który gwarantuje mu status jednego z najbardziej rozpoznawalnych i czyni jednym z najsłynniejszych światowych ośrodków kultu maryjnego. Co roku przybywa tu około 4 mln turystów i pątników. Miasto współpracuje na różnych płaszczyznach z innymi zagranicznymi ośrodkami. Miasta partnerskie to: Loreto (Włochy), Lourdes (Francja), South Bend (USA), Fatima (Portugalia), Pforzheim (Niemcy), Kamieniec Podolski (Ukraina), Irkuck (Rosja). Do zaprzyjaźnionych miast należą: Altötting (Niemcy), Mariazell (Austria), Nazaret (Izrael), natomiast umowę o współpracy podpisano z Rezekne na Łotwie, Szawle na Litwie, Winnicą na Ukrainie, Berdyczowem na Ukrainie oraz Zapopan w Meksyku. Ponadto Częstochowa współpracuje z innymi miastami w ramach następujących stowarzyszeń¹⁶¹:

- 1) Stowarzyszenie Miast Laureatów Nagrody Europy – zrzeszające laureatów Prix de l'Europe, najwyższego wyróżnienia, jakie Rada Europy może przyznać samorządowi europejskiemu za zasługi na rzecz integracji i solidarności europejskiej; Częstochowa otrzymała Nagrodę Europy w 1998 roku;
- 2) Stowarzyszenie Miast Sanktuariów Europy „Shrines of Europe” – zrzeszające sześć miast pielgrzymkowych: Altötting, Częstochowę, Fatimę, Loreto, Lourdes i Mariazell.

Współpraca międzynarodowa, której podstawowym celem jest pozyskiwanie istotnych doświadczeń, przy równoczesnej budowie korzystnego wizerunku miasta, przekłada się na działania z zakresu:

- 1) promocji gospodarczej miasta,
- 2) promocji turystycznej,
- 3) staży, szkoleń, udziału w konferencjach,
- 4) współpracy szkół i wymiany młodzieży,

¹⁵⁹ Na podstawie materiałów przekazanych przez Urząd Miasta Częstochowy.

¹⁶⁰ Opracowano na podstawie materiałów źródłowych udostępnionych przez badaną jednostkę.

¹⁶¹ Na podstawie: T. Wrona, *Współpraca międzynarodowa Częstochowy*, [w:] A. Skorupska (red.), *Współpraca międzynarodowa samorządu gminnego*, Warszawa 2005, s. 99–106.

- 5) promocji dorobku częstochowskich artystów,
- 6) nawiązywania bezpośredniej współpracy między organizacjami pozarządowymi.

Kierunki geograficzne nawiązywanych kontaktów wynikają z dwóch założeń:

- 1) rozwoju kontaktów z miastami o podobnym do Częstochowie charakterze (miasta pielgrzymkowe),
- 2) oceny przydatności w zakresie promocji gospodarczej i pozyskiwania istotnych doświadczeń w zarządzaniu sferą usług publicznych.

Ten pierwszy kierunek zaowocował utworzeniem Stowarzyszenia Miast Sanktuariów Europy i realizacją w tych ramach wspólnych projektów (promocja turystyczna, debaty młodzieżowe, COESIMA, Comenius Regio itp.). W ramach drugiego samorząd korzysta z wymiany doświadczeń z zakresu zarządzania oświatą, pomocą społeczną, służbą zdrowia, administracją. Dotychczasowa współpraca obejmuje różne działania, w tym udział w międzynarodowych targach turystycznych i inwestycyjnych, misje gospodarcze, wspólną organizację międzynarodowych konferencji, kongresów i seminariów w dziedzinie zdrowia, turystyki, ruchu pielgrzymkowego, integracji europejskiej i gospodarki. Studenci częstochowskich uczelni odbywali praktyki w zagranicznych firmach, a uczniowie szkół średnich przebywali na stypendiach Klubu Rotary. Ponadto organizowane były staże dla nauczycielek przedszkolnych, lekarzy oraz osób zajmujących się finansami, edukacją i pomocą społeczną. Realizowano wspólne warsztaty tematyczne i projekty europejskie. Utworzono bibliotekę francuską w Nauczycielskim Kolegium Języków Obcych Centrum Języków Europejskich (na bazie książek podarowanych przez Lourdes) oraz bibliotekę niemieckojęzyczną – Dział Austria (dar Kraju Związkowego Styrii). Bogata jest współpraca kulturalna obejmująca wystawy malarstwa, rzeźb balansujących, gobelinów, biżuterii, fotografii, koncerty zespołów muzycznych, chórów i solistów, wspólne muzykowanie i udział w festiwalach. Sportowcy rywalizują w międzynarodowych zawodach. W zakresie pomocy społecznej organizowane były kolonie integracyjne w Pforzheim i Lourdes dla dzieci z Częstochowy pochodzących z rodzin będących w trudnej sytuacji materialnej i odwrotnie – w cyklu dwuletnim odbywa się wymiana doświadczeń między Pforzheim a Częstochową. Do najważniejszych projektów zrealizowanych w ramach współpracy międzynarodowej Częstochowy należą:

1. „COESIMA Europejska Współpraca Miast Ośrodków Pielgrzymkowych” – jest to europejska sieć współpracy w celu wspólnej refleksji nad przyszłością, zbadania struktury ruchu turystyczno-pielgrzymkowego i wyjścia naprzeciw nowym oczekiwaniom turystów i pielgrzymów. Przystąpiło do niej w 2004 roku siedem miast europejskich: Altötting, Częstochowa, Fatima, Loreto, Lourdes, Patmos i Santiago de Compostela, do których każdego roku przybywa 20 mln pielgrzymów ze stu pięćdziesięciu krajów świata. Współpraca do 2007 roku w 75% subwencionowana była z funduszy Inicjatywy Wspólnotowej Interreg III C Południe. Projekt umożliwił wymianę doświadczeń różnych ośrodków o podobnych problemach dotyczących obsługi turystów i pielgrzymów, promocji, funkcjonowania ośrodków kultu religijnego. Najważniejsze działania zrealizowane w ramach projektu to:
  - cykl międzynarodowych konferencji, które odbywały się kolejno w każdym mieście partnerskim,
  - wystawa fotograficzna „Siedem spojrzeń na jedną rzeczywistość. Spotkanie pielgrzymek” – prezentowana we wszystkich siedmiu ośrodkach,
  - wystawa z okazji stu pięćdziesięciolecia objawień w Lourdes, zorganizowana przez Muzeum Częstochowskie przy współpracy z prof. Antonim Jackowskim z Uniwersytetu Jagiellońskiego,
  - wystawa fotograficzna „Pielgrzymka” – zorganizowana w Częstochowie, w plenerze, podczas szczytu pielgrzymkowego 2007 roku,
  - wymiana doświadczeń Częstochowy i Patmos w dziedzinie organizacji festiwalu muzyki sakralnej,
  - wizyta studyjna dyrektora Częstochowskiej Organizacji Turystycznej w Santiago de Compostela w celu zapoznania się z organizacją tamtejszej oferty turystycznej, funkcjonowaniem i aspektami pracy miejskiego biura turystycznego, biur podróży, systemem informacji wizualnej (m.in. oznakowaniem Dróg Św. Jakuba),
  - wizyta w SEM d'Accueil w Lourdes, ośrodku zapewniającym zakwaterowanie, wyżywienie i opiekę nad najciężej niepełnosprawnymi, podczas której uczestnicy projektu zapoznali się z nowoczesnymi rozwiązaniami w dziedzinie przystosowania infrastruktury do potrzeb osób niepełnosprawnych,
  - badania i ekspertyzy: „Badanie i analiza ruchu turystyczno-pielgrzymkowego dla miasta Częstochowy”, „Założenia do strategii

promocji turystycznej miasta Częstochowy”, „Rozwój Częstochowy jako Centrum Pielgrzymkowo-Turystycznego w kontekście funkcjonowania Międzynarodowego Portu Lotniczego w Katowicach-Pyrzowicach”, raport z badań ankietowych „Opinie mieszkańców Częstochowy na temat rozwoju i promocji miasta jako centrum turystycznego”,

- promocja na rynku międzynarodowym: dystrybucja materiałów promocyjnych w każdym mieście sieci, realizacja filmu promocyjnego w siedmiu językach, wyemitowanego przez EuroNews, rozpowszechnianie informacji na temat projektu w mediach, na stronach internetowych partnerów, publikacje folderów, konferencje prasowe, zainstalowanie tablic reklamowych na temat Częstochowy na lotniskach w Katowicach, Krakowie, Łodzi i Warszawie, pod marką COESIMA, prezentacja rezultatów projektu podczas różnorodnych spotkań i konferencji krajowych i zagranicznych.
2. Polsko-portugalski projekt „Rozwój edukacji w turystyce” realizowany w latach 2012–2014, dofinansowany ze środków programu *Uczenie się przez całe życie*. Partnerzy portugalscy to: miasto Ourem, Zawodowa Szkoła Hotelarstwa w Fatimie, Stowarzyszenie Przedsiębiorców Ourem/Fatima, a ze strony polskiej: Częstochowa, Częstochowska Organizacja Turystyczna oraz Zespół Szkół Ekonomicznych w Częstochowie. W 2014 roku odbyły się dwa spotkania partnerów – w kwietniu w Częstochowie, w maju w Ourem. W ramach projektu w Akademii Wychowania Fizycznego im. J. Kukuczki w Katowicach odbyła się konferencja „Znaczenie specjalistów obsługi ruchu turystycznego w promocji kierunków turystycznych na przykładzie Ourem/Fatimy i Częstochowy”. Podczas spotkania zaprezentowano wyniki projektu, między innymi: analizę badania ankietowego, dobre praktyki w zakresie kształcenia specjalistów obsługi ruchu turystycznego, raport na temat propozycji zmian w programie kształcenia w zakresie turystyki, formy kształcenia i doskonalenia kadr dla potrzeb obsługi ruchu turystycznego w Częstochowie oraz znaczenie zasobów ludzkich w promocji kierunków turystycznych na przykładzie Ourem/Fatimy. Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji – Narodowa Agencja Programów Komisji Europejskiej „Uczenie się przez całe życie”, Comenius Partnerskie Projekty Regio oraz Erasmus+ Edukacja Szkolna uznały projekt za przykład dobrej praktyki i przyznały Częstochowie dyplom za jego realizację.

3. Samorządowy Trójkąt Weimarski Lourdes–Pforzheim–Częstochowa – jest to inicjatywa powstała z okazji obchodów dwudziestej piątej rocznicy nawiązania przez Częstochowę przyjacielskich relacji z Pforzheim i Lourdes. W 2015 roku zorganizowana została w Urzędzie Miasta Częstochowy międzynarodowa konferencja „Samorządowy Trójkąt Weimarski Lourdes–Pforzheim–Częstochowa” pod patronatem Ambadora Republiki Federalnej Niemiec w Polsce oraz Konsula Generalnego Francji w Krakowie. Poruszano na niej problematykę dotyczącą polskiej samorządności, partnerstwa miast i obywateli, roli organizacji pozarządowych w budowaniu przyjaźni między narodami (Francja–Niemcy–Polska). Omówiono współpracę przedszkoli w ramach międzynarodowego projektu oraz kolonii integracyjnych dla dzieci z Częstochowy i Pforzheim. Z okazji dwudziestopięciolecia współpracy Częstochowy z miastami partnerskimi Lourdes i Pforzheim Samorządowy Ośrodek Doskonalenia we współpracy z Urzędem Miasta Częstochowy zorganizował konkurs multimedialny, a jego zwycięzcy pokazali zebranim przygotowane prezentacje, natomiast laureaci Konkursu Poezji Niemieckiej recytowali wiersze niemieckich poetów. Obchody jubileuszowe w Lourdes podczas wieczoru folkloru francusko-polskiego uświetnił Zespół Pieśni i Tańca Częstochowa. Serwowano również dania kuchni polskiej i francuskiej, przygotowane przez uczniów tamtejszego Liceum Hotelarskiego l'Arrouza. W czasie roboczego spotkania z członkami Błękitnej Gwiazdy omówiono możliwości rozwoju kontaktów między młodzieżą obydwu miast przy wykorzystaniu technik multimedialnych oraz dofinansowania europejskiego. W ten sposób powstał pomysł zorganizowania interaktywnej sesji między Szkołą Podstawową Nr 50 w Częstochowie a Szkołą Podstawową d'Anclades w Lourdes, który zrealizowano w Dniu Europy w maju 2017 roku. Dzieci z obydwu szkół nawiązały kontakt przez połączenie wideo. Uczniowie z Polski zaśpiewali piosenki w języku francuskim, a uczniowie z Francji w języku polskim. Następnie obydwie grupy opowiadały w języku francuskim, polskim i angielskim, jak wygląda ich rozkład dnia. Na koniec dzieci z Francji zaprezentowały, jak się przygotowuje i piecze sękacz, specjalność Pirenejów, a dzieci z Polski zrobiły sałatkę jarzynową. Jednocześnie w Lourdes odbyła się konferencja pt. „Wyrażanie siebie i komunikowanie w Europie” – na temat znaczenia nauczania języków obcych, miejsca języka francuskiego oraz mobilności w Europie, która

adresowana była głównie do uczniów szkół podstawowych, gimnazjów i liceów. Wieczorem odbył się koncert częstochowskiego zespołu French Jazz Project, który wykonał własną interpretację znanych francuskich piosenek.

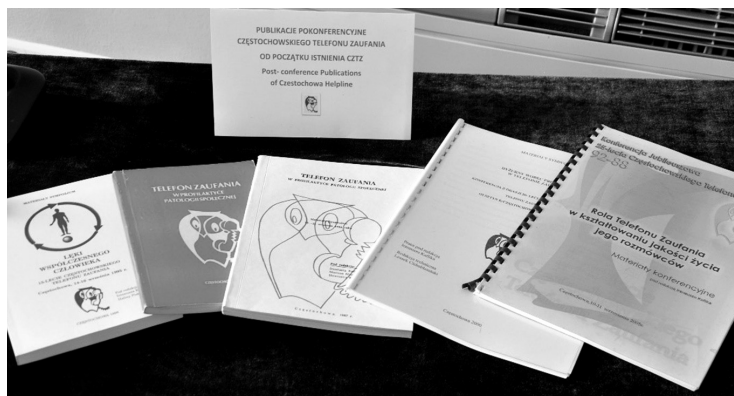
4. Współpraca Telefonów Zaufania z Częstochowy i Pforzheim. We wrześniu 2015 roku zorganizowano w Ratuszu Miejskim obchody trzydziestopięciolecia Częstochowskiego Telefonu Zaufania. Uczestnikami byli między innymi przedstawiciele Telefonu Zaufania Północnego Schwarzwald z miasta partnerskiego Pforzheim. Obchody jubileuszowe zainaugurowano konferencją pt. „Kiedy przyjemność staje się uzależnieniem”, podczas której uhonorowano medalami twórców Częstochowskiego Telefonu Zaufania. Sesję uświetnił specjalnie na tę okazję przygotowany spektakl „Słucham, Częstochowski Telefon Zaufania” w wykonaniu koła teatralnego „Grupa pod wiszącym kotem”, działającego przy VII Liceum Ogólnokształcącym im. Mikołaja Kopernika w Częstochowie.
5. Zorganizowanie w 2014 roku stażu dla pracowników samorządowych z Ukrainy (obwód kijowski), na mocy porozumienia zawartego między Śląskim Związkiem Gmin i Powiatów a gminą miasto Częstochowa w sprawie realizacji projektu pt. „Przygotowanie ukraińskich samorządów do wdrożenia reform decentralizacyjnych i stowarzyszenia z UE”, dofinansowanego w ramach Programu Study Tours to Poland przez Kolegium Europy Wschodniej. Jednym z celów stażu było pokazanie gościom z Ukrainy, w jaki sposób funkcjonuje samorząd lokalny w Polsce. Delegacja z Ukrainy zapoznała się między innymi ze strukturą organizacyjną Urzędu Miasta Częstochowy, systemem budżetowym i podatkowym obowiązującym w Polsce, gospodarką odpadami, ochroną środowiska i ochroną zdrowia oraz zwiedziła kilka zrealizowanych inwestycji.
6. Kolonie integracyjne dla dzieci i młodzieży zagrożonych wykluczeniem społecznym z Pforzheim i Częstochowy zorganizowane w 2015 roku. Idea organizacji tego typu wypoczynku letniego zrodziła się kilka lat wcześniej podczas wizyt studyjnych przedstawicieli sektora pomocy społecznej, organizowanych naprzemiennie co dwa lata w każdym z miast partnerskich. Efektem wspólnie spędzonych dni w Pforzheim i Częstochowie są długotrwałe przyjaźnie między dziećmi polskimi i niemieckimi.

7. Festiwal Sztuki Kulinarnej „Aleja Dobrego Smaku” – jest to impreza cykliczna organizowana w Częstochowie od ponad dziesięciu lat, podczas której odbywa się między innymi konkurs „Nasze Kulinarne Dziedzictwo – Smaki Regionów”, pokazy kulinarne mistrzów kuchni i jarmark produktów regionalnych. W 2014 roku w pokazie wzięli udział uczniowie ze Szkoły Hotelarskiej w Fatimie, a w roku 2015 uczniowie Liceum Hotelarskiego L'Arrouza w Lourdes oraz szkoły zawodowej z Pforzheim. Uczestnicy pokazu przygotowywali dania typowe dla swoich regionów.

Fot. 3. Europejska Współpraca Miast Ośrodków Pielgrzymkowych COESIMA

Źródło: zasoby własne Urzędu Miasta w Częstochowie.

Fot. 4. Współpraca Telefonów Zaufania

Źródło: zasoby własne Urzędu Miasta w Częstochowie.

3.5. Zasady realizacji współpracy międzynarodowej dużych miast na przykładzie Bydgoszczy

Jednym z największych polskich miast jest Bydgoszcz¹⁶² – stolica województwa kujawsko-pomorskiego, malowniczo położona nad Brdą, Wisłą oraz Kanałem Bydgoskim. To tutaj znajduje się Port Lotniczy im. Ignacego Jana Paderewskiego oraz krzyżują się ważne szlaki drogowe, kolejowe, a także wodne (międzynarodowa droga wodna E70). Bydgoszcz to również znaczący ośrodek naukowy – w mieście uczy się 37 tysięcy studentów na trzynastu uczelniach wyższych¹⁶³. Bydgoszcz współpracuje z licznymi miastami partnerskimi. Należą do nich: Czerkasy (Ukraina), Krzemieńczuk (Ukraina), Hartford (USA), Kragujevac (Serbia), Mannheim (Niemcy), Wilhelmshaven (Niemcy), Ningbo (Chiny), Patras (Grecja), Pawłodar (Kazachstan), Perth (Szkocja), Pitesti (Rumunia), Reggio Emilia (Włochy). Miasto opracowało zasady, którymi kieruje się przy realizacji współpracy międzynarodowej, mającej na celu zaspokojenie potrzeb gminy i jej mieszkańców w najszerszym możliwym zakresie: materialnym (wsparcie dla instytucji: edukacyjnych, kulturalnych, realizujących zadania polityki socjalnej, służby zdrowia itp.) i niematerialnym (promocja, wymiana doświadczeń i *know-how*, informacja). Działania z zakresu współpracy międzynarodowej powinny wynikać z priorytetów polityki miasta, a kolejność realizacji zadań powinna być planowa i podporządkowana realizacji wytyczonych celów sektorowych i zaspokajaniu określonych potrzeb mieszkańców. Władze samorządowe są najczęstszym adresatem pytań i pomysłów partnerów zagranicznych i dlatego w określonych sytuacjach przejmują rolę pośrednika w nawiązywaniu kontaktów, przekazując w części kompetencje dalszej współpracy na podmioty gospodarcze, społeczne, kulturalne, w tym stowarzyszenia o charakterze międzynarodowym, kluby sportowe, domy kultury, szkoły, wyższe uczelnie itp. Współpraca międzynarodowa realizowana przez samorząd jest jawna ze względu na zasadę powszechnego dostępu do informacji, a także w związku z koniecznością tworzenia możliwości włączania szerszych środowisk społecznych do działań o charakterze międzynarodowym. W ramach istniejących przepisów prawa polskiego Bydgoszcz jako jednostka samorządu terytorialnego posiada

¹⁶² Materiały źródłowe NIST.

¹⁶³ Na podstawie materiałów przekazanych przez Urząd Miasta Bydgoszczy.

dużą autonomię w zakresie nawiązywania i prowadzenia kontaktów międzynarodowych. Wszelkie działania podejmowane w tym zakresie są jednak spójne z priorytetami polityki zagranicznej RP. W związku z powyższym ciekawą i efektywną formą współpracy zagranicznej władz Bydgoszczy są wizyty studyjne realizowane najczęściej w ramach partnerstw miast, a skupiające się na konkretnych zagadnieniach wynikających z potrzeb Bydgoszczy i jej partnerów. Dobre rozwiązania wypracowane w mieście przekazywane są partnerom zagranicznym w celu ich ewentualnej implementacji lokalnej. Takie działania skutkują często wzajemnymi spotkaniami roboczymi partnerów. Istotne jest zawsze precyzyjne przygotowanie spotkań, tak aby ich efekt był wymierny dla wszystkich uczestników. Ze względów praktycznych i ekonomicznych ograniczono zatem wizyty kurtuazyjne na rzecz spotkań eksperckich i *peer learning*. W celu zaktywizowania środowisk lokalnych w ramach podejmowania działań na rzecz umiędzynarodowienia aktywności miasta od roku 2014 miasto ogłasza corocznie konkurs dla instytucji zewnętrznych, w tym uczelni wyższych, organizacji pozarządowych, stowarzyszeń polsko-zagranicznych itp., na realizację działań z zakresu współpracy międzynarodowej. Najbardziej wartościowe i kreatywne pomysły są przez miasto dofinansowywane, a podmioty zgłaszające mogą liczyć na stałą współpracę merytoryczną i zaangażowanie miasta w realizację projektów. Działania te mogą przyjmować rozmaite formy, szczególnie premiowana jest jednak współpraca z miastami partnerskimi, polonią i współpraca młodzieży. Regulamin konkursu wraz z priorytetami i punktacją ogłaszane są na stronach internetowych miasta oraz w mediach lokalnych. Jednym z wielu ciekawych projektów był polsko-ukraiński projekt teatralny pt. „Dąb”, realizowany przez Klub Przyjaciół Ukrainy z młodzieżą z Bydgoszczy i Czerkas (miasto partnerskie). Efektem kilkutygodniowych warsztatów artystycznych był spektakl teatralny poruszający temat relacji polsko-ukraińskich, który został z dużym powodzeniem wystawiony na deskach teatrów miejskich w Bydgoszczy, Czerkasach, a także w Kijowie. Bydgoszcz bierze corocznie udział w Europejskim Tygodniu Demokracji Lokalnej – inicjatywie Rady Europy. Idea przedsięwzięcia promuje europejski wymiar samorządności, postawy prospołeczne, obywatelską aktywność, a także współpracę europejską na rzecz kształtowania postaw tolerancji i świadomości różnic kulturowych w społecznościach Europy.

Fot. 5. Plakat promujący współpracę teatralną z udziałem młodzieży polsko-ukraińskiej

Źródło: zasoby własne Urzędu Miasta w Bydgoszczy.

Zakończenie

Intencją Autorów niniejszej publikacji było ukazanie szeregu złożonych procesów wpływających na tworzenie i realizowanie samorządowej współpracy międzynarodowej.

Poruszone w pierwszej części publikacji zagadnienia w sposób kompatybilny przedstawiają przepisy prawne pozwalające jednostkom samorządu terytorialnego na nawiązywanie współpracy międzynarodowej.

Po pierwsze, rozważyć należy zasadność posiadania przez jednostki samorządu terytorialnego strategii współpracy międzynarodowej. Z jednej strony dokument taki pozwoliłby jednostce samorządowej na prowadzenie długofalowej i zorganizowanej współpracy międzynarodowej, z drugiej zaś byłby znakomitym narzędziem promocyjnym.

W proces tworzenia dokumentu zaangażowani zostaliby różni interesariusze – zarówno podmioty społeczne, jak i gospodarcze, które współpracując na etapie tworzenia strategii, przyczyniłyby się do rozwijania współpracy międzynarodowej. Podmioty z innych krajów miałyby natomiast ułatwione zadanie nawiązywania kontaktów biznesowych. Posiadanie takich strategii przez samorządy miejskie pozwoliłoby na zintensyfikowanie współpracy z miastami partnerskimi (m.in. w zakresie wymiany studentów i młodzieży).

Przemiany zachodzące w Unii Europejskiej oraz narastający proces europeizacji prawa administracyjnego, które omówione zostały w drugiej części publikacji, stają się impulsem do rozpoczęcia badań nad zagadnieniami realizowania współpracy międzynarodowej jednostek samorządowych. Z jednej strony mamy możliwości wsparcia oferowane przez Unię Europejską, z drugiej zaś formy współpracy transgranicznej, jaką są euroregiony.

Omówione w trzeciej części doświadczenia wybranych polskich miast wskazują na dużą różnorodność podejmowanej współpracy. Wzajemne kontakty obejmują najczęściej obszar kultury, sportu, edukacji, ale także umożliwiają realizację projektów inwestycyjnych finansowanych ze źródeł zewnętrznych. Działania te mają również charakter promocyjny i dotyczą wielu grup odbiorców. Przytoczone praktyki mogą inspirować jednostki samorządu terytorialnego do podejmowania nowych form współpracy międzynarodowej. Dokonana analiza wskazuje na duże możliwości rozwojowe

polskich miast w zakresie współpracy międzynarodowej, zwłaszcza przy wykorzystaniu ich naturalnych potencjałów (np. gminy uzdrowiskowe). Wydaje się, że polityka rozwojowa wielu miast powinna zmierzać właśnie w tym kierunku.

Podsumowując rozważania badawcze, należy stwierdzić, że zaprezentowane w rozdziale dobre praktyki powinny być impulsem do dalszego rozwoju współpracy międzynarodowej miast polskich z uwzględnieniem nowych kierunków rozwoju.

Zmieniające się otoczenie społeczno-gospodarcze wywiera istotny wpływ na procesy związane ze stosowaniem prawa, w tym prawa samorządu terytorialnego. Rozwijająca się europeizacja prawa administracyjnego implikuje przemiany w praktycznym stosowaniu przepisów prawa – muszą one dostosowywać się do norm europejskich i międzynarodowych. W procesie europeizacji prawa administracyjnego (a w szczególności samorządowego) możemy zaobserwować dwa kierunki rozwoju, szczególnie istotne z punktu widzenia samorządowej współpracy międzynarodowej.

Pierwszy z nich to ekonomizacja prawa. Procesy rozwoju bardzo często uzależnione są od aspektów ekonomicznych. Dlatego też, poddając rozważaniom zagadnienia dotyczące samorządowej współpracy międzynarodowej, nie można pominąć ważnego aspektu, jakim są finanse. Z drugiej strony procesy europeizacji zwiększyły możliwości finansowe – głównie dzięki funduszom europejskim. Drugi kierunek rozwoju to kształtowanie się administracji sieciowej jako podstawa europejskiej przestrzeni administracyjnej. Obecność Polski w strukturach Unii Europejskiej i wdrażanie procesu europeizacji prawa prowadzi do kształtowania się europejskiej przestrzeni administracyjnej. Szczególnie w obszarze samorządowej współpracy międzynarodowej proces sieciowania jest w dużym stopniu zaawansowany, możemy bowiem zaobserwować partnerskie sieci miejskie, sieci samorządów wiejskich czy też tak zwane sieci obszarowe. Proces ten również uzależniony jest od ekonomizacji prawa, gdyż kształtowanie europejskiej przestrzeni administracyjnej uwarunkowane jest aspektami finansowymi.

W realizacji powyższych kierunków rozwoju pomocny powinien być model triangularnej współpracy międzynarodowej¹⁶⁴, w którym wykorzystuje się trzy formy współpracy między jednostkami samorządu terytorialnego, podmiotami z sektora gospodarki oraz podmiotami z sektora

¹⁶⁴ Zob. szerzej M. Szewczak, *Administrowanie rozwojem regionalnym w systemie prawa administracyjnego*, Lublin 2013.

organizacji społecznych. Połączenie tych grup podmiotów oraz wykorzystanie nici wzajemnych powiązań tworzących wiele sieci współpracy pozwoli na zintensyfikowanie działań i przyniesie sukcesy.

Zasygnalizowane powyżej procesy ekonomizacji prawa oraz kreowania europejskiej przestrzeni administracyjnej wpływają na tworzenie i funkcjonowanie samorządowej współpracy międzynarodowej. Z całą stanowczością możemy stwierdzić, że realizowanie samorządowej współpracy międzynarodowej uzależnione jest od wielu czynników o charakterze prawnym, ekonomicznym oraz społecznym i nie istnieje jeden optymalny model.

Autorzy zdecydowali się na zasygnalizowanie różnych form prowadzenia samorządowej współpracy międzynarodowej. Z przeprowadzonych rozważań wynika potrzeba zmian służących jej uatrakcyjnieniu.

Bibliografia

Akty prawa międzynarodowego

Europejska konwencja ramowa o współpracy transgranicznej między wspólnotami i władzami terytorialnymi z dnia 21 maja 1980 r. (Dz.U. z 1993 r., Nr 61, poz. 287).

Europejska Karta Samorządu Lokalnego z dnia 15 października 1985 r. (Dz.U. z 1994 r., Nr 124, poz. 607).

Akty prawa Unii Europejskiej

Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (Dz.Urz. UE C 115 z dnia 9 maja 2008 r.).

Rozporządzenia (WE) nr 1082/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 5 lipca 2006 r. w sprawie Europejskiego Ugrupowania Współpracy Terytorialnej (Dz.Urz. UE L 210 z 31.07.2006 z późn. zm.).

Rozporządzenie (WE) nr 1638/2006 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 24 października 2006 r. określające przepisy ogólne w sprawie ustanowienia Europejskiego Instrumentu Sąsiedztwa i Partnerstwa (Dz.Urz. L 310/1).

Dyrektywa Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 26 lutego 2014 r. w sprawie zamówień publicznych (Dz.U. UE L. 2014.94.65).

Akty prawa krajowego

Konstytucja Rzeczypospolitej Polski (Dz.U. z 1997 r. Nr 78, poz. 483).

Ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1591).

Ustawa z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz.U. z 2002 r. Nr 76, poz. 694, z późn. zm.).

Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1590).

Ustawa z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie powiatowym (Dz.U. z 2001 r. Nr 142, poz. 1592).

Ustawa z dnia 15 września 2000 r. o zasadach przystępowania jednostek samorządu terytorialnego do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych (Dz.U. z 2000 r. Nr 91, poz. 1009).

Ustawa z dnia 6 maja 2005 r. o Komisji Wspólnej Rządu i Samorządu Terytorialnego oraz o przedstawicielach Rzeczypospolitej Polskiej w Komitecie Regionów Unii Europejskiej (Dz.U. z 2005 r. Nr 90, poz. 759).

Ustawa z dnia 28 lipca 2005 r. o lecznictwie uzdrowiskowym, uzdrowiskach i obszarach ochrony uzdrowiskowej oraz o gminach uzdrowiskowych (Dz.U. z 2017 r., poz. 1056).

Ustawa z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (Dz.U. z 2018 r., poz. 1307).

Ustawa z dnia 7 listopada 2008 r. o Europejskim Ugrupowaniu Współpracy Terytorialnej (Dz.U. z 2008 r. Nr 218, poz. 1390).

Uchwała nr 198 Rady Ministrów z dnia 20 października 2015 r. w sprawie przyjęcia Krajowej Polityki Miejskiej (M.P. 2015, 1235).

Uchwała nr 8 Rady Ministrów z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie przyjęcia Strategii na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.) – poz. 260.

Projekt koncepcyjny usytuowania obiektów oraz ustalenia programu użytkowego poszczególnych obiektów na obszarze Twierdzy Boyen w Giżycku przyjęty Uchwałą Rady Miejskiej nr III/18/06 z dnia 15 grudnia 2006 r.

Uchwała Nr XLIX/476/10 Rady Miejskiej w Słubicach z dnia 29 kwietnia 2010 r. w sprawie przyjęcia Słubicko-Frankfurckiego Planu Działania 2010–2020.

Programy Współpracy Transgranicznej

Program Współpracy Transgranicznej Polska–Białoruś–Ukraina 2007–2013.

Program Współpracy Transgranicznej Polska–Białoruś–Ukraina 2014–2020.

Literatura

Czech E., Kropiewnicka M., *Międzynarodowa współpraca polskiego samorządu terytorialnego szczebla powiatowego w zakresie ochrony środowiska realizowanej w zgodzie ze zrównoważonym rozwojem*, „Białostockie Studia Prawnicze” 2012, nr 12.

Dołzbłasz S., Raczyk A., *Współpraca transgraniczna w Polsce po akcesji do Unii Europejskiej*, Warszawa 2009.

Grosse T.G., *Europejskie Ugrupowania Współpracy Terytorialnej – ocena dotychczasowych efektów i dalszy rozwój z polskiej perspektywy*, „Samorząd Terytorialny” 2012, nr 4.

Gwizdała J.P., *Euroregiony jako forma współpracy transgranicznej w Europie*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego, Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia” 2015, nr 74, t. 2.

Izdebski H., *Samorząd terytorialny. Podstawy ustroju i działalności*, Warszawa 2011.

Kentnowska K., *Rozwój współpracy samorządów na poziomie międzynarodowym*, [w:] B. Dolnicki (red.), *Formy współdziałania jednostek samorządu terytorialnego*, Warszawa 2012.

Kisała M., *Przystępowanie jednostek samorządu terytorialnego do międzynarodowych zrzeszeń społeczności lokalnych i regionalnych*, [w:] B. Dolnicki (red.), *Formy współdziałania jednostek samorządu terytorialnego*, Warszawa 2012.

Kuźnik F., *Regionalna polityka miejska w polityce spójności i programach operacyjnych na lata 2014–2020*, „Gospodarka Regionalna w Teorii i Praktyce. Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu” 2016, nr 433.

Różowicz K., *Formy międzynarodowej współpracy jednostek samorządu terytorialnego przy udzielaniu zamówień publicznych*, „Samorząd Terytorialny” 2016, nr 9.

Swianiewicz P., *Kontakty międzynarodowe samorządów* „Samorząd Terytorialny” 2005, nr 10.

Szewczak M., *Administrowanie rozwojem regionalnym w systemie prawa administracyjnego*, Lublin 2013.

Szewczak M., Ganczar M., Jasczuk P., *Raport badawczy na temat „Współpracy międzynarodowej miast polskich”*, „Badania i Raporty NIST” 2016, nr 3.

Szmyt A., *Współpraca międzynarodowa jednostek samorządu terytorialnego*, „Gdańskie Studia Prawnicze” 2017, t. XXXVII.

Wieczorek I., Gajdos A., Szewczak M., *Doświadczenia jednostek samorządu terytorialnego w realizacji projektów w ramach Programu Współpracy Transgranicznej Polska–Białoruś–Ukraina (PWT PL-BY-UA, nr 1/2018)*, NIST, Łódź 2018.

Wlaźlak K., *Rozwój regionalny jako zadanie administracji publicznej*, Warszawa 2010.

Wrona T., *Współpraca międzynarodowa Częstochowy*, [w:] A. Skorupska (red.), *Współpraca międzynarodowa samorządu gminnego*, Warszawa 2005.

Strony internetowe

<http://dzialajlokalnie.pl/odl/stowarzyszenie-samorzadow-euroregionu-puszcza-bialowieska> (dostęp: 25.08.2018).

http://euroregion-snb.pl/o_nas/powstanie (dostęp: 25.08.2018).

<http://www.euroregion-nysa.eu/podstawowe-informacje> (dostęp: 25.08.2018).

<http://www.euroregion-tatry.eu/historia,3,p.html> (dostęp: 25.08.2018).

- <http://www.euroregion-viadrina.pl/o-euroregionie.html> (dostęp: 25.08.2018).
- <http://www.euroregionbug.pl/index.php/zwiazek-transgraniczny-euroregion-bug/informacje-ogolne> (dostęp: 25.08.2018).
- http://www.euroregions.org/pl/index/ogolnie_o_euroregionie_beskidy/102.html (dostęp: 25.08.2018).
- http://www.euroregions.org/pl/index/ogolnie_o_euroregionie_glacensis/45.html (dostęp: 25.08.2018).
- http://www.euroregions.org/pl/index/ogolnie_o_euroregionie_pradziad/60.html (dostęp: 25.08.2018).
- http://www.euroregions.org/pl/index/ogolnie_o_euroregionie_silesia/21.html (dostęp: 25.08.2018).
- http://www.euroregions.org/pl/index/ogolnie_o_euroregionie_slask_cieszynski/75.html (dostęp: 25.08.2018).
- <http://www.ewt.gov.pl> (dostęp: 25.08.2018).
- <http://www.ewt.gov.pl/strony/o-programach/przeczytaj-o-programach/programy-europejskiego-instrumentu-sasiedztwa/program-polska-rosja/> (dostęp: 1.08.2018).
- <http://www.ewt.gov.pl/strony/o-programach/przeczytaj-o-programach/programy-europejskiej-wspolpracy-terytorialnej/europa-srodkowa/> (dostęp: 1.08.2018).
- <http://www.ewt.gov.pl/strony/o-programach/przeczytaj-o-programach/programy-europejskiej-wspolpracy-terytorialnej/interact-2014-2020/> (dostęp: 1.08.2018).
- <http://www.ewt.gov.pl/strony/o-programach/przeczytaj-o-programach/programy-europejskiej-wspolpracy-terytorialnej/interreg-europa/> (dostęp: 1.08.2018).
- <http://www.ewt.gov.pl/strony/o-programach/przeczytaj-o-programach/programy-europejskiej-wspolpracy-terytorialnej/litwa-polska/> (dostęp: 1.08.2018).
- <http://www.ewt.gov.pl/strony/o-programach/przeczytaj-o-programach/programy-europejskiej-wspolpracy-terytorialnej/meklemburgia-pomorze-przednie-brandenburgia-polska/> (dostęp: 1.08.2018).
- <http://www.ewt.gov.pl/strony/o-programach/przeczytaj-o-programach/programy-europejskiej-wspolpracy-terytorialnej/poludniowy-baltyk/> (dostęp: 1.08.2018).
- <http://www.ewt.gov.pl/strony/o-programach/przeczytaj-o-programach/programy-europejskiej-wspolpracy-terytorialnej/region-morza-baltyckiego/> (dostęp: 1.08.2018).
- <http://www.ewt.gov.pl/strony/o-programach/przeczytaj-o-programach/programy-europejskiej-wspolpracy-terytorialnej/urbact-iii/> (dostęp: 1.08.2018).
- <http://www.karpacki.pl/euroregion-karpacki/> (dostęp: 25.08.2018).
- <http://www.pomerania.org.pl/site/cele-i-ich-realizacja/7> (dostęp: 25.08.2018).
- <https://drg.pomorskie.eu/euroregion-baltyk> (dostęp: 25.08.2018).
- https://pl.wikipedia.org/wiki/Euroregion_Łyna-Ława (dostęp: 25.08.2018).

<https://www.ewt.gov.pl/strony/o-programach/przeczytaj-o-programach/programy-europejskiej-wspolpracy-terytorialnej/brandenburgia-polska/> (dostęp: 30.07.2018).

<https://www.ewt.gov.pl/strony/o-programach/przeczytaj-o-programach/programy-europejskiej-wspolpracy-terytorialnej/czechy-polska/> (dostęp: 30.07.2018).

<https://www.ewt.gov.pl/strony/o-programach/przeczytaj-o-programach/programy-europejskiej-wspolpracy-terytorialnej/polska-saksonia/> (dostęp: 30.07.2018).

<https://www.ewt.gov.pl/strony/o-programach/przeczytaj-o-programach/programy-europejskiej-wspolpracy-terytorialnej/polska-slowacja/> (dostęp: 30.07.2018).

<https://www.pbu2020.eu/pl/pages/231> (dostęp: 1.08.2018).

<https://www.pbu2020.eu/pl/pages/232> (dostęp: 1.08.2018).

https://www.wrotapodlasia.pl/pl/region_i_gospodarka/wspolpracazzagranica/organizacjeistowarzyszeniamiedzynarodowe/euroregionniemen/ (dostęp: 25.08.2018).

Wyniki ostatniej ankiety Eurobarometru Citizens' awareness and perceptions of EU Regional Policy, zob. http://ec.europa.eu/regional_policy/pl/newsroom/news/2015/09/cross-border-cooperation-in-the-european-union-an-opportunity-for-europe-s-border-regions (dostęp: 25.08.2018).

Materiały źródłowe pozyskane przez Narodowy Instytut Samorządu Terytorialnego od jednostek samorządowych

Supraśl

Busko Zdrój

Augustów

Hajnówka

Tomaszów Lubelski

Ełk

Giżycko

Słubice

Wysokie Mazowieckie

Stalowa Wola

Częstochowa

Katowice

Bydgoszcz

Spis rysunków

Fot. 1. Wspólna linia autobusowa nr 983 między Słubicami, a Frankfurtem nad Odrą	105
Fot. 2. Budynek polsko-niemieckiego przedszkola w Słubicach	106
Fot. 3. Europejska Współpraca Miast Ośrodków Pielgrzymkowych COESIMA	120
Fot. 4. Współpraca Telefonów Zaufania	120
Fot. 5. Plakat promujący współpracę teatralną z udziałem młodzieży polsko-ukraińskiej	123

Spis wykresów

Wykres 1. Udział badanych miast w programach zewnętrznych . . . 69

„Przedmiotem monografii co jest warte podkreślenia są nie tylko teoretyczne rozważania, prowadzone na gruncie obowiązujących w tym zakresie rozwiązań prawnych ale także niezwykle potrzebny aspekt praktyczny. Skorzystanie z istniejącej praktyki współdziałania międzynarodowego i europejskiego podnosi walor poznawczy monografii poprzez wskazanie praktykom-samorządowcom możliwości łączenia swoich ustawowo oznaczonych uprawnień oraz środków finansowych celem realizacji zadań publicznych”

dr hab. Elżbieta Feret, prof. UR

„Monografia podejmuje interesujące i bardzo aktualne lecz słabo zbadane z perspektywy naukowej zjawisko współpracy miast. Wzrost gospodarczy w XXI wieku jest nierozzerwalnie związany z rozwojem społeczno-ekonomicznym obszarów miejskich. Dlatego też wszelkie mechanizmy i zjawiska wspierające rozwój gospodarczy miast powinny być obiektem pogłębionych badań naukowych i a także projektów aplikacyjnych”

dr hab. Jan Fazlagić, prof. nzw. UEP